

1897

Josef Fischer → Otokar Fischer, Královské Vinohrady, 20. 7. 1897, rkp., LA PNP, f. O. Fischer * Mt

Milý Otakare!

[...] V neděli byl jsem s tatínkem, Anninkou & p. Štěpánem na Vyšehradském hřbitově, v pivnici na posilnění & odpoledne pěšky na Petříně & zpátky jsme šli přes Hradčany.

Dědečkovi ruce líbám – rovněž tetičce a strýčkovi – moc se těším, že budu brzo v Radimi – France & Tebe mockrát pozdravuji & zůstávám

Tvůj věrný bratr

Josef Fischer. [...]

Anna Fischerová → Pavel Fischer, Radim, 23. 7. 1897, rkp., LA PNP, f. O. Fischer * Mt

Milý tatínku!

Dnes dopoledne odjel dědeček¹⁾ s Otakarem do Vídně,²⁾ kdež se asi do pondělí zdrží. Při loučení byl Otakar náramně rozčilen, ale ještě z Peček napsal matince lístek, který nasvědčoval tomu, že zas nabyl dřívějšího dobrého rozmaru. Počasí je zrovna příjemné k cestování, před obědem trochu začalo pršet, ale za chvíli se zase vyjasnilo. Ale v Praze je přece asi pořádné horko. Vždyť včera se nám před odjezdem zdálo být velké vedro a zde nám bylo skoro chladno. Ve vagoně měli jsme společnost, která sice nepatřila mezi „crème de la crème“, ale přece byla velmi interessantní; na nádraží nás očekával František³⁾ a Otakar. Oba též jezdili potom na bicyklu, a skutečně, Otakar svému mladému učiteli dělá čest. – Včera zde byl také strýček Arnold;⁴⁾ do Radovesnic pojedeme nejspíše v neděli. – Pobyť zde je krásný, velmi krásný, všichni jsou tak přívětiví a vlídní. Jsem již skoro od rána na zahradě; s červenými karafiáty, kterých je zejména mnoho ve velké zahradě, mohl by se zásobiti celý klub socialistů. –

Těším se velmi, že brzy uvidím drahou babičku;⁵⁾ strýček Arnold vypravoval, že se jí teď zase lépe daří. – Pepča si celý den hraje, jí a pije velmi pořádně. Líbá Ti ruku, jako

Tvá vděčná dcera

Anna

v Radimi 18^{23./7.97}

1) Marcus Krasa, otec Anniny matky Hermíny; jménem Anna následovala matčinu matku – Annu Krasa, roz. Turnau (srov. NA, [Židovské matriky – Kolín](#), záznam o narození Anny Fischerové, 27. 12. 1881). •

2) Ve Vídni byla situována rodina Baschových, příbuzensky spřízněná s matčinou stranou rodiny (Krásovými). • 3) František... • 4) Patrně Arnold Turnau – srov. jeho 11 dopisů/vzkazů adresovaných v letech 1898–1905 O. Fischerovi (LA PNP, f. Ot. Fischer). Narodil se r. 1846 v Kolíně, oženil se s Albertine Krasa/Krásovou (nar. 1857), patrně sestrou Anniny matky Hermíny, Arnold a Albertine Turnauovi měli tři děti – Annu (nar. 1878), Richarda (nar. 1881) a Oskara (nar. 1890) – viz Národní archiv, Policejní ředitelství I, konskripce, karton 658, obraz 645. • 5) babička..., [patrně tedy matka Pavla Fischera...](#)

* dva nedatované dopisy – pdf s. 7

Anna Fischerová → Otokar Fischer, Bayerisch Gmain, 16. 8. 1901, rkp., adr.: München, „Frau Burkhardt“, LA PNP, f. O. Fischer * Mt

Bratře, kolego, konkurente etc.!

Jsi svědomitý referent, to zasluhuje uznání. Prozatím uvádíš jen fakta, jména – vypsání dojmů zůstávají ústnímu podání, musím mít přece celou řadu nových dojmů. Nestane se z Tebe také malíř v těch malířských galeriích? A co mnichovské pivo? Jak chutná u zdroje? Dovede je i laik řádně ocenit?

Dnes je pro nás zas již den klidu. Prší. Předevčírem jsem byla s Alfredem na Zwieselu, – vyhlídka nebylo skoro vůbec, – kolem mlhy a mraky, ale vše to níže než my, na vrcholu bylo jasno. Je to velmi pěkná, ne právě namáhavá partie, snad ji podnikneme ještě jednou. Bavili jsme se moc

dobře, potkali jsme cestou nahoru zkušeného turistu, který zná výtečně snad všechny pěkné krajiny v říši, je dobrý botanik! – a co se další charakteristiky týče: typ Bavora. Provázela ho jeho desítiletá dceruška, která má asi vrozené schopnosti turistické. Po tomto výletě do vyšších sfér jsme zas pěkně zůstali v nížinách země. Včera byla v Kurgarten veliká iluminace, – ale zmokla a my jsme se za čiré noci, za lijáku brodili domů. Matinka byla s námi; daří se jí již lépe, – ač zůstane jistě ještě několik dní v stádiu rekonvalescence. Ostatně vše je při starém, – na Tebe čekají pohlednice a psaní z Aussee (ale ne od Osvalda). Dobrou zábavu Tobě a p. kolegům! Kdy přijedeš? S pozdravem Anna Pavlovna

Co je s tím stud. gymn. na adrese?

Anna Fischerová → Otokar Fischer + Josef Fischer, [září 1901], rkp., LA PNP, f. O. Fischer
* Mt

H. Anna Paulina in fratres [zuos](#),

Sesterský pozdrav ctěným pánům bratrům posílám a vědomost jim dávám, že jejich žádost na vědomí přijati jsem ráčila a že zejtra, tj. 16. dne měsíce septembru v svátek sv. Lidmily do té řečené budovy se odeběru a s mistry učení onoho dle svého rozumu promluvíti hodlám. A doufám, že mi Pán Bůh nesplete jazyka a že dle svého nynějšího zvyku nikoliv řečí krále a lidu německého nepromluví. A že mi frater laskavě o knihách jakýchsi referirovat hodlá, [maxim laetitia ure afficit. Urbs, quae Bavari de valde mihi placebat, permultas vidit picturas, káú \[xxx xxx xxx xxx\]](#). Salutem caris propiuquis dicit

1902

Touha

[Ženský obzor 3, 1902, [č. 2, březen](#), s. 20; podepsáno Anna Fišerova] * [Sabina Ali](#)

A s večerem přišla zas ta chvíle touhy, hluboké, tiché, čekající. Ztichlo vše ve mně, uložily se myšlenky, jako kdyby vítr, ale laskavý vítr mírně sklonil všechny traviny, najednou a stejně – A jen touha žila ve mně – měnila skutečnost, před očima mi rozvinula obraz – a já jsem byla v tom obraze a obraz ve mně. Sepjaté ruce jsem složila do klína a dívala se, dívala: Jen šedé a černé tóny byly v tom obraze. Jakás opuštěná krajina to byla, roztrhané mlhy padaly k zemi a věšely se na zdi starého hradu. A ten hrad byl již v troskách, jen věž čněla k výši. Nebylo tam břečťanu, ani planých růží a kolem žádných lesů, jen pláň širá, širá pláň. Vše jako mrtvé – jen ta dívka žila, jež zadumána seděla na vysoké věži a dívala se v širý kraj. Měla šedé šaty dlouhé, řasnaté, jako by ze zhuštěné mlhy a černé oči, které z bezdna hleděly v bezdno. A čekaly a věřily. Havrani kroužili kolem ní, slétali k ní – nekřičeli však – vše mlčelo, jen ty oči volaly, zpívaly, rozněcovaly život, až tam kdesi, kde nebe se zemí splývalo – A odtamtud, od těch mezí obzoru, cos mělo, musilo přijít. A vše mlčelo – ruce se roztahovaly, oči plály a hořely – a touha, jen touha byla obsahem toho prázdného kraje –

Symbol – – ?

[Ženský obzor 3, 1902, [č. 3, duben](#), s. 22; podepsáno Anna Fišerova] * [Kristýna Dvořáčková](#)

Proč jenom, proč mě pronásleduje to vidění?

Co znamená? Co chce? Černé, vlhké, ošklivé bažiny, v daleko se stroucí, v nekonečno, – v nich malé, šíleně se chvějící světlo. A jakýsi hlas, neznámo odkud, temně doléhá v můj sluch, úpí, sténá, káže: „Jdi, spěš, zachraň, musíš jít a spasit!“ Stále zřím tu smutnou krajinu a slyším záhadný hlas – Co znamená to vše? Musí to mít význam, musí – to vědomí je jako vklíněno v mé myšlenky. Je to symbol? Ale čeho, čeho? – Bažina, tma, jed do vzduchu se řinoucí z kalu a houstnoucí v dusivý mrak, v němž světlo zaniká – – Je to snad obraz děsu a bídy, v níž hasne svit cizího bytí? – A já mám snad vkročit tam a zachránit pevnou, soucitnou rukou? – Volá mě někdo? – Mám jít, musím? Ale kam? Kdo ukáže mi cestu? Kdo rozřeší mi záhadu? – – Nikde

odpovědi – – Ach, stále zřít před sebou černou pláň, – nad níž je mrtvé ticho, teď, – když pláč se smísil s výpary bahnisek, když vzdech tam **ztrnul** v jediný otrávený hrot, který se zarývá v mé srdce, – – a zastavuje život – – – –

Bez ledových pout

[Ženský obzor 3, 1902, č. 3, duben, s. 22; podepsáno Anna Fišerova] * Gabriela Chomyková

Volna byla země, – zima jakoby v únavě neměla dosti sil a krutosti sevřít ji ledovými pouty. Vlahé večery táhly nad ní, větry, zvyklé líbat květy a hrát, šumět, zpívat v bohatém listí korun. Jim se stýskalo, – **laskaly** zemi, šeptaly jí a pak volaly, prosily, dráždily: Jsi volna, volna, – vzbud' tedy život uspalý – Proč se nezdobíš, proč ležíš nečinně a nutíš se v klid, potlačuješ své síly... Vzchop se přece, – vždyť nebezpečnoství není – –

A země nedávala jim odpovědi, – snad jen širokými proudy svého chladného dechu, v který se nemísily cizí vůně – A nedávala života květům a kmenům, – ač s větry jsem ji o to prosila, s větry se jí smála. Až výčitkou a suverénním úsměchem to zalehlo v mé vědomí: Tebe nesvírají ledová pouta – Proč tedy v květy nerozvíjejí se Tvé síly? – Já čekám své jaro, čekám slunce, – jež vznítí a rozkáže – – Nač čekáš Ty?

K psychologii studentky

[Studentské směry 4, 1902, č. 4/5, s. 109–113; podepsána A. F.] * Mt

Především:

Jest vůbec možno mluvit o nějaké psychologii studentky, stanoviti zde jakýsi typ?

Předpokládá to určité vlastnosti, větší menší měrou **karakterisující** ty ženy, které si zvolily vědecké povolání, vedle závažných individuálních růzností, rysy společné, typické, vryté v duši vlivem zaměstnání, jež (u nás alespoň a za daných nyní poměrů) jim dodává ráz jaksi exotický v poměru k ostatním ženám.

O studentech se v této formulaci nemluvíva **kollektivně**, – ale v jiných otázkách se obráží, na venek promítnuto, toto vědomí studentské: je to (v nejširším smyslu) problém poměru individua **intellektuálně** se rozvíjejícího k společnosti, tedy potom **specielně**, otázka poměru studenta k politice, jeho postavení vůči pracujícím třídám, vůči jiným zástupcům **intelligence a pod**. Všecky tyto problémy existují pro studentku také, vymáhají jejich úvah snad u větší ještě míře, protože si přece musí býti vědoma, že žena vstupující do veřejného života, komplikuje stav věcí, vlastně posouvá jeho těžiště. A přece vztah ten není – aspoň v určitém **stadiu** – tak docela přímý. Je třeba dříve v sobě něco rozřešiti, uceliti, ujasnit si svůj základ i postup vlastního vývoje, – amalgamovat vědomí studentky s ostatními duševními prvky. To neznamená klid a ustání v duševních zápasech, ne, jen přijetí něčeho, co původně bylo cizí vědomí, ve fond myšlenek, splynutí, proniknutí a organické spojení s vrstvami vůle a citu.

Dá se načrtnout vliv tohoto faktu na utváření se duše v jediném **stadiu**, nýbrž v tom ustavičném jejím přelévání v nové formy, kterým právě je její evoluce? Pokud vím, v literatuře není dosud pokusu takové **analysy**, pokud vůbec v literatuře studentka je pojímána vážně, a ne jako **karrikatura** nebo odstrašující příklad. Nejvíce, zdálo by se, padají sem na váhu „Upomínky z dětství“ Kowalevské,¹⁾ ale autorka je zjev příliš výjimečný a přes to všechno stále ještě psychologicky záhadný, dále, citový moment je hlavně akcentován v její knize, a pak, působilo-li na ni prostředí a duch doby, tedy to byly právě vlivy, které u nás dány nejsou. Vůbec, ruská studentka má velmi málo podobnosti se studentkou v zemích západních; působí zde rozdíl kulturních sfér, rozdíl v postavení studenstva a rozdíl v způsobu, jímž samo pojímá své poslání. Altruistický vznět, odbojnost a obětovná horlivost přenáší se na studující ženy, jdou v řadách vzrušené mládeže, jsouce spíše svým počtem činiteli na poli politickém a sociálním než svou osobní valencí v oboru vědy. Ale u nás ženské studium nemá této příchuti citové romantiky. Totiž pro ty, jimž je studium povoláním, které jdou touže dlouhou přípravnou drahou jako studenti. V mínění o nich – zase: pokud možno je pojímati vážně – je hodně romantiky, či spíše psychologických nesprávností. Opomíjí se vývoj, **vztah studentky k prostředí**, onen **svrchu** zmíněný fakt postupné amalgamace. Myslím, tento je v základních svých rysech společný

studentkám, – a momenty, které snad brání, rovněž. Činím jej proto základem tohoto typologického pokusu.

Ženské studium nezapustilo dosud hlubokých kořenů ve společnosti, je zjevem stále ještě cizím, je experimentem, problémem, průkopnickou prací, novotou zaváděnou v ustálený řád a tok. Fakt ten se musí přece obrážeti v duších těch, na nichž spočívá a v nichž se děje řešení, v nichž kříží se všechny názory platné, **positivní**, většinou uznávané – a nové, neurčité, vyhraněné, tak cizí všemu přijatému a zděděnému v nich, negující tradice, v nichž de facto vyrůstají, byť je v **teorii** dávno popřely a odvrhly; vždyť celá atmosféra jich prostředí jest jimi prosycena a v ně přenesena. Jich studium, jich úspěchy v něm mají význam zvláště zhuštěný a **praegnantní**, mají význam argumentu, v očích jiných, a po drahnou dobu i v očích jich samých. Třeba dokázat oprávněnost této nové existenční formy, která odvádí od bezprostředního plnění povinnosti k společnosti a k životu vůbec a teprve po dlouhé době se k nim zase vrací, po době, v níž individuum mělo **volnost**, **žít** samo sobě, rozvoji svého **intellektu**. Dlouhé jest to **stadium** přípravy, zvláště objektivnímu pozorovateli se tak **jeví**, (a takový **nesúčastněný** **kritisující** pozorovatel se snad v každém občas ozve) v plnější síle snad u ženy, u níž není jeho energie **seslabována** poukazem na zvyk a nutnost. Dívčí vzdělání přece mělo a má většinou jiné cíle. Buď připravuje přímo k nějakému povolání v praktickém životě, které má větší menší důležitost sociální a různě kvalifikovaný vědecký podklad, nebo jest uvedeno snahou po celku, pokud možno úplném, jakési encyklopedii, **synthesi**, v níž vše se pojí v harmonii t. zv. všeobecného vzdělání. Není v tom vědeckosti a také ne vztahu k speciálnímu studiu. Pod žádnou z těchto kategorií, které připouštějí ovšem mnoho variací, nedá se zařadit studium na **gymnasiu** a pak na vysokých školách, již svým trváním ne, nemluvě o ostatních specifických rozdílech. Jest to cosi, co se vymyká všem dosavadním normám, platným pro dívky. A co dává právo popírati tyto přijaté normy? Nadání, **intellekt**. Tento přejímá vůdčí roli v životě, tedy také zodpovědnost. V duši samé se naň obracejí otázky, zkoumajíce jej, snad přísněji než všichni examinátoři vnějšího světa. Má skutečně **sílu**, **dáti** životu nový cenný obsah a vymáhati svůj kult, soustřediti na sebe především zájem a práci? Musí teprve svou schopnost dokázati, je-li skutečně dosti pevným základem, na němž budujeme své životné plány.

Názor, uznávající oprávněnost ženského studia jen ve výjimečných případech valně rozšířený, jest přece také silně vražen v duši studentky, vede k **analysám**, zkouškám před vnitřním forem, dokud se tam neozve vítězně silný hlas, vlastního já, který chce vývoj **intellektu** ve směru a na předmětech jemu přiměřených, který až v druhé řadě **béře** v úvahu požadavky vnější. Teprve po tomto splnutí vůle a rozumu, když ve vlastní bytosti přestala **analýsa** tohoto, teprve pak možno mluvit o zdatné práci a radosti z ní.

Myslím, že podobné záchvaty ničivé nespokojenosti nejsou snad něčím výhradně ženským, – ale tak vehementní a osudné přece snad nebývají. Neníť jinde tolik váhy položeno na zkoumání **intellektu**, – není tolik pochybností a zničujících, vědecky podepřených rozsudků vysloveno jako o duševních schopnostech ženy. Když tedy vlastní zkušenost zdá se přisvědčovati vnějším hlasům, není pak jediné důsledným odejítí z nezvyklé dráhy, v níž jsme zabočily? Nestavěti díle, když základ se viklá? A nechťiti něco, co je mimo nás? To tedy rozumím osudností oněch konfliktů, že vztah k činu je zde dán při pochybnostech.

Netřeba snad podotýkati, že tyto boje a rozřešení jich nejsou historií **fase** jediné, jen **intensita** jich bývá různá, a konečně zůstává ve vědomí jen matný ozvuk jejich vedle **synthetické** snahy po rozvoji schopností.

Je ještě jiný závažný moment, který vyvolává otázky: Být či nebýt – studentkou. Je to uvědomování si faktu, že srůstáme s kulturou, s její určitými komplikovanými formami, v nichž jediné studium může být zakotveno, v nichž jediné vlastně dochází ocenění. Neboť primitivní člověk hodnotí jinak – utilitaristické stanovisko – myslím, tu převládá. A původně také poměr ženy **intellektuálně** se rozvíjející ke kultuře je **takový**, **jako** u většiny těch, kdož v díle této nemají přímého podílu, nebo si nejsou vědomi své souvislosti s ní a neznají srůst a vklínění **její částí**: tedy jsou vůči ní buď **indifferentní** nebo odmítavé, nebo **kritisující**, jako **kritisujeme** dílo, v němž nemáme účast, vidíce jevy, ne však **jich** vztahy, nevidíce nutnosti a podmíněnosti celku vzhledem k částem a také ne těchto mezi sebou. Odtud časté mocné protesty nitra, touhy po reformách, byť násilných, zlomením vývoje, návratem. Tento hlas je sílen ještě neuspokojeností rozumu, který si

od gymnasiálního vzdělání mnohem více sliboval a vidí nutnost, utíkat k pramenům vědění mimo školu, aby poněkud jen porozuměl otázkám, jež víří moderní dobou. U studentů, tam je nutnost připravovat se pro povolání, třeba akceptovat dané formy, nějaký modum vivendi nalézt, a jiná zřídla vědění. Ale kde se má zasít sítě staré kultury na půdu ještě nevzdělanou, tam jsou boje těžší a úvahy trapnější. Vše se bezprostředně pociťuje, není oslabující tradice. – V tomto bodě třeba tedy také důkladného ujasnění a uvážení, odměření prostředků a cíle, aby další postup nebyl alterován. S rostoucím vědomím, že osobnost naše zapouští kořeny v půdě civilisované společnosti, vzrůstá vědomí k zodpovědnosti za kulturu, za její nejsložitější formy, které předpokládají celou širokou basi hmotné práce a jednoduchým útvarů.

Tedy pozitivní výsledky vylíčených zde processů by bylo právě vědomí souvislosti s kulturou a dříve zmíněné osvobození intelektu z pout šablonovitého nazírání k vlastní zálibě, z toho pak vyplývající volba odborného studia.

Další by bylo: prodloužení mládí, pevné, strážlivé uvážení životních plánů a eliminace vší víry „v zárazy“ – pokud by zde rušivě zasahovala.

Není to snad řečeno nejasně. Kontinuita studia nutí navazovat pouta mezi dny, – cíl, který je v budoucnosti nutí budovat mosty mezi dneškem a dalekými zítřky, je zde pevná souvislost, – ovšem že omezená v hranicích všech lidských výpočtů. A ta budoucnost se jeví v příliš jasném světle, než aby bylo možno uvěřit, že v ní se vyskytne nějaký div, který zvrátí vše dosavadní a vyplní nějaké dávné sny. Třeba mít na mysli logiku osobního vývoje, – svůj osud si tvoříme samy, sebe vyvinujeme v bytost činnou a chtějí, která jedná v shodě se svou vlastní podstatou. To zvláštní úponkovité, břechťanovité všech plánů, tu romantiku očekávání, to nutno odložit, – křivku napjat v přímku. Nedovedu v stručnosti jinak než obrazně vyjádřit ten veliký přerod.

Intelektuální zájmy nejsou však pouze pojítkem vlastních dní. Splétají se v hustou tkáň, jež nás spojuje s celým zástupem duševně pracujících. Náš obzor se šíří a obsah života se stupňuje bohatstvím odkrývaných vztahů. Metamorfose podroben je i názor na nositele kultury, na muže. Dovedeme ocenit jeho práci, sklánět se před superioritou velikých duchů, – rozeznáváme stupně, odlišnosti kvantitativní, individuální znaky, Posudky nabývají objektivitu, – to neznamená umrtvení nebo zchabnutí údivu, – tento sám stává se produševnějším a cennějším, protože není pak spontánní a laciný.

Další vlivy jsou pak dány působením odborného studia, vztahem tohoto k životu, jeho předmětem a methodami. Působí hlavně na vliv určitých vloh, ale fakt, že se připravujeme k určitému povolání, determinuje i naše názory, částečně i celkové pojmání života. Jsou v tom velmi silné prvky diferenciace i povahové. Prvky, silně pomísené, vzájemně se tlumící, se osamostatňují a krystalisují v charakteristika. Ideové konflikty nejsou pak již ničím neženským. Ovšem při ustalování se charakteru mají mnohem rozhodnější vliv jiné momenty – zde neuvedené, protože jsou dány individuálními rozdíly, a to již se vymyká z rámce tohoto pojednání.

V silně objektivním zaujetí ženy vidím i jakýsi začátek nového přátelství mezi ženami, začátek solidarity, vůbec změněného názoru ženy na ženu. Myslím, že většina ženských přátelství proto nemívá trvání, protože jsou příliš intimní, příliš citová, bez věcných pojítek. Ale to jen tak zběžně uvádím, – zjev je komplikovanější.

O ženách se mluví in genere, – mají ty a ty schopnosti, ty a ty vlastnosti, – a spousta různých údajů vás poplete a unaví. Nebyla dána možnost diferenciace – teď se naskytá – nejen ve studiu, ale zde je zvláště markantní.

Nešlo mi v této črtě o to, podat celistvý obraz osobní emancipace – nýbrž právě jen z něho vyjmouti prvky, které se mi zdají typickými. Myslím aspoň, že jsem nehřešila, na některých místech kladouc plural místo singularu, třetí osobu místo první. Určitý sled vývojový jsem chtěla zachytit, abych vnesla trochu světla v neujasněná mínění a podala, byť jen v malém úseku, kapitolu z rozvíjející se historie moderní ženy.

1) Sof'ja Vasil'jevna Kowalevská: *Upomínky z dětství*, přel. Ema Zemanová, s úvodní biografickou studií Aloise Tučka. Praha, J. Otto 1900.

Pohádka života

Vše bylo tak pohádkové toho odpoledne. Modrošedé nebe tmavých nuancí, v mracích zvlněných, roztřepených se táhnoucí, s jednotlivými světlými místy, jež vystupovala, – na zemi padal modravý, měkký, přidušený úsvit. Vzduch tak vlahý, – cos bylo v tom celku, co vyvolávalo dny mého pohádkového dětství – – Lidé kolem mně připadali jako opředení kouzlem neznáma, tajemna, – jako by každý z nich měl tolik, tolik toho, co by mohl sdělit, – a věděl toho tolik, co já ne – – S tichou úctou a nasmělou touhou jsem hleděla k nim, – a činila je při tom předměty svých fantasií. Ani mně nepřicházelo na mysl, že by ve mně mohli vidět stvoření sobě rovné, – že by mohli na mne myslet, mne milovat, mne nenávidět, se mnou bojovat, – – ne, ne, celý život se mi jevil širou zřešenou plání pod modravými mraky v nevzrušivém snivém koloritu pohádkových obrazů – – A po pláni jdou lidé, – vidím je, jak jdou, – jak se mihají jich černé postavy – Jsou to zjevy z pohádek, – – a já jsem zase to zamyšlené dítě, – – jako kdysi, – duše je plna představ o tajemných krásách života, – nemám přání vmísit se v jeho děj, – nechci v něm rušit nic – – jen dívat se, dívat – – A nemyslila jsem, že budu musit seznat tajemství, tušená, vysněná – – – zapomínala jsem, že je znám, již dlouho znám, – že vše je rozčarováno, že není pohádek. Připadalo mně, že jsem mimo vše, zahalena v závoje snů a mlčení, – bez přání v své dětské bázlivé duši – – –

Anna Fischerová → Miloš Šebesta/Marten, Heringsdorf, 9.7.1902, rkp., adr.: „Prag I, Karlova ul. č. 4v Brně 21. Augustinská“, LA PNP, f. M. Marten * Sabina Ali

Ctěný pane kollego,

mívám také záchvaty psavosti a sdílnosti, a útočnosti pak, neohlásivši předem ničeho. Přejde to samo sebou, jako rozkaz, jenž nestrpí odporu. Slovo, jež jsme říci toužili a neřekli, to později bolívá, stojí – zdá se mi – v *Sakuntale*.¹⁾ A bojím se těch příznaků nezrozených slov, nebo slov, která nespíšila vyplnit své místo, toho jich šíleného sobě-dokazování, že přece mají schopnost existenční, té jejich radosti ze života, možno-li to tak nazvat, když vlastně zmeškala svůj život a sama sebe přežila...

Dosud nejsem uchváčena, ani krajinou, ani mořem. Totiž, – krajina, ta mě *nesklamala*, nečekala jsem nic než chudé písčiny, a nad nimi nebe v konvenčních, zmírněných, zředěných barvách, krajinu, která ani neumí koketovat svými půvaby jako jiné, jež bývají voleny za letní sídla, – ač skromna, jako by odkazovala všechny, kdož něco chtějí, k nezkracenému živlu, k moři. Ale mě moře nenaladilo zbožně, nevzbudilo dojmu nekonečných dálek s dusivou opojnou vůní smrtících melancholií, – a nezjevilo se mi jako – chaos. A já hledám chaos, hluboký, tmavý, z něhož ani jediná ještě forma nevyhranila. Něco, z čeho by bylo možno hnísti nové útvary, ale tak, aby nikdy nebyla přerušena spojitost s amorfní mateřskou hmotou, v níž proudí tajemné síly. – Něco, před čím bych musila nábožně pokleknout a ztrácet se při ponětí jeho velikosti, – ano, chci to uchváčení, jímž dovedla mne strhnout myšlenka k bezpodmínečnému sebeobětování se, k vlastní zkáze. Ano, teď to vidím, všechno jsem spálila na *její* oltáři, ona, mně byla A i Ω, – ale co je za Ω? Vidím, můj celý vývoj byl převrácen – vlastně mimo život.

Negovala jsem jej v základních jeho formách, – chtěla jsem jiné, mimo meze nutnosti, – ach vidím, že vlastně svou podstatou patřila jsem k „Hinterweltler“,²⁾ – či patřím ještě, – nevím. To bylo mé poslední poznání. A myslím, že život má právo a moc mstít se na těch, kdo jej zapřeli a kdo věřili v jiné ještě světlo než je jeho – jaké to jiné bylo, nevím, – ale šlo to v zatvrzelém odporu proti všemu určenému mými představami. V jiných existencích těkala má duše, spíjela se dálkami cizích horizontů, – a nevnímala *rythmu* svého života, jemuž nevěřila, jenž jí byl čímsi vratkým, velmi, velmi *hypothetickým*. Tato elementární skepse – v názorech některých *Norů* ji nalézám, hlavně u několika spisovatelek. – *Nejen amor fati*, ale instinkt osudu, to je co mi chybí. Až na kratičkou dobu, kdy jsem cítila skutečně sebe, – *karakterisuje mě Maclaairova báseň: Je ne sais pourquoi*.³⁾ – Čtu básně, ale již bez citové elevace, jsou mi rozmluvou, ne modlitbou. Co to znamená?

Že odhaluju své myšlenky bezohledně? Ach ne, – myšlenky rozkvetou jako květiny, je-li ve vzduchu dost tepla. A nechť jiného až rozkvést, třeba pak být utrženy, – alespoň ty zušlechtěné

květiny.

Zastihne-li Vás ještě tento dopis a libo-li Vám odpovědět, – má adresa: A. F.: pr. adr. Franz Turnau, Heringsdorf,⁴⁾ Bülowstrasse No 2. Jsem zde do 16, pak od S30.

S pozdravem

Fischerová

1) *Šakuntala, Śakuntala* nebo *Ztracený prsten* – divadelní hra napsaná Kálidásou, patrně v pátém století našeho letopočtu. Hlavní hrdinkou je Šakuntala, dcera mudrce Višvámitry a Ménaky. Rodiče ji po narození opustili a ona vyrostla v lesní poustevně mudrce Kánvy, její milostný vztah s Dušjantou, králem Hastinápuru, zkomplikuje úskok prchlivého mudrce Durváse, dočasné zatemnění Dušjantovy paměti. • 2) *Hinterweltler* – srov. Friedrich Nietzsche: *Von den Hinterweltler*. In *týž: Also sprach Zarathustra. Ein Buch für Alle und Keinen*. 1883–1885; srov. Bedřich Nietzsche: *O vyznavačích zásvětí*. In *týž: Tak mluvil Zarathustra. Kniha pro všechny a nikoho*, přel. F. V. Krejčí. Praha, Rozhledy 1896, s. 25–28, resp. Friedrich Nietzsche: *O záhrobnících*. In *týž: Tak pravil Zarathustra. Kniha pro všechny a pro nikoho*, přel. Otokar Fischer. Praha, Alois Srdce 1932 (4. vyd., Spisy Friedricha Nietzscheho, sv. I), s. 31–34. • 3) **Camille Mauclair** (<http://www.paradis-des-albatros.fr/?poeme=mauclair/je-ne-sais-pourquoi>) – **Kristýna Dvořáčková** slíbila přeložit... • 4) Heringsdorf, pomoránské přímořské letoviště, poblíž dnešního rozhraní Německa a Polska.

Anna Fischerová → Miloš Šebesta/Marten, Heringsdorf, 14. 7. 1902, rkp., adr.: „Pan Miloš Šebesta, právník, Brünn, 21. Augustiánská ulice“ (dle obálky), LA PNP, f. M. Marten * Kristýna Dvořáčková

Je večer před mým odjezdem z Heringsdorfu na cestu, která má teprve vyplnit mé představy a sny. Zde, v málo dnech pobytu, jsem poznala mocný vliv klimatu a krajiny na duši, chápu tu plochost, prostoduchost zdejší **povahy**, tak rovné, hladké, světlé jako písčiny na břehu, bez vyvýšenin, – bez konfliktů. Život je tak prostý, leží na dlani rozřešen a otevřen, – vlastně, nebylo, co by se řešilo. Vše je **prosa**, praktičnost, – moře je zde jen proto, aby po něm jezdily malé plachtové lodi s lázeňskými hosty, – pro zábavu, pro výdělek, a dovede-li mě vzrušit hrou barev nebo svou jednotvárnou a přece neunavující písni, – vzpomínka na ty lidi **zploší** vše. Ano, to je moře **slanečků**, – ale ne moře tritonů,¹⁾ – či to snad ani nejde, zde na severu, – ale to moře nemá **mythologie**. A tu bych tak si přála prožít. Či je vina u **mně**?

Napadají mně ještě různé myšlenky o tom, jak může vypadat **filosofie**, společenský názor, umění takového kraje, – ale o tom snad někdy jindy. Doufám, že mi cesta přinese trochu **vonné [tmy]**, – a snad také dojmy uměleckých děl i historických míst mne vnesou v ovzduší, jež jediné snesu. Sdělím Vám to, – brzy, – nevyčkavši ani odpovědi, – neboť Vám nemohu udati **adresy** pro nejbližší dny. Ale pak mně to vynahradíte, že?

Váš list mě velmi potěšil v mé nynější duševní **robinsonadě**, a mé roztěkané představy přivedl zase v dráhy, v nichž za letošní rok zvykly se pohybovat, v dráhy, jež jsou **jejich**, pro **ně** určeny, ale v nichž bylo **jim** úzko, dokud **nenalezly** – **vůdce**, který řekl, že tato neschůdná pláň, v níž jdou, je také životem a že má cesty a – cíle, snad daleko, oh příliš daleko pro síly jedince, – snad nepochopitelné v své neurčitosti, – ale má je, – má. A jít za nimi je také žitím, – byť bychom nedošli. – Mluvím srozumitelně?

Ale zároveň jste mne velmi znepokojil.

Je těžko dohadovat se za Vašimi enigmaty skutečnosti, – ale je mi, jako bych pocítovala tu Vaši osudovost, která se svírá, splétá, – mně se však **nezdá** tak plnou záhadného kouzla jako Vám. Což i v takových momentech se dovedete dívat na sebe **s ptačí** perspektivy? Zažila jsem také již chvíli, kdy bylo mně rozhodně říci: Ano! – Ne! –, – byla jsem postavena před možnost, **uniknout na vždy** svým nepokojům, úplně sterilním, jak se mi tehdy zdálo, – neboť jsem byla docela, docela sama, – viděla jsem jen dno, k němuž **proniknu** další mučivou **analysou**. A měla jsem příležitost, to všecko odhodit, – za cenu osobnosti ještě nehotové, o sobě pochybující, proto přístupné „rozumovým“ důvodům, mít **existenci**, **zcelenou** a harmonickou, – ale ta láska mého určení mně zabránila odejít s cesty, již jsem zvolila. A nelituji toho. Ale sílu toho odporu, – který vlastně se projevil jako mlčení a nedostatek reakce, – tu sílu jsem musila čerpat sama ze sebe. A Vy píšete, že **vše** závisí od nepatrnosti, od slova, které očekáváte? Tedy od něčeho, co je mimo Vás. **Všecko**. Chápu význam toho, – a v pocitu osudnosti momentu mně unikají případná slova. Ale řekněte

mně, můj drahý, drahý příteli, – ach ne, nic, neřekněte nic, – nevím, již, co jsem se chtěla ptát. A odpověď mě zastihne bez toho, **Bůh ví, kdy**. Píšete tak záhadně, pojmově, abstraktně, transcendentně, – trochu konkr~~e~~tnosti by mi nevadilo. Samé samé kruhy, – centrum skoro **mizí**. A k tomu ta **krise**, to divné vyjasňování, – tak **podivné Vám**, –natož mně! A pak, to Vaše blouznění v Chotkových sadech, o docela nových perspektívách, jež se Vám v **posledních** dnech otevřely, – ach, to všecko, šlo přece mimo mne – – A pak Vaše slova, která mě schválně zranila, – těžce zranila, věřte, – myslím totiž tu charakteristiku mé osoby. „Jesus! Jesus! Gib mir Licht!“ bych volala s Brandem.²⁾ Prožila jsem, – přiznávám se, – pod dojmem Vašeho románu,³⁾ – **krise** všech **súčastněných** osob, vpily se ve mne, jsou ve mně, – **pak** však přišla taková hrozná **krise**, čistě osobní, – nezažila jsem takové ještě nikdy. To bylo skutečné šílenství, – v které mě chvílemi vrhala. A ten stav mě určoval po celou poslední dobu, – dá se to shrnout málo slovy, ale bylo to strašné... Jediné Slovo! Miloši, můj drahý příteli, – kdo je smí prosloviti...?...

Anna Fischerová.

1) Triton – dle starořecké mytologie syn mořských bohů Poseidona a Amfitrity. • 3) Srov. „Jesus! Jesus! Gib mir Licht!“ (Henrich Ibsen: *Brand. Ein dramatisches Gedicht* [1866], přel. Christian Morgenstern. In týž: *Sämtliche Werke in deutscher Sprache*. Berlin, Samuel Fischer 1901, s. 1–203, zde s. 95; česky: „Světlo dej mi, Kriste můj!“ /týž: *Brand. Dramatická báseň o pěti dějstvích*, přel. Karel Kučera. Praha, J. Otto 1908, s. 170/) – závěrečná, Brandova replika třetího dějství – zvolání provázené pláčem, dovětek rozhodnutí zůstat v mrazivých končinách věrně vytyčenému poslání, a tak obětovat synkův život. • 4) Snad tu má pisatelka na mysli prózu *Mimo dobro a zlo* (jako „román“ ovšem neoznačenou), již Marten publikoval od října 1901 do února 1902 v *Moderní revui*.

Anna Fischerová → Miloš Šebesta/Marten, Heringsdorf, [16.] 7. 1902, rkp., adr.: „Pan Miloš Šebesta, právník, Brünn, 21. Augustiánská ulice“, LA PNP, f. M. Marten * Mt

Drahý příteli, –
především odpusťte nevkusu formy, hrozně chvátám, – chci Vám jen sdělit adresu. – ~~Kopenhagen~~ Christiania, Grand Hôtel, – ~~do~~ tam přijdu někdy po pondělku, – do pondělí budu v Stockholmu Grand Hôtel, – ale tam mne sotva může zastihnout Váš list, expedice trvá 3–4 dny. – Jsem v hrozném nepokoji, – mé myšlenky **oscillují** kol Vašeho osudu. Jediné Slovo! – Dostal jste můj včerejší list? – Nevím stále, zda mám být, dle Vašich intencí, – pouze divákem tam, kde bych tak ráda **žila**. Mluvím také enigmatically? – Ta hrozná nejistota – – Všecko. Celá existence. Nemohu se odtrhnout od té věty, – mám otázku v duši: Volá mě někdo? Mám jít? – Či mne činíte jen sdělení svých nepokojů, – bez vztahu k činu? – Můj život není v této přítomnosti, – je v nedávné minulosti, na podzim může začít zase, – začne-li, nezávisí na mně. Těším se tolik na Váš list! Na pokračování, na další **impulsy**! Zbavte mě jen té hrozná nejistoty, jež mě ničí, drahý Miloši – –
A. F.

Anna Fischerová → Otokar Fischer, Stockholm, 20. 7. 1902, rkp. (pohlednice), adr.: „Schreiberhau-Weissbach, pr. adr. H. Siebenaichler“, LA PNP, f. O. Fischer * Mt

Weil Du so brav bist und so viel schreibst, bekommst Du eine Ansicht der Herrlichkeit, die Deiner in Prag harrt. Brieflich mehr. Grüssend Annie
Handkuss an Mama, Gruss an Pepš.
Wenn Du jetzt schreibst, bitte: Kopenhagen, Hotel d'Angleterre

Anna Fischerová → Otokar Fischer, Christiania, 20. 7. 1902, rkp., LA PNP, f. O. Fischer * Mt

Anna Fischerová → Otokar Fischer, Christiania, 21. 7. 1902, rkp., LA PNP, f. O. Fischer * Mt

Lieber Ottokar,
ich will schon die von Dir gewählte Correspondenzsprache **inhalt**en, – Du bist eben schon Germanist ganz und gar, ein Wunder, dass Du nicht **Latin** schreibst. Vor allem meinen Dank für

die mir geleistete Gefälligkeit an der **Facultät** und im Verein, hoffentlich ist die Sache Amtsgeheimnis geblieben. Hast Du noch welche Bücher verliehen? Und Zettel schon verkauft? Ich noch keine. – Werde mir nur nicht zu gelehrt, – vielleicht könnte es dann vielleicht zu Streitigkeiten zwischen Deinem Bücherwissen und meinen empirisch dämmerschen Ahnungen kommen. Ist das nicht **nebulos** gesagt, hast Du da **clairvoaynet**?

Welche Stadt soll ich zuerst beschreiben? **Stokholm**, **Christiania** – oder die schöne Landschaft, – – ich **weiss** nicht und Du **weisst**, ich liebe meine Eindrücke viel zu sehr, als dass mir jede Form für sie passend schiene, – **Ich** habe den Architekturtaumel wie ich in **Muenchen** den Bildertaumel hatte. Das Meer vertrage ich sehr gut, sein Rhythmus bleibt aber lange in Blute. Ich **moechte** noch einmal im Leben nach Skandinavien kommen wollen, aber auf längere Zeit; – das ist eine Wirklichkeit für meine Nerven.

Wie geht es Dir nun? Machst Du **an die Kur**? Wieso habe ich keine Nachricht von Euch in Christ.? Wie behagt es der I. Mama? Macht sie **Cur**? Unternehmet Ihr **grössere** Ausflüge, meine Lieben? **Grüsset** mir den Herrn der Berge, Rübezah! Hat ihn Pepš noch nicht im Walde getroffen? Habst Ihr Ansprache? Ich denke, es wird sich jedenfalls noch etwas finden, Einsamkeit ist der Anfang jeder **Sommerfrische**. – Und wie ist es mit der Bedienung bestellt? Ist diesmal mehr Ansicht auf Erholung für Mama? Bitte schreibe mir einmal ein wenig ausführlicher, wenn ich nicht auch von Dir in Feld und Baum **gethan** bin. Auf Nachricht von Mama wage ich ja nicht mehr zu hoffen.

Handkuss der I. Mama, herzl. Gruss an Dich und Peperlein.

Deine treue Schwester

Annie

Anna Fischerová → Miloš Šebesta/Marten, Kristiánie, 22. 7. 1902, rkp., LA PNP, f. M. Marten * Gabriela Chomyková

V Kristiánii 22. VII. 1902

Drahý příteli,

píši monology prozatím, jak jsem slíbila. Mé myšlenky by mohly dělat voyage autour de ma chambre, – nejsemť dnes pro únavu schopna účastnit se **exkurse** s ostatní společností, – ale posílám je raději přes moře, k Vám. Snad zase brzy z oněch krajů něco uslyším.

Kristiania na mne působila velice tísnivým dojmem, je tak vážná, ponurá, alespoň pod těžkými mraky se tak jevila, – ale ten rys je již založen v koloritu domů. Deprimovala ve mně vše tázavé, jako by pod tíhou dogmatu ve mně byla ještě měkká rozvlněná světlá nálada, kterou, – přes fyzickou námahu cesty, jsem si uchovala ze **Stokholmu** s jeho zajímavou architekturou, s jeho zvláštními nuancemi, s takovou zvláštní tichou, trochu nesmělou **gracii** či půvabném záhadností, – dá se to těžko reprodukovat, – a také evokace není lehká. Okolí je samá **stylisovaná** krajina in natura, vše tak sladěné, že to působí dojmem skutečné líbeznosti. To slovo se mi zdá stvořeno pro ten dojem, kraj, ač úplně nevystihuje, – ve všem jako by bylo něco utajeného, hádankovitého. Stálo by za to déle pobýt ve Stokholmu, pro půvab barev, který má. Připadá mi něco známého, ale vše je intensivnější – v pravé své podobě, – a při tom ten půvab variací pravého základu...Tuším sama jen, co tím mi tane na mysli, mám dojmy ještě příliš splynulé a nad vším lehkou mlhu, skrze kterou hledím ve vlastní nitro.

Myslím mnoho na individualismus a **pantheismus**, který přece obojí se projevuje v literatuře Skandinávců. Bylo by zajímavo jej stopovat v jeho kořeny, v přírodě, v společnosti. Oh, mít jen čas a klid! A pak ještě něco mě silně znepokojuje: V čem vlastně spočívá duševní aristokratism, je to něco daného a priori či dospíváme k tomu vývojem? Je v něm přece jemnost a síla, ale v kterém poměru? A jaká síla? – Je to snad to, co se zove **noblessou**? – Odpusťte spletenosti těchto otázek, – přepadají a mučí mě v různé formě, jsou neodbytné, – a taková **konversace** s vlastními myšlenkami se nedá přetrhnout, toužím po rozhřešení, nějaké definitivní formulaci. A vlastně vidím, že mám neluštěný **problem**. Co je individualita? A zajímalo by mě velmi, kdybyste se mnou sdělil výsledek onoho **intellektuálního processu**, o němž píšete. –

Myslím také na několik prací, které, – hodně nehotové ještě, – mně bloudí hlavou. Ale nemám klidu k tvorbě: V jedné, – zajímá-li Vás to, – je něco jako **theodicea** ženské otázky, – jinde přechod

antiky v středověk, vlastně nucený přechod na moderní duši demonstrováný, určovaný její osudy. Zdá se mi vůbec, že mě teprve vzbudí porozumění pro středověk, – pro část jeho umění, pro jeho předpoklady. – Myslím, že jsme se jednou shodli, že nutno uznávat dualismus, – a já teď čím dále tím více připouštím větší diferenciaci principů. Nelze jeden substituovat za druhý. Snad to budu moci někdy formulovat přesněji.

Co dělá Vaše studie o Březinovi?¹⁾ – Jaké jsou Vaše plány pro prázdniny? – Po neděli budu zase v Her[ingsdorfu], tam, prosím, adressujte svůj dopis. Alespoň týden se tam ještě zdržím, – kam pak, vědí bozi, jsem úplně passivní. Má to psychicky veliký vliv, – považte psychologie člověka, který nechce! To platí ovšem jen pro tyto prázdniny – Na Váš list se moc, moc těším!!

Anna Fischerová

1) Miloš Marten: Otokar Březina. Analyza ideologická. *Česká revue* 6, 1902/1903, č. 3, prosinec 1902, s. 216–223, č. 4, leden 1903, s. 305–310.

Anna Fischerová → Otokar Fischer, Stockholm, 20. 7. 1902, rkp. (pohlednice), adr.: „Schreiberhau-Weissbachthal, Schlesien, pr. adr. H. Siebenaichler“, LA PNP, f. O. Fischer * Mt

Pdf – s. 12

Návrat

[Ženský obzor 3, 1902, č. 6, srpen, s. 87–88 podepsáno Anna Fišerová] * **Denisa Kochová**

Vracíš se mi zase, o Duše, má Duše? Přicházíš ke mně zpět, Ty tichá, zadumána? Z **dál**í jdeš, které jsou modré tou zamženě, teskně usměvavou modří jako pohoří po deštích červnových. Tvé závoje jsou stkány z teplého mlčícího zamodralého výdechu lesů, – a dech Tvůj vane vzduchem jako doznívající píseň. Duše, má Duše! Kde snila jsi, kde bloudila jsi? Na svahu hor a v lesích hlubokých, které jsou nekonečné, nekonečné, – k pláči nekonečné. Jak teskno mně bylo po lesích, které jsou tmavé, bezdné, a tajemné jako moře! Tam tušila jsem Tě, má Duše! A teď, teď se mi vracíš, Tichá, znavená, záhadná. V tvé modré závoje splývají flory šedé jako zapomnění. Ale Ty se mi vracíš zase! Usedáš vedle mne a měkké záhyby Tvého vonného roucha se rozlévají po mém smutečném šatě. Vždyť jsem Tebe dávno již jako mrtvou oplakala. A Tvá průhledná ruka klade kytici purpurových růží v můj klín. Odkud je přinášíš? Co znamená ten dar? – – – Ty mlčíš? Oh, obejmi mne, má Duše, prolni ve mne zas. Buď navždy mou, Ty vonná, mlčící, záhadná, buď Ty mou Vůli, mým Životem, mým Osudem – – –

Anna Fischerová → Marten, Heringsdorf, 2. 8. 1902, rkp., adr.: Brno, Augustiánská ul. 21, LA PNP, f. M. Marten*) * Babeta Jílková

V Heringsdorfu 2. VIII. 1902

Drahý příteli,

navazuji přímo na Vaše věty o individualitě, které zdají se mi odkazovat řešení tohoto **problemu** v souvislost úvahy o duchu doby. Tak alespoň si vykládám onen poukaz na jediný **essenciální problem** žití, – je to snad totéž co otázka po smyslu života? Individualismus, – je to jistě markantní heslo naší doby, – ale mně se dosud nepodařilo mu dát pro sebe nějakou **positivní** formulaci, ač zase jasně cítím, že kolektivismus v jakékoli formě je mi nesnesitelný. Všecko zařazování, – to je jako ujařmování dle nějakých všeplatných zplošených norem. Co je to ve mně, co se vzpírá, – nevím uniká to mně samé, bojíc se profanace **analysou**, – ale je to vytrvale v negaci. Ta je pochopitelná přece, v svém odporu proti **masse**, o níž možno variovat výrok Nietzscheův: Sie haben etwas, worauf sie stolz sind, was sie auszeichnet vor den Ziegenhirten, – das ist ihre **Moral**, ihre **Philosophie**.¹⁾ – Ne, skutečně je k smíchu, jak je **massa** pevná a hrda na to, nezeslabena pochybnostmi, a tím, rozumí se, schopnější činu, **t. j.** práce a denní chleběček. A jak lehce vyslovuje své **anathema** nad vším, čemu nerozumí, – nad vším, co nemá aplausu všeobecného, – co je nehotové, tmavé, tázavé, zmáhané bolestmi, **genese** a co při svém utrpení přece má ještě úsměch pro její modlu. Ach, nemyslete, že tím snad odmítám všech sociálních

povinností, – a že by pro mne altruismus ve všech formách byl odmítnut. Ale jen nalézt svou **basí**! Známe také ony stavy, o nichž píšete, – ale vymykám se jim vším energiím. Doufám, že u Vás také jsou jen přechodnými. Jak pak by bylo možno porozumět Umění, když všechny **sympathetické** vztahy jsou přeříznuty?

Ach Umění! Stýská se mi zde po něm. Podléhám tou měrou duchu krajiny, která je plochá, bez hlubin, že se nedovedu pohroužit v tmě **suggescí** lektury. Tmu si zjednával uměle někdy a oddávám se myšlenkám. Zabarvuji je náladami, jež z dojmů Severu ve mně utkvěly. Jsou to někdy detaily, docela sekundární, vůbec nekarakteristické, ale mně drahé. **Na př.** vzpomínám na jeden gobelin, provedený jako nejkrásnější malba. Je na něm zobrazen mladý bledý rytíř, přijíždějící k rozložitému kaštanu. Je za tím stromem zámek či klášter, domov či královský hrad, – nevím, – ale stesk podzimu volá z velikých dlanitých listů, jež úplně zežloutly. Je působivý a dojmavý kontrast tohoto hlasitého výkřiku v barvách s tichou konejšivou nuancí fialového sametového sedla a **distinguovanou** ocelovou šedí rytířova brnění. A ten výraz v jeho tváři, – je to reflexe, stesk či lítost nad něčím **na věky** ztraceným, je to pohled v hrob...?... Vzpomínám na to často – A moře – Ted' již znám jeho nálady, – ale jen není-li v blízkosti člověka, – naslouchám jeho písni a je mi jako bych musila plakat nebo si zpívat nějakou sladkou prostou melodii, – ne moderní, – docela bez chromatických škál a lomených přechodů, – bez nuancí citu, ale zato s **intensitou** citu. **Tief wie die See,**²⁾ – takové hlubiny, v nichž něco vzlyká něhou a krvácí v temno záhad odvěkou bolestí. – Je to **imprese** snad nesdělitelná, – ale vrací se mi...

Doufám, že jsem Vás neodvedla svým dopisem od věcí, z nichž Vás minule **theoretický** zájem vytrhl, a těším se na pokračování. Až do 7. t. m. asi mě Vaše odpověď může stihnout v H., pak odjízdim k matce. **Adressa:** Schreiberhau-Weissbachthal, bei H. Siebenaichler, Pruské Slezsko. Je to někde v Krkonoších.

S pozdravem

A. Fischerová.

*) Na obálku Marten připsal: „Umělecká skromnost – nezáleží a nesmí záležeti v předstíraném, pokryteckém podceňování své práce. Pravý umělec má ke svému dílu lásku a vážnost. Ale je jistý delikátní způsob psaní a mluvy o něm – jemnost epitet a sloves, kterou vlastně postřehne jen umělec sám, usiluje býti co nejpravdivější a co nejméně bombastický –“. • 1) Originál zní: „Sie haben Etwas, worauf sie stolz sind. Wie nennen sie es doch, was sie stolz macht? Bildung nennen sie's, es zeichnet sie aus vor den Ziegenhirten“ (Friedrich Nietzsche: *Also sprach Zarathustra. Ein Buch für Alle und Keinen.* /Chemnitz 1883/ Leipzig, C. G. Neumann 1895, s. 18); **český překlad:** Krejčí/Fischer... • 2) Něm.; hluboké jako moře.

Anna Fischerová → Miloš Šebesta/Marten, Schreiberhau-Weissbachthal [též/dnes Szklarska Poręba], 12. 8. 1902, rkp., LA PNP, adr.: Brno, Augustiánská ul., f. M. Marten
* **Denisa Kochová**

Schreiberhau-Weissbachthal 12. VIII. 1902

Milý příteli,

jsem nyní zase v docela jiném **okolí než** v kterém jsem trávila poslední týdny, – a taková změna ve vnějšku poruší vždy rovnováhu mých myšlenek, – totiž těch, které nejsou **efemerní**, nýbrž chtějí se uchovat, **pojit v system** a tvořit názor. Případá **mně jako** bych je musila vždy teprve hledat, pod navrstveninami nových dojmů zase hledat sebe, to své receptivní „já“ ... Píši snad příliš málo o tom, co mimo sebe nalézám nového a zajímavého, – ale vedlo by to k deskripcím, snad únavným **minuciosností**, – nevím, nezkoušela jsem ještě svých schopností v tomto ohledu, – krajina ke mně však teprve začíná mluvit, když jsem ji nasýtila svým subjektivním životem.

Znáte **renaissanci** nálad? Prožívám ji nyní a je mi, jako by se tím způsobem ve mně odehrávalo opakování drahé části prožitých let. Zapadám někdy v takové přímo pohádkové nazírání lidí i věcí, v zapomínání vztahů, v bezstarostné teplé snění, – – – pak zase vše vystupuje tak anticky, jasně, plasticky, naivně, – epicky přímo... a jindy, vše přijímá **intensitu**-vroucnost barev i **tonů**, tu

zvláštní rozechvěnou citovost romantiky – Je snad až příliš typické, mé líčení, – ale divím se, odkud se b^ěře ve mně tato celistvost a jednotnost, při vši analytičnosti...

Je vlastně tolik toho, co bych chtěla psát. Také já bych snad měla něco říci, co by ujasnilo předpoklady – – Ale čím začít? Otázka, pro mne tím obtížnější, že nevím, v čem je tma. Přece: mé krise Vám nejsou cizí, – ač ovšem spolupůsobí u mne ještě jiné momenty, – znáte je, z dřívějších stadií. Rozumím Vaší snaze po individualismu, hrdém a krásném, – chápu a respektuji pevnost a důslednost Vašeho chtění. Září tak zvláštním, intensivním světlem.

A nenávidíte k ženě? Nezdá se Vám snad tak docela nemožným, řeknu-li, že jí rozumím, – a uznávám její oprávněnost, – ovšem, pokud zde mohu být objektivní. Neboť tak úplně se teď již odsoudit nemohu a nechci.

Ujasňuje se mi celá řada distinkcí, docela běžných jinak, – ale uvědomuji si je teprve nyní. Na př., – umění, život. Veliká část mých nepokojů měla právě příčinu v tom, že jsem nerozlišovala dost dobře obou sfer a zaměňovala, pletena jich souvislostí, jich zákony, – že jsem zkrátka dobře nevěděla, co to znamená: žítí... A že možno zařídit svůj život dle myšlenky, – zbožňovat Ideu, bojovat za ni, – že je plným životem: hledat Pravdu, hledat rozřešení záhad jichž je tolik, tolik, ... všecko to, čím se nyní spjím, – že bych skutečně někdy zvolala: Století, je radost v tobě žítí...

Nezdá se Vám naivním moje nadšení? Ale pomněte: nalézt v sobě takové prameny chtění, energie, takové možnosti bolestí a bojů, – – nalézt to pod mechanicky nanesenými vrstvami cizích prvků v duši. A cítit tryskání těch zřidel, – palčivost neklidu, muka neuspokojení, – a stále, stále žízeň. A při tom ještě slyšet ten dřívější hlas zažehnaných a přemožených, vlastně vnučených názorů, které myslí, že imponují, ironisují-li vznět a myšlenku – –

Jsem velice nespokojena, že tak jen dovedu formulovat to co se mně zjevuje jako v polosnu. Ale snad v tom vycítíte ten pravý ton. – A to, co jsem dnes ještě chtěla psát a k čemu jsem se již nedostala, snad nahradím příště, až zase přijde na mne řada v našem dialogu.

S pozdravem

A. Fischerová

*) Na obálku Marten připsal: „M. u smrtelného lože / Sova. / S. v horečce nepoznává, blouznění / – Dehmelova báseň o Strindb. / [xxx] / – Salve Regina a De Profundis / oči mdlé / tělo bez poh. / zavře oči, stane, náhle se vymrští: extáze / Vidím – – Vidím“.

„tetička“ Anna → Otokar Fischer, Kolín, 19. 8. 1902, rkp., adr.: Schreiberhau Weissbachthal, LA PNP, f. O. Fischer * Mt

Milý Ottokare! Děkuju Ti za Tvoje lístky. Před týdnem jsem se vrátila z [Bran dýna], kde se mně dost dobře vedlo. Zotavila jsem se velice, ale jsem trochu tlustší než dáma na této pohlednici. Těší mně, že jste si vybraly tak hezký letní byt a že se Vám dobře daří.

Srdečně matinku a Vás všechny pozdravuje Tvá Tě milující
tetička Anna

Líbá Vás Váš strýc a
švagr Podvinec

Anna Fischerová → Miloš Šebesta/Marten, 26. 8. 1902, rkp., adr.: Brno, Augustiánská ul. 21, LA PNP, f. M. Marten * Michaela Kvasnicová

Milý příteli,

po návratu z delšího výletu byla jsem velmi mile uvítána Vaším listem. Zpráva o Vaší chorobě mě zarmoutila, – doufám však, že jste se zase zotavil, – pokud to v létě ve městě vůbec je možno, a že v přítomnosti Vás netrápí žádný takový zlý nepřítel.

Kdykoli Vám píše, nahrne se mně toho tolik, tolik do péra, že nevím, co vybrat z té směsi, již schází pořádkující princip. Pravíte, že prožívám intelektuální krizi. Vlastně nevím ani, možno-li to zvat krisí. Je to zvláštní: o prázdninách nikdy nežiji svým pravým duševním životem, jsou to vlastně jen dozvuky toho, co tvořívá jindy jeho obsah. Snad to souvisí s tou změnou okolí, – s tím, že jsem mimo vše, co svými nárazy evokuje ve mně život. Je to tichý nevzrušený, skoro unavený

dialog mých myšlenek, který se ozve chvílemi, – jeho předmětem jsou bolesti, – vlastně dřívější bolesti, – teď **ztuhly** v něco, co možno **analysovat** a zkoumat, k čemu necítíme již prázdného vztahu, k čemu jsme naprosto necitelní. Někdy se lekám své tvrdosti, – <je to hrozné, že vše tak rychle kamení.> A vzrušuje mě myšlenka: snad u jiných jsou tyto zkameněliny ještě tryskajícími prameny, – jsou motivy činů, – jsou zdroji života. – Snad jiní **zbožňují kde** já **kritisuji**, – a v **jich** duši sálá nadšení – – Oh rozum, vědomí, které se zmocňuje všeho v své vládychtivosti, – a který přece nemůže být náhradou tepla – – –

Je to tragika rychlého vývoje, že není možno uchovat v paměti jeho kontinuitu? – A je to nutné, chceme-li v sobě vypěstít člověka **zítřku**? Je to zvláštní pocit, jít v krajinách, kde ještě před námi nebylo **nikoho tvořit** něco nového, na cestách, kde se musíme orientovat sami. Přestává analogie, která přece vede většinu, a být **neuvědoměně** a nepřiznaně, také řídila vůli těch, kdo se osvobozují, – smím-li soudit dle sebe. Je v tom nutnost negace, vidím teď, – a negace přechází mnohdy v **apathii**, která je děsná **intensitou** uvědomování. Někdy mně zase připadá, že svou osobnost nemám činit měřítkem ničeho, že vše má svou cenu, svůj význam samo o sobě, pro jiné, – ale pro mne ne – – – Ta hluchá šedá samota. Ale nechci se podávat těmto stavům. Protože znám chvíle, kdy se mi náhle zdá, **jakoby** se mně smysl mého života ukazoval v jiném světle, – kdy se mi docela zdá, že je to **missie**, kterou mám vyplnit. Nevěřím v nějaké vnuknutí **s hůry**, – ale snad je to hlas mého já, který propuká někdy přímo dithyrambicky. – Jsou to řídké chvíle, – ale mohu je sledovat až v své dětství... Doufám, že zpráva od Vás **mě** ještě **dojde než** opustím tento horský kout. Zůstanu zde ještě nějakou dobu.

Zdraví Vás

A. Fischerová

Anna Fischerová → Miloš Šebesta/Marten, Schreiberhau [též/dnes Szklarska Poręba], 5. 9. 1902, rkp., adr.: Brno, Augustiánská ul. 21, LA PNP, f. M. Marten * Marie Marešová

Schreiberhau 5. IX. 1902.

Drahý příteli,

Váš list mě zastihl ještě na letním bytě, který opustím nejspíše v pondělí. Bojím se skoro, až se mi podzim ukáže v své nepokrytosti, – ten přerod v přírodě ve mně vždy vyvolává náladu trapného smutku, různého nuancemi i **intensitou**, – a bývá to někdy **jako** zoufalý vzdor proti něčemu, co musí být, touha, která musí zemřít a stesk, takový bezdný, bezdný stesk... Zde totiž nic **neudává** umírání létu, stromy jsou svěží, zelené, lípy v květu, – připadá mi, v ničem není vztahu k času, – nikde tempa rychlého postupu, nikde vlnění mocného života, které přece je dáno silným vzestupem a jemu úměrným klesáním...

Musím se vrátit k některým bodům dřívějších dopisů.

Především k otázce onoho citového vztahu k **analysovanému**. Tu bolest vytrhávání, o níž píšete, znám, až příliš dobře, – se všemi symptomy ochromení a ztrnulosti, jimiž pak je zasažena celá bytost, – neschopná skoro činnosti po dobu takové **krise**. Bývám jako omráčena, a zdává se mi, že život vůbec přestává existovati, – chtěla bych **vzkřiknout** na ty, kdož jednají a tvoří na základě daného: „Ustaňte! Což nevidíte, že všechno je lež a klam? Když možno je umrtvit některý z vašich **vitalních** zájmů, něco, co máte za svaté nedotknutelné...“ Něco jako „vanitas vanitatum vanitas“,¹⁾ – se mně pak vtírá na rty, – proti mé vůli, – něco ve mně boří, dusí, ubíjí, – jsem **passivní** vůči těm silám, rozpoutaným **suggescemi** a nárazy vnějšku. – **Intellekt** přichází až po bouři, reviduje, rovná, co zbylo, – ale není **řídícím principem**. A vůbec pak si tratí i vzpomínku na to předchozí utrpení, – jen skleslost, **a** podrážděnost a chorobná citlivost nasvědčují, že byl boj v hlubinách bytosti. **Intelektuální krise**, v tom **smysle**, jak Vy je znáte, jsou u mne vlastně novějšího data, – a – myslím, – teď i nadále pro mne **dominující**. Souvisí to snad s větší **diferenciací** mého myšlení i cítění, již jsem v poslední době u sebe konstatovala.

A pak ještě k tragice rychlého vývoje. Rozumím tím také tu otázku: zda při své evoluci, v přítomném právě **stadiu**, si zachováme pochopení a **sympathii** pro ty, kteří jdou za námi, pro mladší ještě, – kteří snad žijí naše minulá **stadia**. – Vlastně pro mne má tato otázka částečně i „historický“ význam, – totiž **historický** v tom **smysle**, že kladné její zodpovědění (ovšem, jen z mé strany, bez předchozích **diskusí**, bez poctivé nestranné kritiky) bylo základem mého plánu

být učitelkou, – a na tomto základě jsem budovala všechny představy o svém působení v tomto povolání. Ale, – teď vidím; Nechtěla jsem si dříve přiznati práva k nerušenému rozvoji osobnosti, – suggerovala jsem si zálibu k povolání, – abych jaksi poukazem na někdejší **socialní** působení ospravedlnila přítomnost. Ale nyní mně není již potřebí takových poukazů, – má vůle je osvobozena z pout ~~mých~~ dřívějších názorů. **Individualní** je mi prius. – Trvalo to velmi, velmi dlouho než jsem si to přiznala, – nerozuměla jsem prostě sama sobě a vyvozovala jsem konsekvence z **praemiss**, které mně byly nesourodé.

Těším se na pokračování naší korespondence po mém návratu do Prahy. – **Adressu** přece nutno udati? Tábořská tř. č. 43.

Zdraví Vás

A. Fischerová.

1) Vanitas vanitatum, omnia vanitas (lat.) – Marnost nad marnost, všechno je marnost (Písmo, Kaz 1,2).

Anna Fischerová → Miloš Šebesta/Marten, Praha, 18. 9. 1902, rkp., LA PNP, f. M. Marten
* **Elizabeth Wagebaertová**

V Praze 18. 9. 1902

Drahý příteli,

– tedy přece, – uhodl jste, kdo se skrývá za oním snad poněkud erotickým pseudonymem. Těším se z toho, – a těší mne ta slova, jež věnujete mým pracem.¹⁾ Ano, – a základní myšlenka je ta, kterou citujete. Napadá mne teprve dodatečně, že **karakterisuje** skutečně obě **prosy**, – nebyla jsem si toho vědoma při tvorbě, ale ona řídila celý postup, sama o sobě, nepodrobená mé kontrole, – kolem ní se ovíjí předivo mých snů.

Přání, které vyslovujete, jsem tušila. Totiž, v tom smyslu, že jsem uvažovala o možnosti, ba přímo nutnosti vzniku této otázky. Neboť je zde velmi mnoho nerozřešeno. **V celku**, myslím, nejsou ty **problemy** u moderní ženy svým předmětem různé, **za to** však vztahy, komplikacemi, – a pak se jim snad nedostává oné ostré ideové vypracovanosti. Jsou to právě **reflexy** sporů a **krisí** moderní duše, jak je **representuje** muž. Připadají si někdy jako stíny ty myšlenky, – jako stíny něčeho, co existuje v plnosti života, v schopnosti boje a vývoje jinde, mimo ně, snad mimo meze dokonalosti, k níž ony mohou vypsėti, – a po níž se jim přece tolik stýská.

Bylo by jistě **zajímavé** na čase, aby také žena podala **synthesu** projevů duševního přerodu. Myslím však, že by se musila omeziti na líčení ženské psychy, – právě proto, že v ní bouře doby zní slaběji, v **rythmech** volnějších. Neznám snad pokusu, kde by ženou bylo správně zachyceno vření v duši muže. Neumí si to představit, prostě. – Nedovedu se vyjádřit o tom tak jasně, jak bych chtěla, – tuším to **prostě** pouze a bylo by jistě třeba mnoho výhrad a bližších určení ještě. – Ovšem, a zrada na „ženské otázce“, prohřešení proti povinnostem solidarity je jistě takové přiznání! Ale v tom ohledu jsem snad úplně „nemoderní“, – tj. uznávám příliš meze své moci. A mé touhy příliš jsou vypjaty po dokonalém.

Zaměst~~kná~~**ává** mne někdy přemýšlení o tom: Jaké by mohly být variace velikých mužských duchů, těch principů, které tito vyjadřují, – u žen –? **Na př.** – ženský Faust. – Nemyslíte, pro Boha, drahý příteli, že to má být nevkusná protivná kopie, – ne, ne, – ale modifikace, jisté přehodnocení principu při tomto převedení.

Chci se teď dát do několika prací, jež jsem již častěji odložila, – a jež přece se vrací. Doufám alespoň, že se z nich utvoří uzavřené celky, – snad menší, – a že nemusí tento nasbíraný **material** čekat ještě dlouho na uzavření a sepjetí ve formu větší; – na to teď si ještě netroufám. – U jednoho z **thematu** si nejsem rozhodnuta, mám-li je **spracovat** ve formě **denníku**, – snad by to mělo psychologicky zvláštní pravdivost, ale bojím se, že by tím trpěla umělecká kvalita, že bych se právě musila zříci požitku vlastního tvoření z dané látky. Dovolíte-li, vrátím se k Vám ještě s touto otázkou, – až vymezím rozsah i obsah zamýšlené práce.

Přeji Vám ještě zotavení pro konec prázdnin. Doufám, že není **ještě** skončena naše **konversace** „par distance“, – říjen je dosud v dáli.

Zdraví Vás

A. Fischerová.

1) V zářijovém čísle *Ženského obzoru* (s. 102–103) vyšla dvojice črt nadepsaná *Dvě básně v prose*, signované „Emma Dlouhá“; pokud by byl tento pseudonym přisouzen Anně Fischerové – bylo by třeba jí připsat také jiný text – uvozující stejné číslo (Emma Dlouhá: Vychovávejme charaktery. *Ženský obzor* 3, 1902, č. 7, září, s. 101–102), dále pak táž: Stišíme se... + Ave! [básně]. *Tamtéž*, č. 8, říjen, s. 123; Jar. Havlíček: Tvrdé sloky [recenze]. *Tamtéž*, s. 135–136; táž: Naše ženy a literatura. Volné kapitoly. *Tamtéž*, č. 10, prosinec, s. 173–174; Vánoční... *Tamtéž*, s. 175.

Anna Fischerová → **Miloš Marten, Praha, 25. 9. 1902, rkp., LA PNP, f. M. Marten** * [Kateřina Zajíčková](#)

V Praze 25. IX. 1902

Milý příteli,

nevím, byl-li míněn Váš poslední list již jako **finale** naší korespondence, – konec by opravňoval takový závěr. A nevidíte v tom, že **přes to** píšete, doklad vlastnosti, – nevím, zda spíše ženské či dětské, – té snahy mít „poslední slovo“? Neupadám, doufám, v toto podezření ve Vašich očích.

Snad jsem se nevyjádřila dost přesně v posledním svém listě, mluvíc o **problemu** ženského Fausta. Nemyslila jsem tím umělecké dílo, – alespoň pro tu dobu ne, – nýbrž vůbec existuje-li nějaká modifikace toho principu u ženy. – Ovšem, bylo by nutno podat hodně bližších určení, – již snad z toho důvodu, že ~~pro~~ moderní duše má jiné nepokoje, jiné snahy, – vůbec podmínky psychické jsou **různé, než** např. u Goethe, – (na jehož pojetí zde hlavně myslím), ač ~~snad~~ přece tento v mnohém je přímým předchůdcem. – Je to hrozný labyrint, v němž se často potulují mé myšlenky, – nevidíte možnosti vyprostit se a **na konec** jim jen bývá divno, jak a proč se sem dostaly. – A přitom cítím, že jsou nutny ty jejich dialogy, někdy ovšem hodně **konfusní**, netrpělivé, – ~~tak~~ obyčejně neskončené a velmi často přecházející v křik a hádku, protože seš6 zúčastňují také živly, **pro** tu chvíli vyloučené, – a jež porušují **isolaci** oněch otázkami, poznámkami, ironií etc.

Tak **resignovaně** a smutně zní to místo, kde píšete o svém osudu pozorovatele a cizince ve světě. Což skutečně se Vám tak jeví Váš los? – A pak, smím se ptát, co znamená „tato oblast světa“? Myslíte tím Čechy, prostředí, či vůbec pozemský život? – Věříte, že mívám okamžiky, kdy si říkám, že je nemožno, aby existence toho **intensivního** vědomí ve mně byla omezena na trvání organismu? Neumím si to představit: nebýti, – ani v minulosti ani v budoucnu. –

Jsem vlastně velmi neklidna v poslední době, – vysvítá mně, že umění má silně antisociální rys. Je v tom vždy něco tajemného, – samotu žádajícího, – a tím dráždícího, jak pozoruji nyní (až na případy, kde možno vykázat se **sensací**, consensu omnium, nebo materiálním úspěchem). Zneklidňuje mě ~~toto~~ tento fakt, s nímž nutno mi počítat. A má schopnost pracovat trpí tím **napjetím**, v němž jsem udržována. – Píšete snad nejasně, – vím to, – vysvětlím Vám věc raději ústně, – je dost komplikovaná, a nevím vlastně, čím začít.

⊞ Tedy na brzké shledání!. Těším se na to sdělení, jež slibujete hlavně Váš poslední dopis.

Zdraví Vás A. Fischerová

Prometheus

[*Ženský obzor* 3, 1902, **č. 8, říjen**, s. 134–135; podepsáno Anna Fischerová] * [Marie Marešová](#)

Bylo to v dalekém cizím městě.

V širokých ulicích vlnila se tma, měkká a přilnavá, provlažená krůpějemi spadšího deště a jich dechem. Vítr jí zmítal, – a mně při jeho hučení vybavovaly se představy dlouhých šedivých závojů, jež odkudsi v černo se provlékají; se záhadným svitem, plazivě, melancholicky. Měly tak zvláštní živořící světlo.

Ztratila jsem náhle vědomí souvislosti s realitou. Jakýs nový svět se utvořil kolem mne, svět, v němž sny Umění byly skutečností. Z duše se vytratilo vše, co spoutáno s všedností ji snižovalo a zastavovalo její vzlet chladným úsměchem. To nebyla již ulice města, mezi činžovními a

obchodními domy, – ulice, v níž křičí firmy – Ne, – v nekonečno táhnoucí cestu jsem tušila před sebou, – neomezenou, širou, plnou vonné vlhého tmy. A vítr mluvil v ní, – slyšela jsem slova, rozuměla výkřikům, jež přinášel. „Prometheus, Prometheus“, to znělo v můj sluch. A vzdech, který prostorem chvěje se po celé věky, – ten jsem postřehla. – Zachvátilo mě **to**, divokou nezdolnou mocí. Před sebou jsem zřela strmé krásy skalin. Výš jsem musila, výš, po úzkých příkrých stezkách, – hlas větru stával se tam ostrým, nelítostným, – a pak zas v něm plakala jakás nadsvětská bolest. Jako nože se zarážely ty stony v mé srdce. – A přec jsem musila k výši. Až zřela jsem před sebou matné záhadné světlo, chvějící se kol útesů, – a závojem mlhy jsem rozeznávala něco jako obrysy **titanské** postavy. Stanula jsem. Vše kolem bylo cizí, mocné, hrozivé. Nepřátelské ty temné rozšklebené propasti kolem, – a jako zkamenělé hrozby mně připadaly ty vytyčené skaliny kolem. A otázku jsem všem **čtla**, otázku vážnou neodbytnou, ponurou. Ale ve mně se stavil dech, všecko myšlení **ztrnulo**. Tíha nadlidské bolesti svezla se na mne. Té bolesti, již dýchalo vše v těchto výších, v těchto samotách, v něž ještě nezbloudila žena. Proto bylo vše mně tak cizí, tak nepřátelské. **Jakoby** volala kletbu, kletbu ženě. Staletí, věky šly. –

Však ona trvala v nížinách země. A mimo ni, mimo sféru jejího života, mimo dosah jejích tuh žije to Veliké, Svaté, jí Nepoznané, které zdálo se mi, že se zjevuje tu. Ta veliká posvěcená bolest Myšlenky, ta Láska, jež obepíná vše v prostoru i času. A Myšlenky sestupují k zemi **s** nebeské své vlasti, – odcházejí zase, – a odcházejí ti, v nichž byly životem, ti, kdož byli inkarnací vědomí své doby, a zmírají v svém utrpení kynouce těm, kdož přijít mají, podávající jim ruku v lásce, jež objímá věčnost.

A mimo ně, mimo to, co je v nich božského, jde život ženy, sevřený v kruhu. Království Ducha, zjevuje se světům v její podobě...? – –

Oh, ty děsivé propasti kolem! Ty zkamenělé vzdechy! Cos hrozného tíživého padalo na mne. A lítost staletí lkala v mém nitru...

A zmizelo všecko.

Skutečnost se vrátila. Smích a slova chodců se **stápěly** v tmách. Pro mne však bylo vše mrtvé, ač tak zřejmě to chtělo dokázat svou existenci. – Ach ano, jít za fantomem myšlenky. – A za rána ulice budou tak světlé, – a život, – tak superiorní, nutivý, posměvačný...

Skizza

[Ženský obzor 3, 1902, č. 8, říjen, s. 134; podepsáno Anna Fischerová] * [Michaela Kvasnicová](#)

Pustý prázdný pokoj, studený, mrazivý, bez nábytku, bez ozdob. Okna jsou otevřena, – vítr jimi fičí dovnitř a ustavičně jimi pohybuje, chvějí se pod jeho údery, stejně rychle, jednotvárně, – sem tam, sem tam – jen chvílemi jako v zimničním drkotu. A venku vítr ohýbá kmeny i větvemi, **jichž** kůra je vlhká od dešťů, černá a slizská, – zavívá na nich zvadlými listy, – klátí dlouhými pruty křoví, na nichž lpí někde ještě listí, jako zem a bláto hnědé. Zatřese jimi jako v triumfu, **jakoby** chtěl je zlomit v návalu krutosti k přemoženým. A pak je pouští zase; – Zubožený prut se vrací v svou polohu, uštváný, – v úzkosti **jen se strany** na stranu se ještě kloně, – nemůže se **uklidnit jakoby** tušil **úderý jež** přijdou...

V pokoji, blíže oken, kupí se rozházená změt, – suché roští, roztrhané závoje, zvadlé květy, – vše tak smíšené, neutěšené, nesmyslné, bezúčelné. Kdo to přinesl, – a proč, – **kdy?** – Beztvará **změt**, – zapomenutá. A proč tam klečí ta žena, – bledá a vyděšená, – ruce svisly podle těla, hlavu točíc poněkud k oknům? Její obličej jako **ztrnulý** v jediné myšlence, – která vlastně již umřela a zůstavila v duši jen pocit, že tu byla – jen šero nálady. A byla as původně mocná a silná, ta myšlenka, – tak silná, že utlumila vše ostatní, – ale smutná, hrozivě smutná. Hledala výraz a přes rty se vydrala jako výkřik, hned však udušený, protože zněl tak divě, zoufale, – protože byl až zvířecky krutý a děsivý. Jeho echo doznívá v duši, – zaniká kdes v hlubinách, kde se vše zbořilo. A mdloba umírání toho zvuku zastírá celou bytost, zapomenutou, zapomínající na všecko kolem, na všecko v sobě, – na sebe samu... Všecko se ztrácí... Šílenství **čháhá**. – A ta zahrada i dům s řinčícími okny jsou daleko, daleko, od světa, od lidí. – A daleko od všeho je již ta žena, se **ztrnulým** zrakem, a s mrtvým smutkem. Bez hlesu klesá na zvadlé květy. A vítr se prudce směje, v šíleném divokém triumfu.

Anna Fischerová → Miloš Šebesta/Marten, Praha, 29. 10. 1902, rkp., LA PNP, f. M. Marten * Mt

Milý příteli,

nevím, smí-li oživnout **ton** našich dopisů, byť na tomto místě. Zkušenost se zdá to vyvracet. Nenít ve skutečnosti té atmosféry, v níž by se volně dýchalo. Jsou ty zdi, o nichž jste mluvil.

Chtěla jsem říci včera, že jsem přišla jen proto, abych mohla s Vámi mluvit, ježto není jiné příležitosti, – jen proto. Ale zdálo se mi, že zmrzujete, zamítáte, ironizujete ta slova, – že by Vás rušila. Tedy jsem mlčela. – Mýlila jsem se snad, – ale ten dojem byl tak silný v svém ledovém chladu, že jím ztuhlo vše. – Přijít nevhod, – ne, to vědomí bylo příliš hrozné.

Bojím se, že by bylo možno vyčíst z mých řádek výtku, – není jí v nich, protože z mé strany nic jí neopravňuje. Bylo by to ostatně také velmi fádňí a nevkusné.

Snad působí tímto dojmem již tato slova. Omluvíte snad tento pokus, byť i tento již se Vás nemile dotkl. Omluvíte, doufám, – a odpustíte mi.

A. Fischerová.

Pohádka

[Ženský obzor 3, 1902, č. 9, listopad, s. 147–148; podepsáno Anna Fischerová] * Elizabeth Vagebaertová + Kateřina Zajíčková

Pohádka byla v životě princezny, pohádka, **mysterium**, div, – a v tom zhustil se obsah všech jejích chvil, jež zůstaly prázdné a šílené vzpomínkou vrchole **vlny**.

Neboť nebylo souzeno, aby její bytí se stalo sálajícím věčným ohniskem zlatých paprsků, žhavým sluncem.

Sblížit se měly paprsky, oklamat předtuchou ohňů, – sblížit a zhasnout v tmách.

Souzeno bylo, aby v okamžiku zřela otevřenu říš Divů, Nových Tvarů a odhalených Tajemství, – aby celý její život před tím nebyl než čekáním, – a potom šílenství vzpomínkami na zřené světlo. – – – A neměla vejít.

Přes její rty nevycházelo slovo. Jako bledý přízrak se vlekla dlouhým sledem komnat, spících v stylové nádheře. Bez hlesu vklouzla, tiše, sklánějíc se, jako by se bála rušit. Jít, bez konce jít, to bylo jediné přání. K smrti se unavit...

Zastavovala se před obrazem krásné dívky.

To byla ona. Zde zřela nejvyšší potenci všech sil a možností, jež dřímaly v ní, vyjádřeny v své plnosti a sladěny v **synthesi** úchvatné krásy. Zde promluvila její bytost tím, co v ní bylo božského, zář posvátnosti vlastního já, probuzeného láskou. Probudil ji v ní umělec, jenž maloval tento obraz. Láska k němu v její zjev vlila tu harmonii, kterou měla postava jeho snů. Ve skutečnosti stvořil ji, dcera královská byla hmotou, již vdechl duši. To bylo její Vyvolení a Posvěcení. Pak v rovině plátna zachytil rysy provanuté božstvím, svůj výtvar.

Jeho dílo bylo skončeno. Krása uchována příštím věkům. Odešel – – –

A její dílo?

Bylo skončeno. Vrchol dosažen, obsah života vyčerpán, tou chvílí, kdy v ní promluvila duše, již pocítila, že je. Ale nyní z ní byla vylomena. Byla mimo ni. Zdálo se jí, že zřela před sebou smysl života svého: jeho Dílo. Oh, – smysl jejího bytí byl mimo ni, vyňat z ní, zaklet v nehybný, nesmrtelný tvar. V křeči, v závratí chtěla něco zachytit, zachránit, potácela se jen v úzkosti, která trhala, dvojila její bytost.

Ale směla žalovat?

Dálky, v nichž zmizel, v modravé závoje halily jeho zjev Tvůrce a daleká zářivá světla obetkávala jej nádherami tančících a zpívajících paprsků. „Bůh dal, Bůh vzal, budiž jméno jeho pochváleno,“ šeptala v oddanosti, která byla **blasfemií**.

Modlila se před obrazem, v němž bylo vtěleno její božství. **Sešilela** pohledem naň.

A bylo zlomeno všechno, zlomeno, – zlomeno – – –

*

S němou modlitbou díků, se zoufalou radostí ve vyprahlém nitru vítala konec každého dne. Neboť zdálo se jí, že žitím svým proráží mlhy věčného ticha, jež bylo před ní a bude po ní. Nutí tak clony, aby se rozestoupily, ale nenese světla v prostory vznikající mezi nimi. A v ní přece jasné bylo vědomí, že život smí jen, je-li sluncem. Jen světlo má právo rušit mlčení. Závoje mlhy zas úzce k sobě přilehly za ní, neboť nebyla dala obsahu vzniklému prázdnu. Šla bojácně, choulíc se úzkostí před tajemnými hlasy šerého ticha.

Což měla hřích?

A konečně přišla k místu, které bylo posledním zastavením únavné pouti. Vydechla naposled, – ale to nebyl výdech ulevění těch, kteří za utrpení pozemské čekají odměny v nebeském království. Neboť to nebylo pro spásu věčnou, pro kterou padl v oběť její mladý život.

To nebylo pro vlastní blaho posmrtné, že se stala mučednicí. Neboť její **martyrium** bylo **martyrium** země, kterou milovala a na níž přece nesměla žít.

Tak bylo souzeno.

Neboť jejím určením bylo: dát vzniknout velikému, připravovat, byť nevědomě, za cenu blaha na zemi, za cenu blaha po mrti, připravovat zjevení krásy.

Nežila v smyslu hmoty a nežila v smyslu nebes. Byla prokleta. A nedocházela věčného pokoje.

Za noci modrých, snivou a tajemnou, sladkou, hlubokou nuancí oblohy nad zvlněným temnem, za modrých nocí, kdy hvězdy a měsíc zpívaly paprsky svými, v nichž se lámal třpyt polibků, – daleko, daleko od nížin země. –

Za modrých nocí bloudila komnatami hradu, jež spaly v stylové nádheře. A modlila se před obrazem, v němž byla zakletá její Duše – Nemohla vejít v říši věčna. Věčno mělo sestoupit **s nebes** a zazářit z bytostí. Tak tomu chtěl Tvůrce Nového Bytí.

Přijde pak hodina vykoupení pro ni?

Neboť byla z mučednic Nové Víry a Nového Života.

Anna Fischerová → Miloš Šebesta/Marten, Praha, 10. 12. 1902, rkp., LA PNP, f. M. Marten * Mt

Drahý přáteli, těšila jsem se, že Vás přece ještě uvidím, než odjedete, – ale zdá se mi, že ta naděje mě úplně zklame. Nestal jste se přece recidivním? To pomyslení je také nejspíše jen jedna z představ, jež mě přicházejí strašit o prázdnu a nejistotě. Snad naleznete v Brně psaní, které jsem Vám tam poslala minulý týden, než jsem znala Vaši adresu. – A mám strach, že zakrátko zase nebudu vědět, kde Vás hledat. Je to taková smutná předtucha.

Ještě otázku, – není-li snad indiskrétní: Rozešel jste se skutečně s *M[oderní]. R[evuí].?* Definitivně či jen pro toto číslo? – Tak hrozně cizí mi připadá poslední číslo sešit.¹⁾ Jako by to byl jiný časopis, docela jiný.

Příjemné prázdniny, trochu odpočinku a osvěžení Vám přeje

A. Fischerová

1) bibliograficky zachytit..., v dalším něco už bylo?

Anna Fischerová → Miloš Šebesta/Marten, Praha, 16. 12. 1902, rkp., LA PNP, f. M. Marten * Sabina Ali

Milý příteli,

velice Vám děkuji za projev zájmu pro mou práci. Zdá se mi, tím teprve že nabývá významu, dostává **reliefnost** a životnost, – hledím na ni docela jinak. A ve mně se budí chuť a láska k tvorbě, která někdy ochabuje pod přílišným tlakem okolností, – a bez níž přeci není možno, aby vzniklo dílo, byť **sebe menší**.

Zasílám Vám tedy, hned **po prvé**, některé ukázky, o nichž mám silné pochybnosti. Tkví hlavně v tom: Nevyniká-li zde příliš snaha **kondensovat** v jednu výjevu mnohé prvky, které v tomto těsnem **sepjetí trpí** samy a zároveň poškozují celek, – vystupující příliš, nesladěny ve výsledný **ton**. Snad vše to **by** mělo zůstat **materiálem** a obrousit své hrany v mocnějším proudu...

Ještě něco: Datovala jsem některé **piecy**, zdá se mi. Také ta otázka se mně namanuje: Má se takové časové udání odnášet k době, kdy obsah byl „aktuální,“ – kdy názor se udál, – či k době

zpracování; – mezi oběma **body** leží mezera měsíce, někdy více než roku.

Nejsou to také přiložené věci, jež jsou nebo byly v ohnisku pozornosti v posledním čase. Myslím na skladby poněkud obsáhlejší, – povídky, **novelly?** – Nevím, je to hrozně těžké zařadit je do nějaké kategorie, i při největší toleranci.

Ale teď vím, co to je: žít dvojitým životem Mít **svou** říši, oživenou **reflexy bytostí**, – říši, která má své slunce, svůj čas. Je to jako Sen a mohu říci, že v něm se koncentruje má **vitalní** síla. Jako sen, – , se všemi symptomy spánku, – takové **beztěžnost**, roztěkanost, soustředěnost na fantomy, – ale to vleklé **žilobití** skutečnosti ve mně i mimo mne, – trpím tím a výslednicí je skutečná **indisposice**.

Bylo by snad dost zajímavé, shrnout zkušenosti v této oblasti, pozorovat, jak zvolna nás přibližuje onomu typu snů, romantiků, podivínů, – nejsem **precisní** v své terminologii, že? Ale je to zvláštní prožívat v sobě vývoj člověka „z jiného světa“. Sklon k tomu u mne byl, – ale ne **tak mocný a přiznaný**. Prozatím moje výtvary nemají ještě tento ráz, – ba ony větší skladby budou až hrozně nespirtuální, bojím se.

Nechci tím říci, že by realita pro mne ztratila půvabu nebo lidé pozbyli zájmu. Má pro mne obé nové odkryté prameny prožitků, a myslím, není situace, v níž by nějaký zajímavý rys se nedal zachytit. Měla jsem také svou éru, kdy jsem dovedla být rozhodná v svých **sympathiích** a **antipathiích**, – snad jsem byla tehdy aktivnější, – teď... umělečtější.

Nebo měla jsem **normy**, jež se ztratily. Či prostě nějaký přebytek **energie**, který se různě vyvíjí? Snad byl můj vztah k lidem přímější, uváděla jsem je snad ve vztah k tomu, co ve mně se tvořilo, myslila jsem, každý má právo, **vyslovit** v tom své mínění a pro mne musí být zavazujícím takový projev. Teď prostě v tom zřím rušivý moment. (**Ovšem**, myslím zde „**valnou většinu**, která má vždy pravdu.“)

Ještě prosbu, milý příteli. Nevím, jak **ji** přijmete, bojím se, že **jí** neuzříte v světle, které na ni vrhá celá řada okolností, z nichž každá jednotlivá vymáhá výklad a osvětlení. Byla by o tom celá kniha. Tedy, po tomto úvodě, jenž **Vám ovšem** nic neřekl: Mohl byste **addressovat** svou odpověď na mne, – přece smím ji čekat? – místo do Táb[orské]. ul. do Klementina? – Ne že bych snad tím zamýšlela utajení naší **korrespondence**, ale je to taktika, k níž pro nejbližší čas mě nutí **vážné** důvody, egoistické stejně jako altruistické. Snad budu mít někdy příležitost věc podrobně osvětlit, – až se mi ujasní má situace vzhledem k okolí, – **momentáně** nejistá a komplikovaná, kritická. – Odpuštěte?

Těším se velice na Váš list. Jako na zvěst z krásnějšího světa. S přátelským pozdravem

A. Fischerová.

A Vaše zdraví?

Anna Fischerová → Miloš Šebesta/Marten, Praha, 28. 12. 1902, rkp., LA PNP, f. M. Marten
* **Kristýna Dvořáčková**

V Praze 28. XII. 1902

Milý příteli,

kdyby to nebylo příliš nmoderní, dala bych svému dopisu motto, větu, která je také mottem mého myšlení, – totiž tu poznámku Vašeho posledního listu, že Vás samota začíná rozleptávat. Je jen tak spěšně nadhozena, ale tají se za ní tolik smutného a ponurého. Nedivím se tomu, – že **isolace** se mstí, poznávala jsem to při každém pokusu odtrhnout se, na sobě, připadalo mně, že jsem zbloudila na osamělých cestách a nikdo že mně nemůže naznačit pravý směr. Nebyla jsem v tom nikdy tak konsekventní, samota a systematicky prováděné osamocování, v němž vidíte klíč k individualismu, nebylo mi nikdy čímsi účelným, promyšleným jako Vám. Ale mstilo se to. Tím úsilněji jsem pak hleděla splynout s čímsi mimo sebe, s celkem, od něhož jsem se odloučila. Ale teď se mi zdá, že ta samota již není dobrovolná, snad následkem **differentiace**, následkem utrpení, většinou neznaných nebo neuznávaných, – je to exilium. **Das tiefe Leiden macht vornehm, es trennt,¹⁾** – ale tušila jsem vždy, že v samotě není přán plný rozvoj schopnostem. Připadám si jako mimo život.

Bolest, kterou Vám **isolace** působí nyní nebo pociťování **její** vlivu, není to vlastně jakási

renaissance nálady, – **té**, kterou jste vylíčil již ve svém románě?²⁾ Je to snad takový stav, jehož není možné se zbavit, vlijete-li jej do formy slova – A mučí, ničí, oh chápu to. A remedium...?

Zdá se mi teď, že teprve chápu, co je **décadence**, – teď že ji prožívám. Nemá mnoho společného s romantikou, vlastně, nevyplývá z ní? – **dána** jsouc určitými nervovými **disposicemi** právě jako ona? Jako by ten přechod se byl ve mně udál, působením vlivů, jež jen částečně jsou mi známy. Ale pociťuji něco, co jsem neznala a v té permanenci a **intensitě**, – úzkost před skutečností – Chtěla bych se obklopit uměním, hovořit s knihami, ale i u těch mně vadí jejich materiálnost, – žít v nějakém uměle sestrojovaném ovzduší, při zpuštěných žaluziích, v přidusených osvětleních, v soumracích, bolí mne představit si plné syté barvy. Sen, sen, ne skutečnost, ale když přece **procitnout**. A to je hrozné...

Při tom poznávám něco, co mi ujasňuje **passáž** v rozhovoru **Agona** a Kláry,³⁾ – o moderním krajinářství. Předměty pro mne nabývají jinou tvářnost, jako bych vnímala jich vnitřní strukturu. O, jak je pravdivé **πάντων μέτρον ὁ ἄνθρωπος...**⁴⁾ Když tak se mění **sensorní** schopnosti, neznamená to také inauguraci nové **ideální ery**, jejíž první počátky prožíváme?

Bolí mne, že tak nic o Vás teď nevím. To není výčitka, ne, mne to bolí a zneklidňuje. Lekám se někdy, že jste snad zase nemocen, nebo příliš trápen **nervosou**. Ale doufám, to není pravda. – Abych se utěšila, začnu si povídat legendu nebo pohádku o Vaší práci –, je to tak krásné, myslit na ni, která je zdrojem Vašeho citového života nyní, Vaší bolesti a radosti, to pomýšlení je pro mne ukolébavkou. Někdy se mi zdá, že je nemožné, aby můj dopis k Vám našel cestu, že jsou **strhány** nitě, **nikde** že neposlouchá, co pravím, oh jsem tak pověřčivá. Teď Vás asi dlouho neuvidím, naše poslední setkání, – nebylo to rozloučení na velmi dlouhou dobu? Mám pramen nejsilnější radosti ve vědomí, že letí čas. Jako bych s vítězným gestem stoupla na každý den, z té dlouhé pusté řady, v níž není světla. Ať jde, ať mine – – Není to skoro středověké? –

Bylo snad v mém listě něco, co zhušťuje zed' ? Snad zmínka o těch domácích poměrech? Myslila jsem tehdy, že odejdu, snad hned, a teď se mi zdá nemožným, aby Váš list mne našel onou cestou. Pověra nebo **faktum**? A vůbec nesmím žádný čekat?... S pozdravem

A. Fischerová

1) Friedrich Nietzsche... • 2) Patrně próza *Mimo dobro a zlo* (jako „román“ ovšem neoznačená), již Marten publikoval od října 1901 do února 1902 v *Moderní revui*. • 3) *Postavy prózy Mimo dobro a zlo – vysvětlit analogii...* • 4) Řeč.; člověk je mírou všeho (údajný Protagorův výrok).

1903

Anna Fischerová → Miloš Šebesta/Marten, Praha, 8. 1. 1903, rkp., LA PNP, f. M. Marten * Gabriela Chomyková

V Praze 8. I. 1903

Drahý příteli,

musím se jeviti anarchistkou **korrespondence**, vždyť porušuji všechny zákony dialogu, nevyčkávám odpovědi... vím... ale...

Nedá mně pokoje ta charakteristika mého naturelu. Vlastně jsem nad ní dost smutna, – mám z těch slov asi dojem, jako byste pravil: Naše cesty se rozcházejí. A to mne bolí, oživuje tu jednu velmi velmi truchlivou vzpomínku z letního semestru. – Či jsem nevystihla správně nálady a intence Vaší – ? –

Život, – snění, – vlastně vnějšek a nitro, – z interference vln těchto obou ústředí vzniká mi teprve život, – a za tím a nad tím teprve umění. Cítím, že to neodpovídá, nemůže odpovídat Vaším představám o umění snu, krásné fikce, – ale myslím, že zde tkví také jeden z rozdílů tvorby muže a ženy, – souhlasím tu úplně s Marholmovou.¹⁾ Nechci upírat ženám sny, – ale ty jsou něco tak podstatně různého od rozesnění tvůrčího **genia** muže –

Byla by má **sympathie** k produkci Severu založena tedy na skutečné spřízněnosti? Uvědomovala jsem **si jí** vždy životnost **problemů**, které **tahly** mou duší v stínech a reflexech – Jsem ráda, že jsem nečtla Hamsunova *Novou zemi*²⁾ dříve, – byla by to bývala ~~pr~~ jistě veliká revoluce ve mně, – kámen položený na cestu mého rozvoje v individuum s uměleckými sklony, – odkaz k práci pro

všechny, pro **massu** či snad nechápu dobře autora? Ale zdá se mi to tak. – Ted' jsem však již příliš upevněna, v sobě zakořeněna, – a pak: nedívám se na umění ze stanoviska utilitaristy a altruisty, – ani ne **evolučního** altruisty (může se to říci?)

Můj poměr k realitě je dost komplikovaný. Cítím někdy takovou žhavou touhu žít, – je to tak neurčitě svým obsahem, jen mám pocit, že bych chtěla život chopit za ruku, **nezpustit** se jí, pevně ji tisknout – A pak mně zas připadá, že sahám směrem zlomeného paprsku, – jako by mezi mnou a životem byla ještě nějaká vrstva, jež se mi tak manifestuje.

Dovolíte-li, ukáži Vám, až se zase setkáme v Praze, některé manuskripty; – děkuji Vám velmi za Vás zájem. Věřím, že je Vám cizí svět těch **piec**. Celkem, je mi také velmi vzdálen nyní.

Píši ted' hodně, – ale nesoustavně, je to vlastně jediný stimulans, jež mám, – jediný prostředek, získat příjemné emoce, – jež mě rozechvívají i při vybavování. Je to vlastně opíjení se –

Díky Bohu, Vaše dopisy naleznou cestu i do Klementina! Ted' se již nebojím –

Doufám, že se zotavíte **pobytem** doma. Přijměte dodatečně mou gratulaci k novému roku. Těším se již velmi na Vaši odpověď. Či se dříve shledáme?

S přátelským pozdravem

Anna Fischerová.

1) Laura Marholm; srov. *Knihy žen. Podobizny časové psychologie* [něm. 1894], přel. Olga Mužáková. Praha, Rozhledy 1897 (Knihovna Rozhledů, sv. 15). • 2) Knut Hamsun: *Nová země. Román* [nor. 1893], přel. V. P. Praha, J. Otto 1897 (Knihovna Zlaté Prahy, sv. 14) – [zkusit vysvětlit Annin komentář...](#)

Anna Fischerová → Miloš Šebesta/Marten, Praha, 12. 1. 1903, rkp., LA PNP, f. M. Marten * Mt

Milý příteli,

nevím, měl-li Váš poslední list být zakončením korespondence pro tuto dobu, – snad, – píši přece, snad z instinktivního strachu před jakýmsi imaginárními nitmi, které se v mlčení spřádají v pavučiny. Nevím, – ale snad má v nedorozumění příčinu zdání, že mě neuspokojila Vaše kritika. Jsem Vám nesmírně vděčna za Vaši účast. –

Věřím, jakého soustředění vymáhá Vaše práce, napětí všech sil, absorpce celé bytosti. Stav podobný svým rozechvěním horečce, – ne, je to ještě více, – skoro spalování. Ale je to tak krásné, žít myšlenkou na dílo, v **její** znamení, – to' jako hvězda, která právě svítí nad naší drahou!

Těším se, že než se shledáme, bude Vaše zdraví zase upevněno, milý příteli. A snad toto zotavení bude trvalé. –

S upřímným pozdravem

Anna Fischerová.

Anna Fischerová → Miloš Šebesta/Marten, Praha, 19. 3. 1903, rkp., LA PNP, f. M. Marten * Mt

Drahý příteli,

– smím Vás vlastně ještě tak zvat? Ale v umělém ovzduší naší korespondence snad [přece] – Hněváte se, či jsem ztratila všechn Váš zájem, – jevila jsem se as velmi pošetilou při našem posledním setkání. – Mám-li v tom vidět úpadek, nevím, – žila jsem prostě po celé měsíce v takovém znehodnocování skutečného, rozumového, logického, – byla ve mně přímo bázeň myslit. – Minulo to, ale nevím, jak soudit o té fázi. – Konečně, – mluvím tak vágně, nechci Vás tím znarovat. –

Mám k Vám prosbu, – ráda, velmi ráda bych slyšela Vaše mínění v jedné věci, – snad dosti vážné, nedívám-li se na ni zvětšovací sklem. Ale vzrůstá ve mně pochopení pro novou zodpovědnost, dříve jsem **jí** necítila, neuvědomovala jsem si **jí**.

Smím se těšit, že vyhovíte mé žádosti? Zbude Vám snad trochu času, než zase odjedete? Bojím se chaosu svých pochybností, – jediné Vaši radu mohu uznat za kompetentní. Ztrácím takto o samotě direktivu...

Sdělte mne snad, mohu-li se s Vámi ještě setkati, – a kdy? – Budu Vám za to velmi vděčna.

S pozdravem

Anna Fischerová.

Anna Fischerová -> M. Marten, Praha, 5. 5. 1903, rkp., LA PNP, f. M. Marten * Babeta Jílková

V Praze 5. V. 1903

Milý příteli,

píši pod bezprostředním dojmem Vašich slov, – slyšených a čtených.

Celé mé úsilí, chtění, touha se mi ujasňuje oním výrokiem sv. Bernarda: *Quaerit anima verbum...*¹⁾

Zdá se mi mnohdy, že je slovo *mysterium* a má zvláštní, skoro magickou moc, – tvůrčí i ničivou, posvěcující a znesvěcující, osvětlující i zkalující. Je mnohé v nás, nač teprve termíny budoucnosti vrhnou zářivé světlo, – to *pravé* světlo. To řekne bezprostředně cit, nesdělitelný, ale nevývratný, že zříme to, co dříve se zdálo nejasné, podivné, – snad životu odporující, v světle pravdy. Ale nové pravdy, kterou teprve hledám. Až budou položeny otázky, – nejen tušeny, – ale přesně formulovány, – otázky, na něž jsou naše myšlenky, city, na něž celá naše bytost je odpovědí. Pak teprve nabude *reliefu*. Je v tom tragika, být odpovědí na otázky, jež ještě neexistují, – anebo existují, nám neznámy. – Měla jsem to za něco speciálně ženského, – chtěla jsem Vám to minule říci, když jste pravil, že žena není než oblak; je číms tajemným, neporozumitelným v obzoru muže, – tu tanula mně na rtech slova: Je nutno klást otázky, otázky, říkat své požadavky, – je v nás jistě mnoho odpovědí a splnění, – ale my nevíme o tom. A ženy samy sobě si to vzájemně objasnit nemohou. – Podivno je, že mi žádná v tom nechce dát za pravdu. Přece to musí být taková „všeženská“ zkušenost. – A dokazovat to nelze, – pro mne je to dogma, či spíše fakt vnitřní empirie, který zdá se mi obsahovati cos mimo vývoj stojícího, – ovšem jím se komplikujícího a diferencujícího, – ale v podstatě neměnného a věčného.

To jen jedna ze strun, kterou Vaše nádherná slova ve mně rozechvěla, – jen úryvek z její písně. To blaho, – cítit život duše v sobě – – –

S pozdravem A. Fischerová

1) Sv. Bernard, tj. Bernard z Clairvaux (1090/1091–1153), teolog, mystik, jeden ze zakladatelů cisterciáckého řádu. *Quaerit anima verbum* (lat.) – čeho žádá duše...

Anna Fischerová -> Miloš Šebesta/Marten, Praha, 8. 5. 1903, rkp., LA PNP, f. M. Marten * Denisa Kochová

V Praze 8. května 1903.

Milý příteli,

docela bez slovného doprovodu, byť i nepřilehal a nebyl zcela současný, nemohu Vám odeslat knížku.

Nemohla jsem si včera vzpomenout na všechny výroky „*davu*“, *vůbec* – P. T. publika o Vás a Vaší přednášce.¹⁾ Máte jistě *epithet* jako nějaký *homerský* hrdina. Jste „takový moderní“, zvláštní, *interessantní*, nepochopitelný, cizí, nádherný, intelektuálně ovládnutý, exotický, „mladý“ (literárně-historicky míněno), aristokratický, báječný, božský, pyšný, vyhráněný, těžko srozumitelný, *nervosní*, *genialní*. Je to pêle-mêle hledisek. Mluvila jsem v posledních dnech náhodou s málo lidmi, – totiž právě s těmi, o nichž vím, že jejich zájem je, – nechci říci *intensivnější*, ale ona *epitheta* přece nesvědčí o malém zaujetí, – ale *differencovanější*. Na to se teprve těším. Dovolíte-li, budu pak dále o tom referovati. Byla také vyslovena lítost nad tím, že nebudete mít zase brzy přednášku. Ale záhadný, neznámý zůstáváte přes to, že se tolik o Vás nyní mluví. Nesmíte se divit, zní-li Vám nyní často v uších, – něco je přece pravdivé na té pověře. Smím užít svých vědomostí o detailech Vaší biografie? Např., chtí-li lidé vědět něco o těch narciskách, – nebo jak je p. Marten asi stár, co studuje a p. Smím? Porušíti eventuálně Vaši pseudonymitu?

Má teď pro mne zvláštní půvab mluvit s lidmi, když mám tak milý a zajímavý úkol. Je to vlastně již historická role, a jsem tak nesmírně ráda, že připadá mně. Pozorovat kruhy, které něco

krásného vyvolalo v hladině života, jako kámen, dopadající na vodu, – to je **stkvostné!** –Rozruch, který jste způsobil Vy, drahý, skvostný příteli, – činíte mě tak hrdou – –

Trápí Vás ještě zvědavost? –

Dnes jsou mně protivny vazby všech knih, – i těch, kterým obyčejně prokazují čest, brát je s sebou na procházku. Myslím na ty zvláštní desky, jež jste mně ukazoval, – taková vazba je vlastně již symbolická, naznačuje, že je kniha svět pro sebe, svatyně, v níž nutno vkročit teprve, cos odděleného od ostatního světa. Rozšiřuje kolem ní zvláštní atmosféru, staví zed' ticha. Nevím, čím to, ale vzpomněla jsem si na mlčení kolem **aegyptských** chrámů, – až později jsem si to uvědomila –

Ted' vlastně teprve ožívají ve mně všechny dojmy včerejšku. Připadalo mně, že je toho tolik, co volá po pozornosti a údivu, – nač vůbec nejsem připravena, – magnety, jež mě trhají v svou **sferu**, různým směrem. A to bolí. – Snad o tom budu psát ještě příště. Zatím přijměte můj upřímný pozdrav.

Anna Fischerová.

1) Časopis *Přehled* (1, 1902/1903, s. 361) avizoval na 5. 5. Martenovu přednášku *Šťěstí rezonance*. [Vyšla tiskem, či alespoň nějaký referát?](#)

Anna Fischerová → Miloš Šebesta/Marten, Praha, 12. 5. 1903, rkp., LA PNP, f. M. Marten
*** Michaela Kvasnicová**

12. května 1903

Drahý příteli,

především přijměte upřímný dík za knížku, již jste mi připsal.¹⁾ **Působil** mi velikou radost, ponecháte-li si můj exemplář na památku. Víím, že jsem Vám nemohla vyhovět zprávou, již jsem Vám minule podávala; jistě o takový výsledek Vám nemůže jít. Neměla jsem asi vůbec uvádět oněch výroků, které nesvědčí vůbec o snaze proniknout hloub, pochopit, přijetím a zpracováním nových prvků obohatit vlastní duševní život, – nabýt určitý osobní vztah k tomu, kdo rozmnožuje obsah našeho nitra. Mrzíte se na mne, že jsem minule tak psala? Dělán si ted' výčitky, – skutečně vyhlíží to skoro, jako bych patřila k těm, kdož oním způsobem reagují. To jsou asi dva typy: jedni – naivní **enthusiasté**, kteří se nadchnou nějakým detailem **exterieuru** právě tak jako nějakým krásným slovem. Druzí jsou kritičtí, – ale jaksi **nervosně**, – podrážděně, měří sebe, jaksi úzkostlivě přehlížejí své výkony a schopnosti, – bojí se hned o svou individualitu. Spěchají zařadit nový dojem, vyrovnat se s ním, – ale při tom jim ani nenapadá, že jejich měřítko, odvozená z různých sfér praktického života nebo rozumové činnosti přestávají platit v umění. To je **kardinalní** chyba, – tak se propasti mezi dávajícím a přijímajícím nikdy nepřeklenou, – ba nebude zde ani vůle otvírat se podávanému, protože není dáno předtuchou, třeba **latentní**, osvobození čekající energií v obsahu nitra. Není zde dostatek zbožnosti a oddanosti, umělecké dílo je pojímáno povrchově, řekla bych skoro, – žurnalisticky – jako fakt dne, souřadně s politickými a městskými **udalostmi**, –

Napadá mne zde: Neopravňuje vlastně Karáskova kritická **methoda**, – uplatnit se na autoru a proti němu, ono měření nesourodými **kriterii**? Oč krásnější a spravedlivější je Vaše **maxima**, – Vaše souřadnicová kritika, smím-li ji tak nazvat. Zdá se mně, milý příteli, že o svých literárních přátelích soudíte příliš příkře, že vidíte černě, – a ne chladně a naze. Neznám jich sice, neznám vůbec společenských poměrů **uměleckého** světa, – ale tak si to přece nepředstavuji. Nejste vůbec zaujat proti lidem? Býváte někdy tak nepřístupný, že si to nedovedu vysvětlit než jako následek stále nutných **obranných** snah proti tázavému, indiskretnímu vnějšku. Ale zbraňovalo **mně** to, mluvit k Vám někdy o Vašich **pracech**. Bolela mne, zmrazovala mě ironie, již jste pro ně měl, – ač chápu, že jinak než s touto maskou nemůžete vystupovat, – že je to jediná obrana proti profanujícím **rukoum** a slovům, – proti celému **ne-esoterickému**, čistě **konversačnímu** pojímání umění. Neřekla jsem Vám nikdy, že mi znamenaly to, co Vy zvete „dobrodružstvím ducha“. Měly pro mne něco tak cizího, – a **při tom** zase známého, **jakoby** se **realisovalo** cos mnou **dávno** tušeného a nevědomě čekaného. Váš styl, kadence i **rythmus** Vašich vět, – to vše bylo tak

příbuzné, – Vaše myšlenky byly z těchže psychických prvků jako mě, – u Vás byly hvězdou, u mne mlhovinou, – co bylo ve mně možností, předzvěstí, u Vás bylo stvořeno, vyhráno, – u Vás bojovalo, uplatňovalo se, – žilo. Dal jste mně ponětí nové skutečnosti. Dáváte v svém romanu říci Egonovi ke Kláře, že umí poskytovat novou realitu, jaksi přiměřenou našim nervům,²⁾ – z počátku jsem nerozuměla, – – ale teď ano, ano – Mám-li s jinými mluvit o Vás, připadá mně to jako útok na můj vnitřní život. A to jsou hrozná muka. Věříte? – Pozdravujte všechny stromy, květiny a ptáky. Mám je hrozně ráda.

S upřímným pozdravem

Anna Fischerová

1) Miloš Marten: *Otokar Březina. Essay*. Vinohrady, Hugo Kosterka (Symposion. Knihy nové doby) 1903. •

2) Jde o postavy z prózy *Mimo dobro a zlo* (jako „román“ ovšem neoznačenou), již Marten publikoval od října 1901 do února 1902 v *Moderní revui*. Najít to místo v textu – bibliograficky vyznačit...

Anna Fischerová → Miloš Šebesta/Marten, Praha, 3. 6. 1903, rkp., LA PNP, f. M. Marten (* na obálce připsáno, patrně rukou Martenovou: „après la crise...“) * Marie Marešová

V Praze 3. VI. 1903

Milý příteli,

chtěla jsem mlčet, – ale dojem, jímž na mne působí Vaše kniha,¹⁾ žádá si slov a přerušování mlčení. Proto píši –

Myslím, že bych mohla shrnout své myšlenky a city při lektuře větou, již vyjadřujete charakteristikou Březinovy poesie: – že zanechává na konec čistý a prostý pocit lidské osobnosti, žijící vypjatě a mocně, do nejvyšších možností, srdcem a duší. – Dojem duše, v níž žije odkaz kulturních fasí minula, – ideová souvislost s nimi, – v níž myšlenky mají téměř organickou jsoucnost, – možnost vývoje, duše, která je spojena se všemi ohnisky duchového života, – dojem osobnosti, která má přímý krásný vztah ke všem, jichž duševní energie má s ní příbuznost, se všemi, v nichž se zhušťuje obsah, vědomí doby. Myslím, že není pouze suggestivní obrazného rčení ta představa duše jako prostoru, který má svou atmosferu, své mírné světlo, tak zvlášť zbarvené, utěšující a tiché. Připadá mně skutečně, že se ocítám v jiné říši, čtu-li Vaši knihu. Jako by byly zdi vytýčeny proti skutečnosti, všechn její zmatek a shon je daleko, netýká se mne, – všecko zapadlo kamsi, neexistuje, je zažehnáno. Ztrácím úplně smysl pro požadavky a nutnosti vnějšku, a život se mi zdá přetvořen dle zákona duše, vládá myšlenky a sna se založila nad tvorstvem, jak tak krásně pravíte. V takových chvílích chápu smysl budoucnosti, již anticipujeme sněním, smysl renaissance a zduchovení, – příští nového království.

Mám při Březinovi někdy pocit, že nevím, ke kterému myšlenkovému podkladu připjat nádheru obrazů. Něco mně chybí v postupu projektace, všechny stránky procesu mně jasně nevystupují. Ty zkušenosti, jež zde jsou promítnuty, nabývají se nejspíše jen takovým stupněm intelektuálního napjetí, takovou intenzitou a koncentrací myšlenek, k níž jsem se nepropracovala. Umístění, – o to mi tu hlavně jde. Fakta vnitřní empirie, jež zde tvoří podklad, udávají tok a rytmus, souvislost obrazů svým sřetězením, – ta jsou mně často neznáma. A pak ty vysoce syntetické pojmy, v něž jsou spracovány tyto prvky, ty zachytit a neztratit jich z mysli v bohatství konkrétních obrazů, – to bývá také někdy nad mou sílu. Proto mně zůstává velmi mnohé temné v Březinově poesii. Nejsem však již na tom stupni, aby její krása mně byla čímsi úplně neznámým, nepochopitelným, – a tou svou uzavřeností nežadoucím. Není mi již chrámem, jehož dvěře se mi vysmívají svým sevřením. Vím ještě, jak jsem si dříve zpřítomňovala dojem tohoto umění, svůj poměr k němu: Kolem osamělé svatyně táhnou zástupy. Nevcházejí v ni, nemají v ni přístup. Někteří z davu jdou kolem mlčky, – jiné však dráždí její mlčelivost, odloučenost, její tichá nádhera, jejich slova zní vůči ní ironií, úsměchem, pošklebkem, blasfemií, mnohým křeč trhá rukou, aby vmetli kámen v krásu těch oken, jež nedovolují pohledu dovnitř. Pomstít se, pomstít za tu tajemnost, uzavřenost, vybit zlost na té hrdé povznešenosti, která nevychází vstříc, která se neprofanuje. – A já? Jaké bylo moje místo v tomto zástupu mlčících, nevšímavých, – a křičících, rouhajících se? – Byly ve mně jistě ozvuky všech jejich vzdorů a

podráždění, – děsila mě přímo ta myšlenka, že jsou místa, mně tak úplně nepřístupná. A při tom rostla někdy touha, – zůstat stát u vchodu neznámého, snad nepoznatelného **pro vždy**, nejtít dále, s ostatními, – snad k práci, k svému působišti, k oblasti svých sil, – nýbrž zde zůstat, sama, v hořkém zoufalství, s nevyhoiditelným bolem nad tím, že jsem vyloučena, a že cesta davu je mojí cestou. Jako bych čtla svůj rozsudek v mlčení chrámu –

Fakt, že jsem překonala toto **stadium**, mně dosvědčuje, že byla přece ve mně evoluce, v jistém **smysle** přerod, přetvoření. Byla snad Vaše slova pro mne **initiatory**?

Jeden z rysů, který tolik akcentujete, také mě silně zaujal, snad nejvíce: totiž to, jak v řeči samé, v stylu básníkově jsou znatelné stopy těch duševních **processů** tvůrcových, – jak \forall z jednotlivých obrazů možno vyřešiti **filosofické** a **ideologické** prvky. To harmonické propracování lidské i umělecké bytosti_ Obdivuji se té jemnosti, pevnosti a síle, s níž ovládáte a členíte látku zkušeností, načerpaných v této duchové říši. Zdají se mně tak **etherné**, fluidní, – ale Vy dovedete je tak roztřídit, **differencovat**, dát jim kostru. Je v tom zvláštní kouzlo, vžít se v ten složitý **differenciační process**. Ta jistota, s níž dovedete vybírat, – udat hlavní ton každé **passáže**. – Již Názvy kapitol mají pro mne ty vlastnosti, jež zdá se mi, že postřehuji jako charakteristika Vašeho stylu: to ponoření se v látku, její prozkoumání do nejjemnějších nuancí, – a shrnutí pak slovem, jež je voleno dle předchozí **analysy** a sondace –

Je příliš málo jednoty v tom, co píšete, – vím. Ale přece jsem nemohla déle odkládati sdělení alespoň těchto dojmů. Pro další pochopení a ocenění mě ještě čeká **process** tříbení a zjemňování, – vývoje. Těším se naň, – na sladké plody takové práce.

S pozdravem

Anna Fischerova.

Ženské studium v cizině

[Studentské směry 5, 1903, č. 4–6, **QQ**, s. 141–146; podepsáno A. F.]

Snahy zdvihnout úroveň ženského vzdělání tvoří podstatnou část **programmu** průkopnic emancipace, činných na veřejnosti, ve všech zemích. A z těchto úsilí, vybojovat ženám přístup na vysoké školy, k povoláním, jež podmiňují taková předběžná studia, tvoří zvláštní kapitolu, protože bylo třeba rozvinout nejmocnější energie tímto směrem, neboť byl zde kladen nejdéle a nejpevněji odpor. Všecky argumenty, uváděné proti možnosti osvobození ženy, proti zdárnosti jejího působení mimo kruh rodiny, – ať již z hlediska **fysiologického**, **psychologického**, **hospodářského**, **ethického**, – ty všecky se spojily, aby zamezily **realisaci** plánu, který revolucionoval všecky zakořeněné názory. Zbraně a prostředky žen byly petice, provolání, **resoluce**, – jimi útočily na zákony, tradice, předsudky, chtějí změnu. Celá řada **theoretických diskussí**, brožurová literatura, uvažující o principech, dotčených tímto faktem, byla vyvolána. Je to jistě významná kapitola v kulturních dějinách naší doby, význačná tím, jako celé ženské hnutí, že vnitřní a vnější stránka zde tak úzce souvisí, – jde zde právě o změny, které – v rozvinutých konsekvencích – hluboce zasahují v organism sociální a uplatňují se psychicky. Ovšem, otázka ženského studia bývá přeceňována, vidí-li se v ní kardinální požadavek emancipace, má-li se za to, že vše je rozřešeno a dosaženo, má-li žena možnost maturovat, skládat **rigorosa**, nabývat doktorátu. – Ale svou zvláštní důležitost má tento zjev. Myslím, že není bez zájmu, orientovat se o stavu studia žen na vysokých školách v různých státech. Pro studentky má to konečně více než **theoretický** význam. Uvídám Švýcarsko na prvním místě. Ze zemí střední Evropy tomuto státu nejdříve bylo vysloviti své mínění v této otázce.

Již začátkem let čtyřicátých se pokoušely dvě Švýcarky, Josefina Stadlinová a Elisa Siedlerová o přístup na fakultu **filosofickou**. Roku **64. a 65.** dvě Rusky chtěly v Curychu studovat **medicinu**; jedna z nich dosáhla doktorátu. V následujících letech studovala první Švýcarka lékařství. Ženy bez předběžného vzdělání potom zaplavovaly téměř **universitu**, – **tak že** několik studentek podalo žádost, aby maturita byla učiněna podmínkou přípuštění. R. **73** bylo přes 100 studentek, mezi nimi 93 Rusky. (Tyto však byly rozkazem své vlády přinuceny k návratu do vlasti, takže počet studentek se značně zmenšil.) Téhož roku nabyt platnosti zákon, který oběma pohlavím dává stejná práva (pokud jsou občany švýcarskými), a stanoví podmínky pro příslušníky jiných států. **Před tím** již, **r. 71**, první Švýcarka obdržela titul doktora **mediciny** a svolení, **provozovat**

lékařskou praxi. Příklad university Curyšské následovaly Ženeva, Bern, Neuschatel, Basilej a Lausanne. Ženy připuštěny také k akademickým hodnostem. Stále však jsou Švýcarky mezi svými kolegyněmi v minoritě.

V Německu r. 68 Miss Georgina Archer založila ústav, který dle své protektorky, korunní princezny Pruské, nazván „Viktoria-Lyceum“. Úmyslem zakladatelky bylo, ženám v přednáškových cyklech poskytnout vzdělání, poněkud se blížící universitnímu. Bylo hojně posluchaček, z těch však žádná nespojovala praktické cíle s tímto studiem. Podnik tento působil blahodárně, – stojí však mimo boje, které v dalším rozvoji podstupovaly ženy o své snaze, nabýt na universitě rovného práva s muži. Pokusy tyto souvisí těsně s úsilím učitelek, prohloubiti své vzdělání a rozšířit obor své působnosti na školách. R. 87. podána za tímto účelem ministerstvu kultu petice, v níž vysloveno přání, aby stát převzal zřizování lépe kvalifikovaných ústavů pro učitelky, aby učitelky pak mohly vyučovat ještě v jiných předmětech než dosud.

Petici tuto zaslaly dámy, známé v dějinách ženského hnutí v Německu, pí. Schrader a Houselle. Přiložen přípis, v němž pí. Lange udávala důvody žádosti. Klade důraz na to, že dosud principem, vládnoucím v dívčím školství, bylo, vzdělávat ženu tak, aby vyhovovala přáním muže. Tím se jim dostávalo vzdělání povrchního, působícího dojmem uzavřenosti a ucelenosti. Místo toho má zavládnout zásada rozvoje sil a schopností, aby dívky vzrostly v uvědomělé osobnosti, schopné svého velikého úkolu, – výchovy. Má se realizovat představa, ideál, který má ženě o ženě (to se mi jeví zvláště příznačným). Proto má být vyučování vloženo, pokud možno, v ruce učitelek, jež by ovšem měly přiměřené vzdělání.

Brožura tato stala se předmětem čilé diskuse, – kruhy nepřející emancipaci viděly v ní pokus, zreformovat nejen dívčí školství, nýbrž vůbec celé sociální postavení ženy.

O bezprostředním výsledku ovšem nemohla býti řeč. Prozatím učitelkám povoleno, aby se vzdělávaly pro své povolání, stát hodlal je podporovat stipendii.

Učitelky, založivše r. 90. spolek Allgemeiner Deutscher Lehrerinnenverein, podaly opět petici a tentokrát obdržely slibnější odpověď. Ministerským ustanovením z r. 94. podána bližší určení o otázce vyšších dívčích škol a zkoušek učitelek. K těmto měly být učitelky připuštěny po absolutoriu fakulty filosofické nebo zvláštních, za tím účelem zřízených kursů. Kladeny požadavky jako středoškolským učitelům druhého řádu, – totiž opomíjeny vědomosti, které za nutnou basi mají klassické jazyky nebo matematiku.

Učitelky vypracování zkušebního řádu svěřily zvláštní komisi. Stanoveno, že kandidátky mají se vykázat reálně-gymnasiálním vzděláním, – navštěvovat současně paedagogium a universitní kurs. Takový existoval v Bonnu a Královci. Zkoušky skládány tamtéž. Přes sto žen se jim dosud podrobilo s dobrým výsledkem. – Učitelky, takto kvalifikované, mají titul „Oberlehrerinnen“.

R. 1893 spolek „Frauenbildungsreform“ otevřel dívčí gymnasium. V téže době pí. Helene Lange změnila reální kursy, jež v Berlíně řídila, v gymnasiální; v Lipsku také založeno dívčí gymnasium. V Berlíně r. 96. Maturovala 6 žaček.

Zatím zřízeny Oberlehrerinnenkurse také v Berlíně a Göttingách. – Z počátku o připuštění žen rozhodovalo ministerstvo a docenti, – nyní přísluší toto právo universitě. Ale řádnými posluchačkami ženy v Berlíně nejsou, také nemohou skládati examen pro facultate docendi. – Rite immatrikulovány jsou studentky pouze na universitách v Heidelberce a Freiburgu.

Ve Švédsku se ženám otevřely university r. 1870. Připuštěny nejdříve pouze k studiu medicíny, pak také na ostatní fakulty, vyjma theologickou. Brzy nato dvě dívčí školy v Štokholmu zřídily gymnasiální kursy, – na nichž od r. 1872 četné dívky se podrobují maturitním zkouškám. Ženy dosáhly zde svého cíle snáze než v Anglii nebo v jiných státech, kde přece otázka, mají-li být ženy připuštěny k akademickému studiu, byla předmětem tolikerých hlučných sporů.

První doktorka promovala r. 1888. (sl. Karolina Widerströmová). Nyní je ve Švédsku 18 lékařek, z nichž pět promovaných prací v hlavním městě, ostatní pak v provincii.

Ženy studují všude společně s muži.

Na filosof. fakultě slečna Ellen Friesová, která v kruzích historiků si získala jméno, promována r. 1883. Sl. Elsa Eschelssohn je docentem občanského práva na universitě v Upsale. Profesorem však se na této státní universitě nemůže státi. – Na štokholmské universitě Högskola, která není státní, působila jako professor matematiky Soňa Kovalevská.

V Norvéžsku ženy r. 1882 obdržely právo navštěvovat universitu, skládat examen artium a

examen philosophicum, r. 1884 pak stanoveno, že studentky mohou se podrobit všem **univerzitním** zkouškám, nabývati akademických hodností, užívati stipendií a legatu, jež má vysoké učení.

Do r. 1900 297 žen podstoupilo examen artium, – státní zkoušku pak 26 kandidátek, na všech fakultách, jedna též na **theologické**. Tyto zkoušky opravňují muže vstoupit do státní služby; připustit ženy, odporovalo by ústavě. Startling se však usnesl provést reformy v tomto směru. – První lékařka r. 1894 se usadila v Kristianii, dnes ve většině míst již lékařky provozují praxi. Dvě působí také při **univerzitě** v Kristianii, – jedna je konservátorem při zootomickém **museu**, druhá **assistentem** v botanické laboratoři.

V Dánsku r. 1875 se podařilo energii sl. Nielsiny Nielsenové vymoci si přístup na **univerzitu**. Tehdy také bylo v rozkvěru dívčí školství, hlavně zásluhou sl. Natalie Zahle. Ta založila ústav učitelství, k němuž později připojila také školu hudební a hospodyňskou, posléze i **gymnasijní** kurs. Na mnohých místech je zavedena koedukace na středních školách, v Kodani jen na jediné z nich, kterou řídí žena.

Theologická fakulta ženám dosud není přístupna. Přes 200 studentek do r. 1901 bylo zapsáno na **univerzitě**.

*

V Anglii od r. 1870. hnutí směřující k reformě dívčího vychování se velice zdvihlo. Dva spolky zde nutno jmenovati: High-School-Company a Church School-Company (v školách tímto založených je podáváno vzdělání na **konfesionálních** základech spočívající). Úroveň vzdělání dívek má se vyrovnat výši vzdělání, **skytanému** hochům.

Později zřízeno pro ženy učiliště, jež k oněm kursům bylo asi v tom poměru, jako **university** ke **gymnasiím**. Byl to t. zv. Girton-College, blíže Cambridge. Poskytnuta tam možnost studovat **klassické** jazyky, angličtinu a matematiku. Činěny také kroky zjednat pro ženy plnou akademickou rovnoprávnost na vysokém učení tamějším. Touto snahou se Girton-College podstatně liší od jiného podniku současného, s podobnými jinak tendencemi, z něhož vznikl později Newnham-College Mr. Sidwick, jenž zde byl vůdčím duchem, chtěl pouze, aby ženám bylo možno poslouchati přednášky **professorů**, nesnažil se o úplnou rovnoprávnost pohlaví, Newnham-College měl býti společným bydlíštěm těchto žen.

Později však oba podniky se setkaly i v této snaze, a žáčky obou se na **univerzitě** podrobovaly zkouškám týmž jako studenti. **Oficiální** platnosti však zkoušky neměly, také závisí na laskavosti docentů připustiti ženy k svým přednáškám. Newnham-College ve všech požadavcích zůstával mírnějším.

V Oxfordě r. 1878. se utvořila (za předsednictví choti prof. Maxe Müllera) Association for the Education of Women, jejíž účelem bylo stanovit vyučovací systém vzhledem k **univerzitním** zkouškám. Ženy nejsou zkoušeny týmž **examinatory** jako studenti. Nežádá se na nich, aby vyhověly týmž podmínkám jako muži. Těm, které se přece vykáží takovým vzděláním, vydává Association zvláštní vysvědčení, **na nichž je podotčeno**. Pokus získati ženám **oficiální** uznání jich zkoušek se nezdařil, právě jako v Cambridge.

Na nových **univerzitách** snahám žen nekladeny v cestu takové obtíže. Od r. 1882. v Londýně studentky požívají stejných práv se svými mužskými **kollegy**. Holloway-College, který měl býti **univerzitou** pouze ženskou, se přimyká stále více k vysoké škole londýnské. Tato byla směrodatnou pro mnohé jiné **university** ještě, takže v Liverpoolu, Manchesteru a Leeds studují četné ženy. V poslední době také v Skotsku a Irsku.

Svou zvláštní historii má připuštění žen k studiu **mediciny**, jež jest v Anglii pěstěna ve zvláštních ústavech.

R. 1850 Miss Elizabeth Blackwell po předchozích studiích v Americe a Ženevě přišla do Londýna; dovoleno jí konati klinická studia v Bartholomew Hospital, ne však na oddělení pro ženské nemoce. – Platilo to jen pro ni osobně, principiální platnosti nemělo toto svolení pro nejbližší dobu, ač vůdkyně ženského hnutí se o to zasazovaly. Tak byla odmrštěna Miss Elizabeth Garret s žádostí o **immatrikulaci**. Připravila se tedy privátně, podstoupila 1865 zkoušku a zanesena do Medical Register co druhá lékařka v Anglii (vedle Miss Blackwell). Energie, s níž sledovala

vytčený cíl, vzbudila strach před konkurencí, a privátní přípravě upřena platnost. Několik studentek bylo připuštěno na univerzitu v Edinburghu, později však toto dovolení zrušeno. Tato okolnost je přiměla pokusit se v Londýně o zřízení zvláštního College pro ženy. Miss Garret, která zatím promovala v Paříži a v Londýně působila v nemocnici pro děti a ženy jí zřízení, nejdříve nesouhlasila s tímto záměrem, ale uznávajíc nezbytnost, přivolila. R. 1874 za účasti vynikajících londýnských lékařů otevřena Medical School of Women. Z počátku bylo jí bojovati s nemalými obtížemi, ženy nepřipouštěny k praxi v nemocnicích a klinickému vzdělání získanému v cizině upírána platnost. Pomýšleno na to zavřít toto učiliště, protože celá věc zdála se bezvýslednou. Tu výnosem parlamentu ženy připuštěny ke zkouškám. V Londýně se jim otevřel Royal Free Hospital. Od té doby jeví se stálý pokrok v tomto hnutí. Rozmnožen počet ženských Colleges (založeny v Edinburghu a Glasgově) – na některých Medical Colleges ženy studují společně s muži.

Přes 250 lékařek působí ve Velké Británii; mnohé pak, které studia konaly v Anglii, provozují praxi v koloniích.

Lily Braunová: Ženská otázka

[Studentské směry 5, 1903, č. 4–6, QQ, s. 149–151; podepsáno A. F.]

Ve svém spise,¹⁾ založeném na bedlivém studiu a obsahujícím množství výmluvných dat, zamýšlí pí. Braunová podati celý komplex problémů, zahrnutých v slově „ženská otázka“. Titul vyjadřuje, kterých stránek si všíma nejdříve; osvětlení s hlediska psychologického, ethického a právního slibuje pro příště.

Autorka je soc.-demokratka. S tím souvisí její pojmání ženské otázky co otázky hospodářské par excellence. Její sympathie, vřelá a plná, její soucit a zájem patří postavení a snahám proletářek. Odlišuje tyto přísně od t. zv. ženského hnutí, jímž se projevují nespokojenost, touhy a požadavky žen z kruhů buržoasie. Pí. Braunová promlouvá o něm v několika kapitolách, historicky i kriticky – podavším předtím, jak z původního stavu rovnosti obou pohlaví za doby primitivní literatury zvětšoval se rozdíl mezi nimi s pokrokem hospodářským. Probírá postavení ženy v jednotlivých kulturních fasích, z nichž každá znala „ženskou otázku“ – ovšem ne tak akutní, ve svém velikém sociálním významu nepojímanou. Tak chápe ji teprve dnešek. Jen při největší abstrakci možná stanovit princip, theoreticky jednotící všechny ženy v boji o jich práva – je to ono skoro již na niveau fráze kleslé, a přece jen ještě nepromyšlené a nevžitě heslo – „hledět na ženu jako na člověka“. Ale v praxi i v zásadních sporech, k nimž tato zase vede, uplatňují se rozdíly především sociální a politické, které solidaritu všech vrstev činí nemožnou. Hlavně jeden moment pí. Braunová akcentuje: Ženy buržoasie, nuceny žít se, vnikají do povolání mužů, stavají se jich konkurentkami, vyvolávají tím proti sobě odpor – právě u mužů společenské třídy, k níž patří. Tot právě znak, jímž se odlišují od proletářek. Ovšem také tyto zpočátku nerady viděny od svých soudruhů v práci, docházelo k zjevným výbuchům zášti proti nim – hlavně v Anglii – navrhováno též (tak na sjezdu soc.-demokracie v Eisenachu 1869), aby přijato bylo do programu, vytlačovat ženy, které způsobí zhoršení pracovních podmínek. Ale tyto názory brzy ustoupily jiným – uvědomovat ženy, vychovávat v nich družky, bojovnice za ideu strany se stalo myšlenkou, jež determinovala chování vůči nim. Solidarita mužův i žen v zápase proti kapitalismu učiněna principiálním požadavkem. V počátcích organizace proletářek působil vliv měšťanských žen, které zásady své chtěly uplatňovati také v těchto kruzích, kde přece podmínky byly zcela jiné. Nešlo teprve o to, jako v buržoazii, ženám otvírat přístup k práci – ten měly, podnikatelé je vyhledávali, protože měly menší nároky než muži. Daly se vykořisťovati pod tlakem bídy, nemajíce technické přípravy, která by byla opravňovala větší sebevědomí. Tak však připravovaly jen horší situaci všemu dělnému lidu. Odpomoci tomuto zlu, o to šlo a jde – a může to býti provedeno jen společným postupem mužův i žen proletariátu proti vykořisťovatelům. To zneuznávaly feministky, jich vliv proletářky vždy jen odváděl od cíle. Lily Braunová, majíc na zřeteli hlavně poměry v Německu, vytýká jim nedostatek porozumění pro sociální a hospodářské zákony, vytýká jim, že vidí v boji mezi kapitálem a prací jen umělý výrobek politického stranictví, a myslí, že založí mír, vezmou-li „nešťastnější sestry“ v náruč. Svým příliš sentimentálním a filantropickým nazíráním znehodnocují vážnost věci. – Jsou propasti mezi oběma tábory, přes to,

že v poslední době ojedinělé vůdkyně měšťanského hnutí začínají propagovat některé ze snah proletářek, dříve rozhodně jimi potírané. Tak např. požadavek ochranného zákonodárství, v němž dříve neviděly než omezování individuální svobody. Ale celkem myšlenka tato v buržoazii neproniká.

Ženské hnutí samo však má v sobě revoluční prvky a směřuje k změně sociálních poměrů. Jednak tím, že konkurenční boj návaem žen v povolání se přiosťruje a následky toho mstí se na nich, nebo na příštích generacích. Dále: protože zaměstnání ženy odvádí od rodiny a domácnosti, podrobuje změně tyto útvary, prohlašované za posvátné a nezměnitelné dnešní běžnou morálkou. Jsou to základy společnosti, a ty se počínají viklat. Za nynějších poměrů není možno pro ženu, aby zjedнала harmonii mezi svým určením a prací, vzniká řada bolestných konfliktů pro jednotlivce i pro celek. Není možno však jim ujíti zastavováním vývoje. Ten běže se kupředu, otázky se komplikují a kombinují. Jen reforma společenských řádů, o niž usilují snahy soc.-demokracie, rozřeší ženskou otázku.

1) Lily Braunová: *Ženská otázka, její dějinný výboj a její hospodářská stránka*, přel. Josef Felix. Praha, Samostatnost 1903 (Knihovna Samostatnosti, sv. IX).

Krise náboženství (Z cyklu úvah a studií)

[*Ženské směry* 1, 1903, s. 211–215, 229–233, avizováno pokračování, nerealizováno, podepsáno Anna Fischerová]

Xxx.

Anna Fischerová -> Otokar Fischer, Šárová Lhota, 7. 8. 1903, rkp., adr.: Plzeň, Palackého náměstí, pí. Math. Kleinová, LA PNP, f. O. Fischer * Mt

Šárová Lhota 7. VIII. 1903

Milý bratříčku, co si mám myslit, že mi teď nikdo nepíšete? Či by to tak dlouho trvalo, než psaní dojdou? Nevím nic, jste-li ještě v Plzni či jste již odjeli, – podnikneš-li nějakou cestu či co zamýšlíš, vůbec jaké máte plány. Také na své otázky nedostávám odpovědi, – takže jsem již velmi neklidna. Dnes je zase po dlouhé době první krásný den, dopoledne jsem byl v lese, nasbíraly jsme lišky a hříbky a večer je sníme. Ale to Tě nebaví, že ne? Chceš něco zajímavého? Příště Ti třeba napíše celou místní kroniku. Snad se také jednou podívám do Hořic na výstavu, ale to už nebude zadarmo. Jak se daří matince, jaký byl výsledek jízdy do M[ariánských]. L[ázní].? Dostal Pepča můj lístek? Rukypolíbení matince a tetičce, sestřenicím (jsou již zpátky?), Pepčovi a Tobe srdečný pozdrav.

Soror Anna

[...] matinka psaní?

Anna Fischerová -> Miloš Šebesta/Marten, Praha, 13. 7. 1903, rkp., LA PNP, f. M. Marten * Elizabeth Wagebaertová

V Praze 13. 7. 1903

Milý příteli,

těší mě, že mé chápání Vaší práce odpovídá poněkud Vaším představám a intencím. Je to pro mne povzbuzující a dává mně to odvalu jít dále touto cestou. Nebyla bych sama věřila, že jsou možné takové přeměny a přerody. Nemám dosti slov, ne dost nuancí, abych to vše vyjádřila. Skutečně, byla by nutna nová řeč pro ty všechny vnitřní zkušenosti, na něž přenášíme terminologie, jež jž nikdy nevystihují jich podstaty. – Něco obdobného impressionismu v malířství, – slovo, které odpovídá těm tajemným vibracím nitra, vystihuje je v jich jsoucnosti

a životnosti, hybnosti. Chápu nutnost metamorfosy řeči Březinovy při metamorfose vnitřní – pojímá mě však dosud závrať, pokouším-li se vniknout hloub, – okamžiky skutečného porozumění, které jsou podmínkou pravého uměleckého požitku, bývají pro mne ještě řídké. Jako byla samota předpokladem pro kreaci takových básní, – tak je jím i pro jich vychutnávání, – alespoň intenzivnější koncentrace, než která mně je možná nyní. To nemůže být lektura v běžném smyslu, ne, je to cos mnohem hlubšího, mnohem víc sil absorbujícího, – kult duše, jejíž krásu teprve chci pochopiti.

Jedno je zde nezbytno: vůle a víra spojené v celek. Chci být upřímná, – píšete přece, že takové nelíčené sdělení může být velmi významné, – a to mne povzbuzuje k tomu. Mívám někdy strach, odvažuji-li se v říši čistého snění. Je to strach z procitnutí, které následuje a v němž skutečnost se jeví pak bezbarvá, chladná, – bezohledná k našim podrážděným nervům, a necitelná, vysměvává k všemu volání po kráse a vzruchu. A to mne bolí, – tísní mě to, že život má tak málo vznětu pro mne, že mne nedovede rozechvět. Děsí mě klid, s nímž se mnohdy na věci dívám. Jako bych ztrácela vlastnost, kterou jsem dříve měla u vysoké míře: tu bezprostřednost prožívání. – Život měl tolik bohatství, dovedl v mém nitru zvířit steré reakce, – ctíla jsem v něm buditele, stimulus, agens mé duše – Nevím, čím to, ale teď ve mně vzbuzuje tak často touhu – prchnouti, někam, kde je více tepla, květů a vůní, více krásy. A toho není pro mne než v snech. Ale pak mnohdy – ta úzkost, že jsou meze napjetí a tvořivosti, že vše zchladne a zhasne, zanikne v hustých mlhách. Skutečnost jsme ztratili a nenalezli nové říše.

Trápívá mě mnohdy taková myšlenka. Vycituji jistou zákonitost, nutnost doby, že duše, v níž jsou její dispoice, je vedena v kraj imaginací, že zde nalézá svou vlastní sféru. Jsem si také jasně vědoma, které momenty mě sem vedly, – bylo to nutné, logické. A přece, – mívám obavy: není vlastně již ukončen můj vývoj? Nevešla jsem ve fasi úplné sterility? Vlastně je to vše, co jsem o té bázni před sny napsala, pouhou parafraze slov, která věnujete podobnému stavu. Pochopíte to jistě, nebudete v tom snad vidět snahu, nevhodnými kriterii soudit tak krásnou psychu.

Vaše kniha na mne působila dojmem, že je ~~činem~~ důležitým článkem Vaší duševní evoluce. Mám takovou představu, že s Březinou jste se musil vyrovnat, poněvadž jeho tvorba leží na Vaší cestě. V čem tkví jeho význam pro Vás, to ovšem nemohu posoudit. Zdá se mi však jedno: že Vaše nazírání života je mnohem kladnější a jasnější než dříve, – že jste také z vyznavačů harmonie. Vlastně se mi počíná teprve ujasňovat, že jsem dosud neměla správného ponětí o významu umění pro stvoření světového názoru. Ale teď chápu, – jak nám může udávat ~~en~~ cestu, jak může být středem, k němuž tíhnou všechny snahy, – jaký je jeho vztah k životu, – jak jste akcentoval také v své přednášce. Je krystallisační síla v myšlence na veliký čin, – na veliké umění.

Vím, byla to jedna z mých nejbolestnějších krisí, – teď teprve chápu, které dva momenty se to v ní střetly: právě ta snaha, zaměřená k velikému, uměleckému, – a ženská otázka. Je to snad divné, – teď jsou mi ve vzpomínce někdy velmi cizí ony stavy, protože si uvědomuji všecku dolehavost života, jeho plnou přítomnost – Ale ideově to pro mne není rozřešeno.

Oh ano, umění, – to může být náboženstvím, filosofií. Je v něm přehodnotitelská síla...

Teď mne mrzí, co jsem psala prvé o znehodnocení života. Je to pravda, udála se se mnou změna, dívám se na svět tak objektivně, – a mé já je mně přímo fossilií, ale přece jsem jen nemusila tolik lamentovat. Promiňte mi to. – A ještě ke konci: Sladko je žítí¹⁾ – Přese všecko –

S upřímným pozdravem

Anna Fischerová.

1) Citát opakujícího se verše v básni *Kolozpěv srdcí*v Březinově knize *Ruce* (1901).

Anna Fischerová → Otokar Fischer, Trutnov, 14. 8. 1903, rkp., adr.: Mariánské Lázně, Moorbadstrasse Nr. 38“, LA PNP, f. O. Fischer * Mt

Milý bratříčku, píší Ti ve velkém spěchu, – mám mnoho práce. Byla jsem až do večera v Bělohradě, – mělat jsem odtamtud jít na výstavu do Hořic, ale sešlo z tohoto projektu. Zůstala jsem tedy v B., – plovla jsem, hrála z L. trochu na piano, – po svém návratu jsem našla psaní od Kláry (je na blízku, v Ohnišťanech, navštívila nás zde již) s projekty výletů do Prach. skal etc., – a teď mám povídat několika holčičkám pohádku. – V poslední době jsem měla v kuželkách

báječné štěstí, dělám alle neune – Píšu bez hlavy, – vím. Včera jsem dostala od strýčka P. odpověď na své psaní, je Tvým článkem moc spokojen. Mně se točí hlava, piju dnes k večeři pivo, jinak jsem antialkoholik. Jak se Vám daří? Jak svědčí matince kúra? Kdy přijde Tvá epištola? Rukulíbám matince, Vám pozdravy.

Tvá sestra Anna (C[...]rat)

Anna Fischerová → Otokar Fischer, Lhota Šárová, 19. 8. 1903, rkp., adr.: Mariánské Lázně, Villa Neapel, LA PNP, f. O. Fischer * Mt

Milý bratříčku,

zase mám naspěch. Můj poslední lístek jsi asi nedostal. Zítra pro nás přijede Klára, půjdeme na Pecku, do Miletína, do Hořic, – už mě z toho bolí nohy. – Jak žiji ezotericky? [xxx xxx xxx] – Nijak – Nečtu, nesním, nedumám, – prší-li, hraju Bacha, kladu patience, zpívám Teče voda (to Ty neznáš) Brzy víc – až po té výpravě. Rukypolíbení matince a [xxx] je strýc P. ještě u Vás. Jemu i Vám pozdravy

Vaše dcera, sestra, net Annie

Anna Fischerová → Miloš Marten, Šárová Lhota (u Bělohradu), 25. 8. 1903, rkp., LA PNP, f. M. Marten * Kateřina Zajíčková

29. VIII. 1903

Šárová Lhota (u Bělohradu)

V posledních dnech jsem v svém nitru stopovala dosti zajímavý process, – jak se ustavuje předsevzetí, Vám psátí. Pozorovala jsem, sama a jsouc zvědava na výsledek. Nebyla jsem s to sobě samé zodpovědět, k jakým koncům to povede, pro co se rozhodnu, zda vůbec se rozhodnu, – to bylo mimo dosah mé vůle. Jako by ta myšlenka se nesla na vlnách, jimi zdvihána, jimi zase strhována v hloub, – zjevujíc se jasně osvětlená a mizíc v tmě, – blízká a daleká, již skoro uskutečnění a zase neuskutečnitelná, – moje a cizí, spasná a záhubná, drahá a nenáviděná...

Ale provázela mě ve všech výchvěvech a zvlněních nálad. Divno, je přece jako by vše, vše bylo ustalo. Záhadný popud z vnějšku, takové chladné smutné mlčení, – jste tak dalek, nevím, ani ponětí nemám, kudy jdou Vaše myšlenky, – a přece píši...

Vlastně toho ani není mnoho, o čem bych směla předpokládati, že vzbudí Váš zájem. Ty distance mezi námi jsou příliš veliké větší, než kdy byly. Je to pro mne smutné pomyšlení, ani netušíte, jak smutně, a znám jen jediný lék v takových chvílích, ponořit se ve Vaši knihu. Je mně stále bližší, – čím více v ni vnikám, tím více mizí clony záhad, a vidím, jak slunce porozumění se zdvihá z mlh. A cítím, že v této sféře nejsem Vám tou měrou cizinkou, jako v oboru skutečnosti. Život, – má láska k němu utrpěla svou veliký, osudný náraz, – je tak neúprosný v svých rozkazech, nezlomný v svých formách, – sbližuje a dělí. Miluji jej, ale není mi již Bohem.

Proč se mi jen připletá tato reflexe? Takto, vytržená z celku, neobjasněná podáním své evoluce, se mi jeví skutečně velmi nemístnou neúplnou, vyzývavou.

Chvilé soustředění jsou pro mne vlastně dosti vzácné. Mám málo čistě vnitřního života, – alespoň se mi tak zdává, že mám vše společného s okolím, – a někdy jen přijde bolest, nějaký záchvěv, jímž si uvědomuju své individuální bytí. Miluji zdejší krajinu, je prostá, milá a malebná, – a neplné mě potěšením myšlenka, že za něco více než za týden budu zase v Praze. Žila jsem zde v úplně jiném prostředí, – mimo rodinu a známé, tak vzdálena všeho, připadá mně – na neutrální půdě. Škoda, že se blíží konec!

Nevím, je-li v mém dopise vůbec něco, k čemu by se chtěly přichýlit Vaše myšlenky. Jako holá skála mně připadá, bez výčnělku, – nic neusnadňuje připojení. A vše je asi tak odkloněno od plochy, v níž jde Váš život. Tak daleko – ! –

Ani nevím, kde a jak trávíte prázdniny, jak se zotavujete po práci celého roku, – posílám svůj list na bludnou cestu, snad dlouhou, – a snad Vám bude již tak cizí, budete-li jej čísti, že nebude

možno Vám odpovéděti. Je mně teskno, vzpomenu-li na všechny tyto možnosti. Ale zdají se mi bližší, než že zase si na mne vzpomenete – a mlčení bude ještě pustější, smutnější, – bude mně připadat jako prokletí.

Přeji Vám příjemný konec prázdnin

A. Fischerová

Anna Fischerová → Otokar Fischer, Lhota Šárová, [4]. 9. 1903 (dle razítka pošty v Mariánských Lázních), rkp., adr.: „Mariánské Lázně, Villa Neapel Zimmer Nr 33“, LA PNP, f. O. Fischer * Mt

Milá bratříčku, včera jsme se měly bene. Byly jsme v **Ohnišťanech** u Kláry, mají tam hezkou malou **villu** se zelenými dveřmi a s balkonem a se švestkami a s fuchsiami a rybníky a **pianem**, zůstaly jsme tam hodně dlouho, pak jsem chtěl udělat své kapse radost a jít **běžky** do Lhoty, – ale dostaly jsme se na trať, co jde k Hořicům, a byly jsme rády, že jsme stihly ještě svůj vlak. Ale Ty chceš, abych Ti psala chytře, – tedy: Čtla jsem Mstivou **kantilenu** a Zeyera (Duhový pták, Blaho v zahradě kvetoucích broskví), Elegie od Holého, hrála jsem Vltavu, jenže nikdo nevěděl, co to je, trhám ocúny a **upolínny**, jedno je fialové, druhé žluté, především jsme měly k večeri houby, viděla jsem Sněžku, dala jsem si spravit boty, – jmenuji se prý Milada, – musím ještě za pohlednici vydávat peníze, – v pondělí jedu odtud, mám rozbitou škatuli, stavím se v Radimi, nemá-li matinka nic proti tomu, tetička mne opětovně vyzvala, dostala jsem od Červinkové pohled, Dyk je letním bytě tam, co Hásková, Holý nemá peníze, Arbes má dvě staré dcery a t. d. – Vem si ze mne příklad, jak spořím. Zdálo se mi dnes o vás, že všichni moc dobře vypadáte. Těším se již na shledání, – vy také? Matince ruku líbám, Tebe a toho **němečka** zdraví

Tvá sestra Anna

Anna Fischerová → Miloš Šebesta/Marten, Šárová Lhota, 7. 9. 1903, rkp., LA PNP, f. M. Marten * Sabina Ali

Milý příteli,

Váš dopis mě musil dlouho, dlouho hledat. Šel totiž do Bělehradu v Srbsku místo do Čech a odtamtud se teprve vrátil. Bylo to ostatně mojí vinou, nemusila jsem udávat Š. Lhota u Bělehradu, – toto bližší místní určení je zbytečné, protože poštu zde máme, – a zavinilo jen **konfusi**. Nebude se však již opakovati, pozítří ráno odjíždím, – zdržím se ještě několik dní cestou návštěvami, ale koncem týdne budu v Praze.

Zůstala bych ještě tak ráda na venkově. Alespoň volnosti a nespoutanosti tu mám, – hledím-li na lesy a na luka, ozývá se v mé duši při všem tísnivém smutku něco jako smích, jasot, – její mlhy se prozařují světelnými paprsky, chtěla bych **vssát** tu vůni, to světlo, přelít se v ně, – cítit svou sourodost s nimi. Město mně připadá jako zajetí, myslím na ně jako na vězení, jehož stěny, jehož výhledy v dálku, jehož způsob života znám. V okamžicích, kdy **nejintensivněji** vnímám všecku nádheru slunce a zeleně, je mi až úzko při té myšlence.

Zdá se mi, že jste nepsal nikdy tak smutně jako tentokráte. A ten smutek mně nepřipadá jako nálada, prchavá, temná a nevysvětlitelná, – je hlubší, prýšticí z poznání nějakých bezútěšných pravd, – některé věty zase napovídají jakési trpké zkušenosti, – snad **sklamání**, snad ztráty, – nevím je mi to příliš cizí a neznámé, které **udalosti** Vašeho života se odrážejí v zrcadle Vašich zasmušilých slov – Či je to snad bolest osamělosti, poznaná v své plné tísnivosti, osudnosti a neměnitelnosti? Rozumím té metafoře o kamenných kolosech, – je v ní veliká síla sugesce. Nemyslila jsem jistě, že jste optimistou, zvouc Vás Vaším vlastním výrazem, vyznavačem harmonie – vím, přece, že nevylučujete bolest, – že vidíte i její účelnost a souvislost v celku, její nutnost. Život má jistě více temných stránek než světlých, – a přece volám mu vstříc své „ano, ano – –“. V našem žití jsou dnové – vykupitelé, kteří berou na sebe všecken žal, aby byly vyváženy chvíle štěstí, jež nám jsou darovány. – Nejen dni – jsou léta – vykupitelé, – jsou celé existence, **stkané** z tmy a odříkaní neznající smysl svého utrpení, nevědoucí, že jsou nutným stínem – Snad se opakuje tento zákon v životě jednotlivců, i velkých celků, v historii –

Snad se ještě zotavíte před svým příjezdem do Prahy a zbavíte se té trapné nervosy. Věřím, že se musí dostavovat následky toho velikého přemáhání u Vás, to podryvá všechny síly, fyzické i duševní. Nesmějte se mi, že kážu, – také to asi málo pomůže, říkám-li něco, – ale mně je nepochopitelné, jak můžete tolik pracovat. Mívám závrať z pouhé myšlenky na to – Nemluví o státnici, – to je „das harte Muss“ – ale jinak. Mám strach, že se tím ničíte – (Ale teď se musíte smát, že? Ale jak Vás mám tedy prosit, abyste své síly tak nepřepínal?) Mám psát o svém vnějším životě? – Nedopřávám si chvíli samoty, protože v nich mě přepadává drtivý smutek, jemuž se nemohu ubránit. Ale přece – budu proti němu bojovat – Snad se stane něco, nač se těším čtyři semestry, – a déle již, – snad – – – a proto v tom nepíši víc a nic jistého, ač je to skoro jisté – Napíšete mně ještě do Prahy, než přijedete? Vždyť víte, jak mě to těší. Váš list již nebude bloudit, Klementinum snad naleznou.

Upřímně Vás zdraví a úplně zotavení přeje

A. Fischerová

Anna Fischerová → Miloš Šebesta/Marten, nedat. [umístěno odhadem], rkp., LA PNP, f. M. Marten * Mt

Drahý příteli, –

myslím si, že jsem posledně psala jistě něco, co Vám nebylo vhod. Nevím sice, co to mohlo být, ale nedovedu se zhostit domněnky, že to tak bylo, – nemohu se zbavit bolesti, již mi to působí. Připadá mně to jako celá věčnost, že jsem od Vás nic neslyšela. Jsem stíhána divnými fantomy, výčitkami, skutečnými i myšlenými, – připadám si tak marna, roztržštěna, ztracena. Jako by nějaké kletby se plnily, dávné kletby, – jimž jsem marně chtěla uniknout. Všecko je tak nepřátelské – Snad je to vliv prostředí, – nevím, – připadá mně, že každá vyšší touha, krásná idea, vše, vše to že mě ničí, – bojím se o ni, proto je asi u mne ta hrozná stagnace. Oh ano, jste v jiné zeměpisné šířce ducha, drahý příteli, a to nás rozlučuje, zdá se mi. Teď se vůbec bojím, že patřím k těm, u nichž pravíte, že jich světlo zhasíná v šachtách všedního dne. Je to hrozné – nikde spočinutí. A nivelluje vůbec všecko, poměry, v nichž žiji, – nedávám jednotlivcům již vinu, – i práce, v níž se snažím soustřediti, která mě neuspokojuje, – zdá se mi, že hledám něco jiného, než co mně může taková Goethefilologie apod. podati, – mám snad vůbec energii, která se nemůže než jedním způsobem udržet vybit, nedá se přelít, – – teď rozumím tomu „beztěžištnost“ – A odejít, jak mám v úmyslu, – rok, – to je přece jen provizorní, vylomí mě to zde a nepřesadí jinam. – Ale promiňte mi, – obtěžuji Vás jistě, raději bych psala věci, v nichž je více krásy, – o Vaší knize, to znamená pro mne celou kapitolu. Ale jsem tak rozervána. Odpusťte tu děsnou formu. Smím Vás prosit, abyste, vzpomenete-li zase na mne, adresoval dopis do Klementina? – **Velmi se** prosím Vás o to.

A. F.

Hermína Fischerová → Otokar Fischer, Praha, 14. 10. 1903, rkp., adr.: Berlín W 62, Wormserstrasse 10, „bei Fräulein Helle“, LA PNP, f. O Fischer * Mt

Milý Otokare! Když lístek ode mne Tě těší, posílám Ti opět pozdrav, ačkoliv ještě čekám odpověď všech mých otázek Anince kladených; přečtla jsem Tvé psaní několikrát, vidím, že brzy budeš mít dost známých a Berlín se Ti jistě zalíbí. Věděla bych ráda rozvrh hodin na celý den, kdy vstáváš, snídáš, jak Tvůj pokoj jest zařízený, je-li tam více pokojů, co obědváš a večeríš, jaké máš osvětlení, jakou obsluhu, jakou postel. Kde a kdy vidíš Aninku, jak ona se stravuje, jak vyhlíží její obličej, jestli jste pokračovali v návštěvách etc. etc.

Vše mě zajíma, mnoho chci slyšeti. Já byla dnes odpůldne se sl. Feldm. u Linka, on nepřijímá už žádné dámy do kurzu, až po novém roce, má málo pánu. Kasha má pouze české hodiny, tak nevím, jak to dopadne, ráda bych s ní chodila, aby se trošku pobavila. Dnes večer musím do koncertu komorní hudby, teda Frida mi dala lístek, jen ať tam sama nedám koncert. Pepča chce sestrojít baterii, můžete si myslet, jakou mám velkou hlavu z toho. Jen chvíli bych chtěla s Tebou mluvit, potom by mi bylo lepší. Srdečně Vás líbá a pozdravuje Vaše matka.

Praha 14. 10, 5½ hodin.

**Anna Fischerová → Miloš Šebesta/Marten, Praha, 17. 10. 1903, rkp., LA PNP, f. M. Marten *
Kristýna Dvořáčková**

V Berlíně 17. X. 1903

Milý příteli,

především přijměte vřelý dík za poslední svou vzpomínkou, tak jemně a mile zdobenou. Prožila jsem několik beznadějně smutných dní, než mne došla. Zdálo se mně, že po tom našem formálním rozloučení nic mě neopravňuje k Vám ještě promluvit. Vše bylo zničeno, strháno, pohledy v dálku se zatemnily, a kletba mi mluvila z věcí i z gest lidí. Byla to jistě má předrážděnost, která mi dávala čisti ironii ve slovech, v několika slovech, jež jste prohodil, oh, bylo to jistě zcela nemotivováno, ale působilo mi to nevýslovný smutek, umrtvovalo mě to. Vůbec, ta myšlenka, že nemáte pro mne pranic více, a že nebude možno navázat nové styky, bylo v tom cosi propastného, křečovitého. Promiňte, že tolik o tom píší, ale utrpení těch několika dní bylo příliš veliké, a cítím nyní, v té chvíli osamocení a ticha, jak živá je ještě jeho stopa. Zmizelo, ustalo v svém sevření, když jsem přečtla vlídná povzbuzující slova Vašeho posledního listu. Vrátila se mi má naděje, má radost. Přece to bylo něco zcela, zcela jiného jít do ciziny s doprovodem přátel, jež jste za mnou vyslal. Zní mi duší a jsou mi posilou. Dík, vřelý dík!

V prvních dnech svého pobytu jsem byla nemocna částečně následkem přepjetí sil a dále musím se **aklimatizovat** v pravém slova smyslu. Nepřipadala jsem si nikdy tak vzdálena přírody, tomu jejímu podzimnímu smutku tak cizí jako nyní. Mně připadá vše jako ornament, dekorace přes to, že je kolem tolik ruchu a života. Říkám si, je to pohádka, je to sen, zazděný ve mně či já jsem zazděná v něm. Ne že by Berlín na mne působil tak pohádkovým nebo i poetickým dojmem, ale ta možnost kultury, ta větší její blízkost a působivost, to zřít je v dosahu a přímo, ne skrze vrstvy mlhy a mračen, v nichž se lomí paprsky. Zpočátku jsem se lekala, že mi bude nemožná koncentrace, po níž toužím, ta ohromná rozloha, v níž vše se rozbíhalo, nic k středu nemířilo, to na mne tak působila. Ale teď vycituji jakousi homogenitu duševní atmosféry, ne takovou promísenost různých prvků. Kolem je život, skutečný život, velké poměry, ne to živoření zdobných a nevyvinutých forem jako u nás, a kontrast vnější a nitra se přiostruje. Žít dvojím životem, mít svoji říši, království Ducha, snad jsem obsah těch slov nikdy tak nechápala jako nyní.

Budu psát více a podrobněji, mám již vlastně dost látky, v níž smím předpokládat, že Vás budeš zajímat. Jenže je vše ještě příliš neučleněné. A pak, neznám Vaši adresy, myslím si, že list snad bude dlouho bloudit nebo čekat. Bude mne to velmi zneklidňovat. Těším se na Vaši odpověď, na všechno, co mi o sobě napíšete. Jen dlouhého smutného čekání se bojím.

Zdraví Vás upřímně

Anna Fischerova.

Adresa:

Berlin W Bayreuther Strasse N°37. Gartenhaus bei Frl. Crass III Etage

Trochu dlouhá –

Anna Fischerová → Otokar Fischer, Berlín, 17. 10. 1903, rkp. (pohlednice), adr.: Berlín W, Wormser Str. 18, bei Frl. Helle“, LA PNP, f. O. Fischer * Mt

Anna Fischerová → Otokar Fischer, Berlín, nedat., rkp., adr.: Berlín, LA PNP, f. O. Fischer * Mt, pdf, s. 16 – byl by rub?

Milý bratříčku, také mně se o Vás zdálo, a to toto: Že Vám Richard poslal nefrankované psaní a že Vy jste byl na měsíc odsouzen do vězení. Já jsem pořád jen uvažovala, jak to je v tomhle případě s zurechnungsfähigkeit, pak o ironii osudu, že Richard má jiného uvést v takovou situaci, že bych se zastřelila a že je to dobře, že se to nestalo mně – Mám rozbitý deštník; ale tentokráte p. M[axa]. za to nemůže, – já bych s ním také ráda mluvila.

U slč. Schap jsem byla, budu se s ní učit rusky. Je zde p. Schneider, Sauer-Schn., co napsal to drama, mám jeho adresu, a můžeš k němu jít. Tak si považ, chce [xxx] litovat. Svou slečnu pozdravuj

**Anna Fischerová → Miloš Šebesta/Marten, Berlín, 5. 11. 1903, rkp., LA PNP, f. M. Marten *
Gabriela Chomyková**

V Berlíně 5. XI. 1903

Milý příteli,

chtěla bych vždy zůstat v té náladě již vyvolávající Vaše dopisy. Zdává se mi, že jsem zbavena veliké tíhy, snad úzkosti, že má slova budou pohlcena mlčením. Bojím se tolik echa slov, jež nebyla přijata, jichž zvolání vyznělo naprázdno! Cítím se tak bezpečna, mám-li Vaši odpověď v ruce, – snad jako plavec v přístavu. Ale nesnesu dlouho to ticho, tu bezpečnost, neznámé moře, – tak mně připadá mlčení, – vysílám svá hledající slova. Oh, to vzrušivé čekání než zář a teplo odpovědi se rozlijí kolem –

Věříte, milý příteli, že teprve při lektuře Vašeho dopisu jsem si uvědomovala všechno kouzlo podzimu, o němž píšete a které je mi v posledních letech tak drahé – ? – Byla jsem tak absorbovaná, tolik dojmů a všedních starostí zaneprazdňovalo, že intimnější nálada ve mně neměla trvání. Ve městě vůbec změna letních počasí, ty přerody v přírodě tak přímo nepůsobí, či vlastně, působí, vždyť vzduch a slunce dovedou mluvit o nich také, – tak nuancovaně a vzrušivě. Ale nutno je znáti, – vžít se v ty změněné klimatické podmínky zde. Pak porozumím melancholii podzimních dní v mém nynějším domově. Někdy zvečera se mi Berlín líbí, když se naň dívám z oken bibliotéky, jak se po širé rozloze strou lehké stříbrné mlhy, – vše mi připadá pak pohádkovým, že jsem zde, že žiju, že vůbec jsem. A nebe bývá někdy večer temné, intenzivně modré, – a nic studeného není v tom tonu, který bývá hluboký a připomíná mně obrazy jižního nebe.

Děkuji Vám mnohokrát za zprávy o tom, co Vás absorbovalo a absorbuje, – ale přeji Vám, abyste se nadále nemusil zabývat takovými polemikami, které nutně Vás disgustují, a deprimují, ztráceli tok myšlenek objektivní ráz a zabíhá k těm koncům, o nichž se zmiňujete. Doufám, že Vám již není se zabývat tou affairou?¹⁾ Velice mne těší zpráva o almanachu a hlavně o Vaší poslední práci. Nemůžete si představit, jak se na ni těším, kolik o ní myslím, jak ráda bych ji znala, – a jak mne skličuje, že na ni asi dlouho dlouho budu čekat. Kdy má vyjít almanach?²⁾ A co nevyjde-li? Ale tak smutně to snad přece nestojí s naší literaturou. Byla bych Vám velmi vděčna, kdybyste mně více o tom a o své novelle napsal.

Pamatuji se, jak podivně na mne poprvé působilo Vaše sdělení o stínech, které se Vám občas zjevují a s nimiž hovoříváte. Skoro úzkost jsem cítila, – – a nyní konstatuji u sebe, že podobné oddělení vnějšího a vnitřního světa, zalidnění tohoto fantomy je také mně určeno. A poznávám, jak je svůdné, žít v té říši stínů a fantazií – Svůdné, – a nebezpečné – Abych mluvila konkrétněji: Myslím v poslední době mnoho na realizaci jedné umělecké myšlenky. V ústředí práce, která by byla čistě psychická, složená vlastně ze samých analys, by stál asi problem individuality ženy, – pokud vidím jasně. Ta duše, již chci líčit, má v sobě zárodky mnohé tragiky, – tragiky ženské, národní, smutek lidí, snů, žízeň kultury, – chci, aby obsah celého mého života vyústil v tom typu. Neboť je to subjektivní, to všechno, – nemusím jinak. – Nevím, kdy budu hotova, není-li vše, co dosud mám, jen bídný pokus. Vlastně mám jen materiál, – jde mi nyní o to, srovnat jej dle ústředních myšlenek, prohloubit, – zformovat zkrátka, – takto se rozpadá v mnoho disparatních fragmentů. Bojím se ztroskotání na této cestě. Ale cítím, že je pro mne nutností, vlít tuto látku, i uměleckou formu. Pokud zde vyhovuje jediná práce, mně snad vysvitne později, – někdy pomýšlím na novellu, více plastickou, jejíž hlavní osobou by byla přítelkyně Bettiny v. Arnim, – die Gűnderode.³⁾ Znáám ji dost povrchně, ale zajímalo mne u ní několik sympathických příbuzných rysů. Až mně bude možno, vrátím se k ní.

Taut de bruit... Vždyť ještě jsem nic nestvořila, – snad nevytvořím, a já bych přece došla ráda dále než Ulrik Brendel.⁴⁾ Plány mám, – ale, – A může být, že se v nejbližších dnech dám

do práce, – snad za dlouhý čas, snad – –

O onom **problemu** českého vidění Vám budu moci asi napsati několik slov, – vůbec o onom přesazení v kulturnější ovzduší. Až příště někdy –

Upřímně Vás pozdravuje

Anna Fischerová

N. B. Nerozešel jste se s M[oderní]. R[evu].? Co by zde mohlo být příčinou?

1) • 2) • 3) • 4) zkusit vysvětlit analogii...

Anna Fischerová → Miloš Šebesta/Marten, Berlín, 22. 11. 1903, rkp., LA PNP, f. M. Marten
*** Babeta Jílková**

V Berlíně 22. 11. 1903

Bayreuther Str. 37. Gartenhaus

Milý příteli,

snad se Vám nebude jevit tento dopis porušením norem konversace a korespondence. Vysvětlí jej asi dostatečně okolnost, že jsem v novém nezvyklém prostředí, že **mnoho mnoho** věcí na mne působí a že chci sdělením uleviti dojmům, jež se ve mně hromadí.

Začínám se nyní teprve zbavovati deprese, v níž jsem dosud zde žila; – míním jí hlavně pocit cizosti, osamělosti, – spíše vyloučenosti. Obrazně se mi ten proces jeví v podobě rostliny, která zapouští kořeny a celou jich tkání **ssaje** potravu z okolní půdy a je tak v spojení s celkem stvoření. Někdy mi připadá život jako pohádka, – a nemá pro mne hrůz ani obtíží ani hrozeb, jichž se jindy tolik lekám. Tím nechci říci, že by pro mne pozbýval lákavosti nebo záhadnosti. Ani svých bolestí ne. Prožila jsem zde v ohlase všechny **krise**, které mohu shrnouti pod názvem „kulturní **krise**“. V ohlase, – ne, to snad **ještě** není pravé slovo. Protože jsem je prožívala v **intensitě**, zvětšené krátkostí doby, v níž byly vtěsnány, a že ~~tehdy~~ tentokráte se mi zdály přímou reakcí faktů života, a ne **účinem** pouhých pomyslů. Snad je v tom kus onoho českého **problemu**, o němž mluvíte, **ovšem nevím**, pokud možno vidět v mých zážitcích typičnost, a pokud jiné přísluší jen subjektivní platnost. Jde tu o boje a bolesti, vyvolané nepoměrem požadavků duše, – toužící po životě, v němž jsou zpracovány kulturní hodnoty, v jehož ovzduší je vůně ducha, – a života, skutečnosti, – totiž skutečnosti, jak je dána v Čechách. Jak se jí daří realitě, vzdaluje se od ní. Blíže se bodu, kdy přestává možnost vyrovnávání mezi ní a vnějškem. A jí je přece tak teskno po jeho elektrizujících dotecích. Ale její zjemněnosti připadají již jen jako rány. Sní o dráždidlech jí přiměřených, – a ví, že existují, jinde, v cizině. Stává se úzkostnější, bázlivější než snad nutno... A pak si ji představte přesazenu v prostředí, kde její sny jsou **realisovány**, ale v jiných. Její energie se vyčerpávaly v touhách, pochybnostech, v odmítání, – a zatím jiné duše vzkvétaly v atmosféře, po níž prahla, pro níž byla, pro níž byla určena. Dovede napjati své síly ještě k činnosti, vyjítí ze své samoty a vpraviti se v řady žijících? Nestala se příliš nedůvěřivou? Je schopna vývoje? Je v ní hořkost nad zameškanými hodinami. Ale přitom miluje, hluboce a osudně, vše, co ji utvářelo, tedy i ono okolí, které k ní bylo kruté. Cítí svou příslušnost k němu, – a bolí, tolik bolí, slyší-li z cizích úst úsudek o vlasti, který se snad sám často vtíral. Je v tom projev národní **sensibility**, o níž píšete? Přála by si někdy utlumit svou kritiku, umlčet hlasy, jež v nitru dávají za pravdu úsudkům ciziny. Sama žaluje, – a má hájit – – A snad jsou zmařeny její nejkrásnější možnosti.

Ale přece nevyšla bez výtěžku ze svých bojů. Jistá pronikavost, zbystřená vnímavost pro závislost nitra a vnějšku, porozumění psychického mechanismu jsou její kořisti – – Její intelekt nabyl zvláštního rázu. Připadá si starší, zralejší než jiné duše v témže přibližně **stadiu**.

Je to jen črta, co zde podávám, a nevím, není-li příliš jedinečná. Vlastně neuvádím ani všechny determinující **motivy**. A nevím, jsou-li takové **krise** u duší silných, schopných nésti samotu a vzrůstati v světě, který je jejich dílem. Má **krise** předpokládá touhu a potřebu reality.

Čím mně hlavně imponuje mé okolí, toť velikost. **Massa**, – v níž je vše zastoupeno. Hodně místa je tu pro vše – Takové širé roviny – Vhodné pro rozestavení tolikerých vojáků... A každý z těch vojáků

reprezentuje jeden princip, – ať již sociálně, politicky, filosoficky. Ale je taková shoda mezi jednotlivci v šiku, že možno abstrahovat od individuálních růzností. Druh, druhová osobnost je zde dána přímo v názoru. Jak chápu **Schlafa!** Mám nejraději **visionářské** partie jeho Třetí říše.¹⁾ Vlastně jsem ho sledovala skoro nerada, když z oblasti fantazie se vrací v sféru skutečného života, ač dovede evokovat tak mistrně jeho gesta, vůbec vzbudily dojem, jímž přímo působí realita. V jeho románě shledávám realizovanou snahu, v níž sám vidí **jedin** nejvyšší a nejtěžší úkol umění, – pokud ho chápu: dáti v umění **rythmus** života, jeho neklamný dojem. Nevím, v čem tkví, zda ve vztahu jeho **fenomenů**, v jeho výkřicích a odmlčeních, v povaze jeho vlnění, – oh, který obraz dovede dát než z jeden z mnohotvarých **impressí**, jež vyvolává veliký, tajemný, hluboký život? Otevřít pohled v jeho tmavé chodby, v jeho krajiny, plné záhad, dát příbuznosti všeho, prahmoty, z níž vzrůstala individua, – jak zná to Schlaf? Jeho díla na mně nejvíce působí tím, co naznačuje a napovídá. Perspektivou v tamní dálky a hloubky. Formuje mé vnímání, – cítím někdy vůči lidem i věcem otázku: Kdo jste? – Jste více, než myslíte, než se o vás říká. – Jste svatí, všechno je svaté, protože jste zjevení Života, – a Život je svatý –

Ještě o jednom silném uměleckém dojmu se Vám musím zmínit, milý příteli. O dojmu, jímž na mne působila Salomé Oskara Wilde-a.²⁾ Wilde je v Berlíně právě v **modě** (přesto mnozí z knihkupců nevědí, o kom je řeč, nevyslovuje-li se jeho jméno poctivě po německu), ale nevím, jak působí jeho dílo na publikum, které se jde na ně podívat. Mnozí postrádají hloubku a myšlenky, – předpokládám-li vůbec, že nemoralizují (ať ze schopnosti, **dívat** se na umění umělecky, – nebo spíše z **laxnosti**). Za ten jediný večer jsem prožila, co jindy dává prožití jen hudba a malba. Jako bych slyšela orchestrální skladbu, jako bych mohla označit nástroj, říci, kdy jich několik hraje, a kdy vpadá celý sbor, kdy přejímají ~~xxx~~ instrumenty hlasy motivy, které dříve hrály nástroje jiného druhu, jak se hlasy oddělují a spojují. Každá scéna, každá osoba by se dala transponovat v hudbu, – snad je koncipována v **tonech**, určených a **individualisovaných** všemi příslušnými znaky. Kdybych byla hudebně nadaná, pokusila bych se skutečně o to, sestavit pro sebe tento **aequivalent** Salomy. Jednota všech umění se zjevuje v samém pojetí, jejich společný základ a princip. Jak magický pohled v duši básníkovu dává tato poezie, která vypravuje o vášních a hrůzách, **stlumené**, jako pohádka, podávajíc jen poslední vyvření vnitřních zápasů a bouří v činu. Zase ty záhadné nebezpečné hloubky, jež dává cítit – Vím, jak málo výstižná jsou má slova. Kdybych dovedla rekonstruovat onen hudební pravzor –

Smějete se mi? Ale mám tak silný dojem, že nevím, jak mám reagovat.

Snad se nemusím bát, že jste nemocen, nebo že Vás zase nějaké **literární** nepříjemnosti literárního života rozladí; – nebo – že já jsem Vás něčím rozladila? Je-li tomu tak, promiňte mně, prosím, i pouhá myšlenka na to mučí.

Připadám si děsně povídavá. A přitom všem jsem snad ani nezachytila v hlavních rysech, co jsem Vám chtěla říci. Pohřešuji mnohdy tak bolestně konciznost, určitost citění i výrazu.

Smím se těšiti na zprávu od Vás? Je pro mne vzácný požitek v tom, nořiti se v její obsah a v ozdobu, již mně ji činíte ještě krásnější a cennější.

Upřímně Vás zdraví

Anna Fischerová.

1) Johannes Schlaf: *Das dritte Reich. Ein Berliner Roman*. Berlin W, F. Fontane & Co. 1900. • 2) Oskar Wilde: *Salome* (tragédie, 1891 fr.), o berlínské inscenaci referoval brzy nato Otokar Fischer (Tři berlínské premiéry. *Naše doba* 11, 1903/1904, č. 3, 20. 12. 1903, s. 236–238, zde s. 238).

Anna Fischerová → Otokar Fischer, Berlín, 24. 11. 1903, rkp., adr.: Berlín, Berlin W, Wormser Str. 10, „bei Frl. Helle“, LA PNP, f. O. Fischer * Mt

Ctěný pane bratře, věděti Vám dáváme, že s p. Schneidrem dnes, tj. 24. XI., jsme mluvily, a že on Vám za Vaši kartu děkuje velmi. A anžto rád by se s Vámi a se mnou sešel, ujednáno jest, že se v pátek, tj. 27. t. m. sejdeme po **8 hodině** večerní v Pschorrbräu ve Friedrichstr. vedle panoptika, – pakli Vám tak vhodno a Vy ještě žádného jiného plezíru pro řečený večer jste úmysl nepojal.

Toho **vám** vědomost dává a pozdravuje Vás

Anna Fischerová → **Miloš Šebesta/Marten, Praha, 26. 12. 1903, rkp., LA PNP, f. M. Marten ***
Denisa Kochová

V Praze 26. XII. 03

Milý příteli,

zdá se mi skoro nemožnou ta rychlá změna okolí, – jako bych vůbec to nebyla já, která před dvěma dny ještě byla v Berlíně, – a dnes je zase v obvyklém okolí. A nepřipadá mně vůbec, že jsem byla dlouho vzdálena, – déle, než kdy předtím. Ztrácím vůbec znenáhla smysl pro časové i prostorové rozlohy, zdá se mi, – moje myšlenky se neřadí vůbec kolem těchto os. V oblasti čistě duševního života to konečně nevádí, ale jsou přece mnohé věci, při nichž nutno počítat s oběma těmito činiteli, – a tu je mi třeba velikého napjetí. Mám také často pocit, že vlastně vše, co žiji, mně někdo vypravuje, že je život pohádka, někdy moc málo poetická, často smutná, mnohdy nudná, a známá, dávno známá, smyšlená, – a nepravdivá, – právě pohádka. Hlavně v zimě se mi vrací ta nálada. Oh, mívám vůbec tak divné nálady, – skoro paradoxní bych řekla – Dovedu být např. náhle smutná, že není teď zrovna jaro, – že kolem není ani růží ani motýlů, – ani vlahého jarního vzduchu, stýská se mi po vysokých štíhlých lilích a kvetoucích stromech. Žiji jen tak malou částí energie, – protože všechno ve mně volá po slunci a po volnosti, nespoutanosti teplých dní. Tou částí své bytosti tíhnu úplně k jihu, ač jinak, jak jste sám konstatoval, mám tak vyvinutý rys spřízněnosti s kulturou severu. Je tak podivná rozdvojenost v mém já. Chtěla bych synthesi obou těchto prvků, – a **při tom** ve mně zůstává silná pochybnost, je-li možná, – a možná-li vůbec **assimilace** nějaké kultury, když nejsme z rasy, která ji vytvořila. Cítím stále cizost a nedovedu si jí jinak vysvětlit.

Původně jsem nezamýšlela přijet na vánoce do Prahy, – rozhodnutí přišlo náhle. Ale samota v poslední době mne nějak divně svírala a mučila, cítila jsem se skoro podlomena – Musila jsem mít změnu. Snad že jsem si připadala dvojitě osamělá v porovnání s tím ruchem kolem, který se mi zdál vyvolán je motivy, které mne jindy dost málo řídí v mém jednání; – jak je nazvat, – altruistní, **socialní**? Nevím – Dovedu to říci jen v nové otázce, – snad je naivní, – a je u mne stará, ale vrací se: Co dělá Nora¹⁾ o vánocích, když je pak sama? V tu dobu všechna nová hesla jako by ztrácela svou sílu, stávala se ironií –

Nepamatuji se, zda jsem Vám o tom již někdy říkala, –

Přeji Vám k novému roku štěstí, – a dodatečně osvěžení a zotavení o svátcích. Zůstanu zde asi do 3. – 4. ledna. – Těším se, že zase brzy o Vás uslyším něco. Zdržíte se dlouho v Brně?

Upřímně Vás zdraví

A. Fischerová

1) Postava z Ibsenova dramatu Domeček pro panenky (1879), která se po vážném konfliktu rozhodne opustit manžela a děti, aby mohla najít „sama sebe“ a nebyla ovládána ostatními.

1904

Anna Fischerová → **Miloš Šebesta/Marten, Berlín, 12. 1. 1904, rkp., LA PNP, f. M. Marten ***
*** Michaela Kvasnicová**

12. I. 1904

V Berlíně. Bayreuther Str. 37

Gartenhaus bei Frl. Crass

Milý příteli,

díky za poslední dopis, který mě zastihl v Praze, v té Praze, která svou oddáleností, i v té poměrně krátké době se mně stala jaksi cizí, – a připadala mi poetičtější, pohádkovější, ale také smutnější a tesknější, než kdy dříve. Pociťovala jsem zvolnění a **seslabení** proudu života, který cizí prostředí ve mně zvířilo, – seznala jsem, jak těsně již s ním jsem spjata. Není to snad

sympathie a sklon ke germanství, – ne, jen touha po větších prostorách, po silnějším tepu života, po větší spletnosti sociálních zauzlení, – každé jiné centrum kultury by mi to poskytlo v té míře jako Berlín, každé, které by na mne působilo jako moře svou rozlehlostí a neznámostí. Chápu, že lákala ta modrá vlnivá pláň, přes všechna nebezpečí, odvážné plavce a dráždila je svým tajemstvím a vzněcovala v nich touhu dobyvatelů. – A ve mně budí moře život touhu ovládnout je, dávat se odnášet víry na dobrodružné výpravy, – náhodně, – a přicházet v nové končiny – Je snad nejvyšší požitek v pocitu vzrůstající síly a krystalisace: A je jistě nejvyšší zárukou život, jak pravíte. Ale mluvíte o něm jako o něčem, co nyní pro Vás neexistuje, rozumím-li dobře Vašemu stesku na smutek a lethargii doby, – a vlastní osoby. Jako by ho nebylo v přítomném právě stadiu Vašeho vývoje a jako by se Vám ztrácelo vůbec kriterion pro evoluci samu – Částečně to vysvětluje ta izolace mezi mnohými která není samotou, – a která nás pod nárazy vnějšku, ohlušuje pro tiché sladké proudění vnitřního dění. A návrat v obvyklý stav, k tomu, co je lidem nitra skutečností, bývá někdy zdouhavý, předchází chvíle, kdy jsme se odtrhli od vnějšku a nepatříme sobě, chvíle pustě, s nejintenzivnějším pocitem vyhostění – Přece však vítám vždy návrat v samotou jako Zarathustra: *Oh Einsamkeit, Du meine Heimat Einsamkeit*¹⁾ – Ale Váš smutek je více než náladou. Cítím jej ve všech dopisech Vašich z poslední doby. A nevím, zda jsou slova, která by dovedla potěšit a ulevit, zda by nerozladila spíše, – oh, vždyť znám sama bolest a smutky, které mají bezprostřednost fyzického utrpení a nedají se zmírnit potěchou... Ale právě v takových chvílích, kdy jsem tak trpěla, zdálo se mi, že se mě rozjasňuje celá záhada individua, – tu jsem cítila své já, k němuž mluví osud, jinak než k ostatním bytostem, z jichž celku mě vyjímá – Chtěla bych ještě mnoho psát, ale je mi to odložiti na příště, až mé oči, které jsou poněkud nemocny v posledních dnech, se zase zotaví. – Těším se tolik, že splníte své předsevzetí a napíšete mi podrobněji o problémech, o nichž jste chtěl se mnou hovořiti. Škoda, že k tomu nedošlo! – Doufám, že budete svěžeji v novém roce a že se Vám vše nebude jeviti tak malým a šedým jako v poslední době. Nikdy jste se mi ještě nezдал tak skoro beznadějným pessimistou – S upřímným pozdravem
A. Fischerová

1) Friedrich Nietzsche...

**Anna Fischerová → Miloš Šebesta/Marten, Praha, 22. 1. 1904, rkp., LA PNP, f. M. Marten
* Marie Marešová**

Berlín, Bayreuther Str. 37
Gartenhaus bei Frl. Crass
22. I. 1904

Milý příteli,

mnoho, mnoho smutku je ve Vašem listě. Nemohu ovšem čekat, že náhle zmizí a ustoupí světlu v duši, – hluboké bolesti, které zapustily kořeny někde v temnu a hloubi bytosti, nehojí se tak lehce. Takovou asi trpíte, zdá se mi. Nechci k Vám dále o ní mluvit, bojím se, že bych říkala banality a všeobecné věci, – jen si vřele přeji, abyste se tentokrát neosvědčil dobrým diagnostikem svého stavu, abyste našel v sobě sílu a chuť k boji s tím potměšilým nepřítelem, který dusí Vaše krásné myšlenky, štvě Vaše touhy a naděje v zakletém kruhu, a vězní Vás v ovzduší lethargie – Ponurá slova Vám našeptává, – zdá se nepřemožitelným, jeví se nemožným jej vůbec stihnouti –? – Ale já neztrácím naděje a víry ve Vaše vítězství – Přes všechno, – věřím v ně –

Očekávám s napjetím únorové číslo M[oderní]. R[evue].¹⁾ Vaše slova mi jistě osvětlí mnohé z mých temných sporů, které si někdy ani nedovedu formulovati ideově, – které si mnohdy ani neuvědomím, a které se přece vrací, stále a stále žádajíce rozřešení – Rozřešení, aspoň pro tu kterou fasi vývoje, – neboť v nové přijdou zase, – a bude znova odpovídati. Oh, chápu, že vždy stanete před touž záhadou, – a že je Vám ji znova a znova zažehnavati. A to je právě tak krásné a mocné při tom, že je to u Vás nejvnitřnější potřebou, funkcí života, jeho vlastním projevem!

Nemohou Vám ovšem rozumět lidé, jichž úkolem je psát o **krisích** a **problemech** doby, – psát, – ale nežít je, se všemi bolestmi, jež provázejí jich řešení a ohlašují nové zjevení. – Nedovedla bych snad ani definovat, v čem tkví pro mne „**kriterion** života“ u Vašich **essayů**,²⁾ – ale cítím nad nimi: to je úryvek evoluce, část živého já, – žádné chladné **theorie**, přes to, že myšlenky v nich jsou vyhráňené a seřazeny v přísný logický sled, – dech života je v nich, **život sám** – Zodpovědět tu kterou otázku bylo ~~ne~~ vnitřní nutností, – nejistota byla tak bolestná a mučivá. – Snad je v té bolesti, která v nich je tichá, **stajena**, – je v té „**kriterion** života“?? – –

Je snad „Irena“ ona **novella**, o níž jste se mi na podzim zmínil v svém listu?³⁾ Psal jste tehdy, že jste skončil práci, která je variantem nebo dohrou Vašeho románu – A spřízněnost, spojitost mezi tímto a poslední Vaší prací se mi zdá jasně vystupovat, – i v základním **problemu**, který tuším, i v celém ovzduší osamělosti, odlehlosti, provanutěhem vůněmi všech kultur. Je to naše doba, – a není to naše doba, – duše jsou z ní, ale promítnuty v oblast vidin, která je „nečasová“ – Sen, světlý krásou postav, které jím jdou, – ale ztemnělý jich utrpením. Více, než která z Vašich prací se mi tato zdá **visí**, jasně a určitě zřenu –

Neznám Whitmanovy „**Vyhlídky demokracie**“.⁴⁾ Čtla jsem vůbec málo ~~o~~ něho, ~~dosud~~, – a nevím dobře, které stadium Vašeho vývoje rezonovalo při této lektuře. Ale rozhodně v něm musí být **sympathie** pro vzruch a hnutí celků, – lidu – Nemýlím se? – –

Ještě něco mi připadá: Rozumím teď oněm ponětím gnostiků, – tomu $\kappa\epsilon\nu\omega\mu\alpha$ a $\pi\lambda\acute{\eta}\rho\omega\mu\alpha$,⁵⁾ – o nichž jste jednou mluvil. Totiž tak: zde je v **socialním** životě vyvinuto tolik, co je založeno na rozporech, které jsem znala jen jako činitele v nitru, a ne ve vnějšku. Co ve mně, v osobních ~~sporech~~ bylo naznačeno, stojí přede mnou, já jich již necítím, – pozoruji jen, jak se utváří mimo mne, – a připadá mi, že je teď prázdnost ve mně – $\kappa\epsilon\nu\omega\mu\alpha$ – –

Musím Vám jen ještě říci, že vše, co mi píšete, mě poutá, – nepíšete nic, co by mně bylo lhostejným. A netušíte ani, jak jsem Vám vděčná za sdělení o Vašich **problemech** a plánech.

Zdraví Vás přátelsky

Anna Fischerova

1) [vyšlo tam něco Martenovo?](#) • 2) Srov. Miloš Marten: Kriterion života. *Moderní revue*, sv. 14, č. 1, duben 1903, s. 1–13. • 3) [Irena...](#) • 4) [Whitman...](#) • 5) <https://en.wikipedia.org/wiki/Kenoma>; <https://en.wikipedia.org/wiki/Pleroma>.

Anna Fischerová → Otokar Fischer, Berlin, 4. 2. 1904, rkp., adr.: Berlín, Wormser Str. 10, bei Helle, LA PNP, f. O. Fischer * [Mt, pdf, s. 31](#)

Bratříčku, – vizita se dělá a dost, – tedy půjde – Rozumí –? Nebo je Tatar z Afganistanu – Tedy: půjde se v neděli, zapsal si to černou křídou do komína – Napsal mi, kde je Ed. v. d. Hellen v semináři, – ale slušně a bez poznámek, – Slyší –? – v kolik hodin se ta vizita dělá? – Byl na banketu?

Jeho nešťastná sestra

Anna Fischerová → Miloš Šebesta/Marten, Berlín, 8. 3. 1904, rkp., LA PNP, f. M. Marten * [Elizabeth Wagebaertová](#)

V Berlíně 8. 3. 1904

W Bayreuther Str. 37 Gartenhaus

Milý příteli,

pokoušela jsem se těchto dní o to, shrnouti změny, jež se udály v mém nitru vlivem ciziny, chtěla jsem si je určitě vytknouti a popsat. A tu mi připadalo, že ve mně zmizelo vše, čemu jsem říkala „severní,“ – že totiž necítím té otázky: „Žij svůj život, svůj pravý život?“ a že se mi nezdá život tím vzdáleným tajemným živlem, který je někde, kde nejsem já, – – ale co snad přijde a nač třeba čekati. Myslíla jsem, že jsem úplně přijala životnost a platnost přítomných chvil, které chtějí boj a **napjetí** všech mých sil, – a že nesním o jiných možnostech, že na mne nepůsobí jas a **zcelenost** jiných existencí dojemem, v němž se mísí údiv, a radost z **jich** krásy s bolestnou otázkou, vlastně zoufalým výkřikem nad tím, že všechno mé chtění je marné a zbytečné –

To jsem konstatovala. Ale bylo to, jako bych tím byla znovu k životu zavolala zažehnané bolesti. Přišly a mučily mě, a ještě se neztíšila **krise**, jíž daly vzniknout ve mně, – a je nejsmutnější, že mě svírá pocit, jak je vše zbytečné a pochybené, co činím. A při tom jsem poznala, že na svých cestách za vlastním **individuálním** rozvojem jsem ztratila přímý pohled v duše jiných, porozumění pro ně, lásku k **jich** zájmům. A dříve přece jsem mívala k nim volný přístup a přímý vztah – Jsou tak slabá, ta pouta, jež mě váží k životu a vnějšku, – mívám strach, že se náhle přetrhnou, že přestane proud, jenž jde mezi mnou a tím, co je mimo mne, – a staneme naproti sobě ve vsí nepokrytosti svého nepřátelství; – – že podlehnu v boji s tou neznámou mocí, která je mimo moje já...

Oh, jsou to všechno přízraky, vím, – to již vlastně ani nejsou živé **krise**, – jsou to **jich** stíny, přízraky, jejich duchové, – a přece – – Cítím, jak je mi vše nepřátelské, a někdy mám pocit, předtuchu, určitou představu, že je mi čekati rozhodný okamžik, v němž život se mi pomstí – Pomstí? – A zač – – ? – –

To nevím. Ale přece – přijde chvíle, v níž vyvrcholí všechno nepřátelství vnějška vůči mně a kdy snad se mi bleskem ozáří, co znamená ta jeho ledová ironie, to jeho nepřátelství vůči mně – – –

V takových smutných náladách šly hodiny a dny. Mluvila všechna bolest, jež jindy mlčí ve mně, – vzpomínala jsem bolestí, jichž stopa zmizela z mé duše a které v ní zanechaly jen mrtvé body. U těch jsem prodlávala nejdéle, čekala jsem na nějaký záchvěv, **stopu** záblesk života. Ale nešel, – a ve mně vstával úžas, ba děs nad tím, že snad otupěl můj cit. Struny, jež praskly, a vyschlé zdroje, ztracené výkřiky a udusené písně, – tak mně připadají ty moje domluvivší smutky –

Ale v některých chvílích jsem zapomínala na to všechno: v chvílích, které jsem věnovala četbě Browninga.¹⁾ Jako zjevení na mne působí jeho **poesie**. Jdu dál a dále v jejích zahradách, nádherou jejích květů a sluncí, a cítím otázku, jak je to možno, že teprve nyní poznávám ty divy: Že tolik času přešlo, a já jsem nevkročila v magický svět té duše **dosud**, že dosud mě neovál vzduch z její „mořské nekonečnosti,“ – jak píšete – Nejasná nevyslovená žila ve mně představa **poesie** tak krásných snů a tak silného, vznešeného, citově hlubokého, čistého a žhavého života, – **poesie**, jež dá mé duši vysvětlení a odpovědi. A zde je taková **poesie** – –

Zůstanu v Berlíně snad do konce tohoto měsíce. Smím se těšit, že dostanu sem ještě zprávu od Vás? Přes nepřízeň listonošů, – či vlastně, jich neschopnost někdy přečísti mé jméno na adrese. Nehněvate se, prosím-li Vás abyste tuto (a jen tuto) napsal jiným písmem, třeba „elitním“ – Zasahám tím asi v docela privátní záležitosti, – ale musím, a končím tak list, ač to není nikterak ideál zakončení –

Přátelsky Vás zdraví

A. Fischerová.

1) Patrně – https://en.wikipedia.org/wiki/Robert_Browning.

Anna Fischerová → **Miloš Šebesta/Marten, Praha, 2. 4. 1904, rkp., LA PNP, f. M. Marten**
*** Mt**

2. IV.

Praha, Táborská 43

Milý příteli,

jsem již od několika dní v Praze, – ale přijela jsem z Berlína churava, takže jsem nad takovým nemilým intermezem velmi nešťastna, zvláště proto, že se snad ještě prodlouží na několik dní. Mám v úmyslu zdržet se tu asi do polovice měsíce, – pak chci ještě na semestr do Berlína. Můj poslední list tedy měl jen ráz definitivního zúčtování, – ale stalo se tak zcela mimovolně, – neměl jím být, zodpovídala jsem si jím okamžité zmatky. Je sice pravda, že jsem trochu rozjitřila antinomii nitra a vnějšku, ale bylo by mi přece ještě říci několik slov o tom problému. Snad někdy příště, – až budu zase moci klidně mysliti. –

Nevím, mám-li mít za to, že jste v Praze či doma. – Uvidím Vás snad za svého pobytu zde? – Co se

mne týče, doufám, že nebudu stále hrát tu polo-pasivní roli jako dosud, – stonat je zcela proti mému programu.

Tedy snad – na shledanou – –? – – –

Zdraví Vás

Anna Fischerová.

Anna Fischerová → Otokar Fischer, Praha, 6. 5. 1904, rkp., adr.: Berlín, LA PNP, f. O. Fischer

*** Mt, pdf, s. 33**

Milý Otokare,

to se rozumí, že budu poslouchat vídeňského Krause. Čte: Altdeutsche Metrik, interpretuje Minnesang (nechal jsi knihu v Praze?), – a seminář má o Moritz von Craou. Co z toho všeho zapíše, ještě nevím, – bojím se přílišných kolizí s českými přednáškami. Na německé univerzitě jsem se dala dnes zapsat, – ač vlastně již příliš pozdě, ale děkan mě ještě laskavě přijal. Nato jsem radostí utíkala velmi neakademicky ze schodův německé kvestuře, jsou totiž roztomilé, jako k lítání stvořené schody, jak se snad ještě pamatuješ. – Prof. Masaryk dosud nečetl, – byl churav. U Čády mám referát o jedné přílišně tlusté knize „Congrès international de l'éducation sociale“, septembre 1900, – tedy, jak vidíš, referát o kongresu, a ještě k tomu skoro o pedagogické věci. Udělala jsem hodně kyselý obličej, když jsem byla určena, ač prý je v knize víc etiky a sociologie než pedagogiky. Parcival-seminář je přeložen na sobotu, tedy ještě pranic o něm nevím.

Všichni lidé chtějí vědět, jsi-li odveden. – Bondy není. – Včera jsem mluvila s drem Tichým v bibliotéce, nevím, pozdravuje-li Tě, prý jsi mu řekl, že v Berlíně nejsou žádná filozofická phenomena. Zval mě do filoz. jednoty na přednášku dra Chalupného („O sociálních složkách“ či něco takového), ale já jsem nepřišla.

Prof. Čá Chtěl jsem psát, právě v těch přeškrtaných slovech, velikou blasfémii na českou filozofii, ale nechám si ji.

Do „Sborníku“ mám napsat prý ještě přece článek o studentkách, – do almanachu také, to má člověk z toho, že je v Čechách.

Gratuluji Ti k Tvým úspěchům, ač o Tvé knize vím asi tolik jako Schmidt.

Jaro je zde nádherné, ale stromy již málo kvetou. Mohl bys mně poslat kvetoucí mandloň a magnolii. Ale to jistě neuděláš, tedy mně aspoň pošli Minnesangs Frühling, máš-li jej s sebou, – teď je to „zeitgemäss“, – a pak jdi do anglického semináře a podívej se na tyto věci:

Jaké je tam vydání Browninga a pí. Browningové.

U koho vyšel německý Wilde (je napravo u vchodu, takhle

Pak jdi z anglické knihovny pryč, – in das [xxx] Leben. – Osvědčíš-li se, svěřím Ti jiné mandáty – Co dělá Tvá zlatá Giordano-Bruno-Gesellschaft. Přednášel tam zas nějaký „šlechetný člověk“? A la ten hrabě, který má přijít do Tvých roztržštěných krystalů? – Vydali už alespoň Bruna?

Pozdravuj celou společnost, – hlavně tafelrund od Schultheisse. Kam teď chodíš na oběd? Přeji Ti, abys se v Berlíně upek', ale Pepča Ti to nepřeje. –

V Praze je teď Otilka, – zůstává u Turnaů. – Říká Ti p. Behrend „le voilà? Jakou práci má slč. Salomon?

Zoubek už mám plombovaný. Ještě nejsem krásná. – Hezká je Hela. Pepča mně dává krásné tituly. Matince se po Tobě stýská. Co Ti mám ještě psát? – Abys v neděli nejezdil v tramvaji, nýbrž mně pěkně odpověděl. Jaká je Helenčina adresa?

Máš s sebou ahd. Grammatik

Tvá sestra Anna.

Také bys mně mohl napsat, jak se jmenuje kniha Rud. Kassnera, v níž mluví o Keatsovi, Swinburnovi etc. A kde vyšla. – P. Kobler mně jednou o ní vypravoval.

Anna Fischerová → Otokar Fischer, Praha, 11. 5. 1904, rkp., adr.: Berlín, LA PNP, f. O. Fischer

*** Mt, pdf, s. 36**

Milý Otokare, dnes dopoledne Ti mohlo znít v uších, tolik jsme o Tobě klepali s p. Maxou (po 10. h. v Klementinu na dvoře), o Tvých pracích, o Tvých láskách etc. O Hermannovi ostatně také, lituji jeho ubohých obětí a Hofmannsthal. Tys prý našel nějakou katolickou pověst knihu, kde čert někoho odnese. – Mám práci, srovnat 8. a 9. zp. **Parc. s Krone mám** doma už Chretien, v hlavně dosud nic. Na něm. univ. budu interpretovat 10/VI. M. v. Craou. Jsem pilná? – Wollstonecr. jsem odvedla, jsem o několik korun bohatší. Podívej se mi na ty Browniny, prosím Tě. A pak ještě na některé věci (v National Biography, zde je pouze Encyklopedia Britannica), – ale ty Ti napíšu až příště. – Včera u mne byla Klára. Zítra jdu do divadla na „Elixire d’amore“ – matinka také. – Viděl’s Schapire? Pozdravuje všechny kgy – krajany, – zapomněla jsem to vzkázat po p. Maxovi. – Znam od včerejška jednoho člověka, který zná Talicha, – a byl v Berlíně na výletě. Příště více. –

8. D. Anna

Anna Fischerová → Otokar Fischer, Praha, 19. 5. 1904, rkp., adr.: Berlín, LA PNP, f. O. Fischer
* [Mt, pdf, s. 39](#)

Milý Otokare, nechci scházet mezi gratulanty, – tedy Ti gratuluji. Mám Tě trochu otrávit, – abys o svých narozeninách nedýchal jen samou vůni kultury, – a napsat Ti hodně o českých poměrech? Tedy: že má být studentských svaz a Hodáč že chce být starostou, že ten človíček má vůbec báječné ambice, štve proti řediteli „Vesny“, protože to je prý klerikál etc. Slč. **Pitlingová** bude hrát v Nár. div., – pomysli, – při všestudentské slavnosti, – sami studenti budou aktéři. – Roethemu může znít v uších, – každému, kdo mne potká a ptá se, jak to že nejsem v Berlíně, řeknu, že tam je jeden profesor, který etc. – V mhd se mohu utopit, – u v. Kraus mám obě koleje i seminář, 10. VI. budu interpretovat. Ten člověk něco umí, – čekám pořád, až řekne „Sprachmelodie“, to, co vykládá při metrice, je velmi blízko tomu. Kam jsi dal „Minesangs Frühling“? Pámbu ví, – já ne, Ty nejspíš také ne. – Čtu Parcivala – o **Obres a Obilot**, – to je roztomilé, – ale Němci jsou přece barbari. Řekové jsou něco zcela jiného. Až vyjde moje veliké dílo o kritériích kultury, o modifikacích pravěkých typů v jednotlivých rasách, v němž bude exaktní škála dokonalosti a vznešenosti, – pak se dovíš, proč, – teď to ještě sama nevím.

„**Prisente**“ dostaneš, až přijedeš. Sobě jsem koupila něco z Browningu, ale jen **Taudmitzediton**. – Pepča chce na léto do Černošic. – V klubu jsem byla teprve jednou. Vypadám skoro krásně, – trochu jako utrápená princezna. Ale přitom jsem čert, – nach wie vor.

Pozdravuj kgy. Slč. Schapire vyřídí, že jsem u Otty byla, – mají prý v Slav. Bibl. na dlouho vystaráno, – prozatím! Nepřijmou její překlad, chce-li, pošlou jí manuskript zpět. – Napíšu jí sama, – ale zapomněla jsem adresu. Prosím, napiš mi ji. – Měj se dobře, neutop se ve vědě a v lyrismu, – a piš jednou zase mně!

Tvá sestra Anna.

Úryvky evoluce

[Studentský sborník. Praha, květen 1904, s. 49–50, podepsáno A. F.]

Ženské studium, v rozsahu, kterého nabylo nyní ve většině kulturních zemí, je rozhodně sociálně novým jevem. Je jím i psychologicky? Příliš málo je známa vnitřní jeho historie – totiž vliv, jímž působí přísná duševní práce na nitro žen, které se jí věnují. V jejich vývoji je novým činitelem, proniká a přetvořuje fond daných prvků, namnoze určuje jejich povahu dle reakcí, jež u nich vyvolává. Nečiní jich život chudší, neohlušuje a neubíjí v nich ženství, ale otvírá zdroje nových zkušeností a dokonalejšího poznání vlastního já.

Mám na mysli typ duše, v níž stejnou asi silou zaznívají dvě hlavní struny: láska ducha a kultury – a vedle toho senzibilita, kterou se vyznačuje právě moderní žena, senzibilita, která jí činí nemožným zůstat při starých formách, která reaguje všechny vžité názory o ženách, která má v sobě nová měřítká dobra a zla. Pouhé intelektuální zájmy by nedovedly vyvolat zjev, jako je ženské hnutí, nedovedly by také dát silný pocit odlišnosti, který je mezi moderní ženou a ženou minulých historických období, byť i tato měla kulturní výši své doby.

Myslím to pocitování ženství jako prvku nového, jenž se dosud neuplatnil v kulturním díle svými

vlastními energiemi a slibuje životu obrození a osvěžení vším svým dosud nezužitkováním altruismem.

Jak reaguje pak duše takto ustrojená na popudy, jež na ni působí v říši ducha, která se zdá tak vzdálená všeho proudícího vírného života, odlehlá a pustá?

Je v říši ducha pro ni mnoho zastávek na cestě za cílem a každá znamená rozpomenutí, uvědomění. Tak cizí je zde, tak neznámá, cítí, že pro její příchod nic není připraveno, cesty že pro ni nejsou raženy. Uvědomuje si jasně, co to je, být průkopnicí. Nejen proti nepřátelským institucím a předsudkům společnosti je jí bojovati, ale i proti pochybnostem a neklidným otázkám vlastního nitra. Není v tomto světě pro ni předem stvořených forem – nebyla vůbec uvážena možnost jejího vstupu v něj ani možnost její spolupráce při čistě duchovém ideálním díle, při němž neplatí než myšlenka. Je to říše abstrakcí a teorie...

Nebude první reakcí v ženě odmítnutí těchto? Nedá se strhnout zprvu svým zájmem pro život v jeho pohybu a víru? Zdá se jí, že zabloudila kams k přežitkům staré kultury, jež nemá již životních šťáv a sil a která vězní mládí, odlučujíc je od působnosti, po níž se mu stýská, v níž by se mohlo a chtělo uplatnit. Mládí touží po činnosti, jejíž výsledky by byly zjevné a odpovídaly by skutečným potřebám člověka. V životě se chce uplatnit a ne odcházet v odlehlé končiny abstrakce, chce konkrétní cíle, konkrétní předmět.

Ale v tom právě je omyl, v tom právě utilitarismus tohoto hodnocení, omezuje-li se pojem skutečné potřeby a nutnosti na to, co bezprostředně největšímu množství prospívá nebo vůbec na to, co jakýmkoli způsobem přispívá k blahu víceméně hmotně jen pojatému. Těmito měřítky nesmí být měřena práce věnovaná hledání pravdy, řešení problémů, byť takových, jež nepociťuje a neuvědomuje si než vysoce kultivovaná osobnost a vzácný intelekt. Ovšem, jen na vysoké kulturní úrovni je možná taková služba myšlenkám.

Ale k této úrovni je právě ženě dojít. Jinak nenabude správného vztahu k dílu kultury, nenabude správních kritérií pro ně.

Ovšem, musí mnoho překonati, než dospěje tohoto rezultátu. Shrnula bych celý ten pochod názvem: *diferenciace reakcí*. Míním to tak: V ženě, která skutečně reprezentuje naši dobu, je pocit síly, pocit mládí, touha po rozpjetí sil a schopnosti, žádost uplatnit se vším, co v sobě pociťuje – a co je mnohdy tak nejasné, tak nové, že sama to nedovede pojmenovati. A jako je odmítavá její kritika společenských forem, v nichž ženě se nedostává plně jejích práv, tak vyznívá často její kritika v negaci toho, co dosud bylo. A zde právě je provést onu diferenciaci a nepřenášet náladu boje v říši ideí. Neboť zde normy jsou pevné a neotřese jimi odpor duší, pro něž rozhodnými jsou utilitaristická měřítká.

Čím více kultury má prostředí, tím snazší je tato práce pro ženu, která hluboce a vřele touží po tom, aby se zmenšily vzdálenosti, jež ji dělí od ducha. A takovou ženu jen mám na mysli v tomto úryvku. Nemyslím ani, že jsem v něm řekla něco o problému, který by znepokojoval velikou většinu žen, o otázce, jež by se dala řešit vnějšími reformami. Nevím také, pokud má ráz časovosti, pokud v něm totiž má účast stupňovaná pozornost, již žena věnuje projevům svého já, právě vlivem všech těch víceméně správných a přesných analýz ženské osobnosti, ženské duše atd., jež jsou tak hojny v naší době – právě vlivem „ženské otázky“. Je snad v ženě typu nového přílišné napětí a vydráždění. Snad se utváří jinak tento problém v době, kdy v ženách bude méně odboje, až změněné formy vnější jim dají možnost většího kladu. Čím více pociťuje duše, která jej prožívá, souvislost s celkem, tím ostřeji se v ní vyhránějí kontrasty. Ale jejich srážka, s celým doprovodem depresí a pochybností, nekarakterizuje než jedno přechodné stadium. V něm zdá se zastřen pohled v kraj ducha. Ale žena, v níž silný je láska k němu, nepodléhá tomuto rozkolu a jde, aby dále řešila svůj vztah k nejvyšším a nejčistším jeho projevům, k ideám.

**Anna Fischerová → Otokar Fischer, Praha, 2. 6. 1904, rkp., adr.: Berlín, LA PNP, f. O. Fischer
* Mt, pdf, s. 41**

Milý Otokare,

včera jsem byla v Nár. divadle na koncertě, při němž byly provozovány výhradně Dvořákovy skladby. Nádherná je symfonie Z nového světa, zvláště druhá věta – (Tys ji slyšel o festivalu?) Mařák zpíval „cigánské melodie“, objektivně chápu, že jsou do něho české paní a dívky

zamilovány. Německé dívky zase milují prof. dr. v. Kraus, – alespoň germanistky. Když mně pomůže k dizertaci, budu ho milovat také. V semináři se zmiňoval o pracích, jež ještě nejsou vykonány: Tak např. – stanovit, z které doby je Moric von Craou, neví se totiž, je-li po Hartmannovi, – ač se dosud má všeobecně za to, že vznikl před H.-ovými díly. Pak prý je skoro neprozkoumaná otázka, dle kterých hledisek jsou spořádány veliké středověké rukopisy, – totiž, proč písaři pojili právě ta a ta díl v jednotný celek. Hlavně tu jde o svody epických básní a novel. Ale tu by bylo rozhodně třeba, dát si poslat dotyčné rukopisy, – přece nevyšly nikde otisky celých takových svodů – ? – Mně by se taková práce zamlouvala. Co tomu říkáš? – Ode dneška za týden mám interpretovat Mor. v. Craou, – a dosud vím o metrice dost málo. – V přednáškách prof. Kr. (pořád ještě toho vídeňského) je trochu málo plastiky, mnoho důkladnosti a monotonie, vedle Roetheho se Ti jistě bude zdát mrtvým. Ale vedle české univ. je u něho Eldorado. – Minnesang jsem dosud nenalezla.

Pozejtří mám u Čády referát. – Pámbu mně buď milostiv. Do 18. má být hotovo seminárka u českého Krause.

V Studentském sborníku jsem tištěna, vedle několika slušných lidí a mnoho idiotů. Nejsem tam ani na dvě stránky, – bohudík, jinak bych tam byla psala přílišné idioterie. Ted' už vůbec nevěřím a nerozumím tomu, co tam stojí pod titulem „Úryvky evoluce“.

Byla jsem jednou na večírku ve „Slavii“, Löwenbach přednášel báseň (anonymní, ale ví se, že je od JUP Munka), satiru na nedostatek „vnitřního života“ v klubu, – a na valnou hromadu, kterou prý kdysi svolala Anna Maria, aby se poradila se všemi klubisty a klubistkami, jak odpomoci tomu zlu. Na té hromadě (v básni) mluví Masaryk, Adamík, Dr. Babáková, Kamper, Drtina etc., – každá o svém koníčku. – To bylo dobré, jinak se mně v klubu příliš nelíbí –

Jaký to byl výlet, na němž jste se setkali se slč. Salomon? Náhodou jste ji a ostatní dámy zastihly ve Wansee či jste již z Berl. s nimi vyjeli? – Pozdravuj ode mě slč. Sal. – Kdy budeš dělat doktorát? Po 7. Semestru? – Vidíváš Schapire etc.? Dostala mé psaní? Proč jsi mně, ó líný, nepsal, má-li ještě starou adresu? Moc lidí chce vědět, co děláš, – p. Lang hlavně. A slč. Adl. také. A Vyskočil. A last not least – dr. P. Lenocho! Co dělá p. Heřm.? Přednáší v Havlíčku? Pozdravuj kgy. – A odpověz!

S. D. Anna

Pepča pil včera u Gráfů (byl ta s doktorem, maminkou etc.) litr piva a má katzenjammer, K čemu potřebuješ ty syrské knih a irské legendy?

Anna Fischerová → Otokar Fischer, Praha, 4. 6. 1904, rkp., adr.: Berlín, LA PNP, f. O. Fischer
* [Mt, pdf, s. 44](#)

Milý Otokare,

růžovost papíru se vztahuje na Tebe, na – řekněme Tvou náladu, na mou jistě ne, mám kvůli kráse domácí vězení. Index jsem svěřila Vyskočilovi, aby mně obstaral scházející ještě podpisy. Tento týden končí přednášky, – z univerzitní knihovny se nic nepůjčuje domů. Škandál !? !? – Recenzi mé Wolfram-Krone-práce má p. Novák Jaroslav (chudáček!), a já mám také něco k recenzi, [Clans-Wisse](#) Parcival.

Včera jsem se loučila se světem při Masarykově přednášce o Husovi. Mluvil temperamentně, polemicky, s větší určitostí a jasností, než kdy jindy. Náboženství není, – mimo jiné, – mysticismem, – protože prý mysticismus je vždy něco churavého, a náboženství není ani nesmí být pro slabé a nemocné.

Tuto přednášku pořádal „Studentský svaz“, který je asi měsíc starý. Předsedou je dr. Bartošek, – výbor až na F. X. Hodáče (pořadatele), realisticko-socialistický.

Bud' ráda, že jsi v Berlíně! Nevím, jak se vpravíš do české kultury. A přitom jsou na ni zdejší lidé tak hrdi. To jsem pozorovala také minulý týden, když jsem byla s několika kolegyněmi (samé abiturientky z r. 1901–2) na výletě v Klecanech. Jinak jsme se výtečně snášely, – každá z nás tím byla překvapena, – a jsme všechny tím výletem uneseny.

A to je pěkné! Mě dr. B. nezve. Ostatně, – sotva bych přijela. Navštívit Tě přijdu, až budeš někde na univerzitě v Německu profesorem, – třeba v Strassburku, – nebo se Ti lépe líbí Heidelberg nebo Göttingen? Konečně, také tu bych si dala říci. Ale ať to je brzy a raději nějaké menší

univerzitní město, tam bys jistě hrál větší roli.

Co dělá slč. Schapire? Hildesheimerku nikdy nevidáš. Helenka Ti napíše.

Nejmenuje se Tvá Frau Direktor „Schwarzwald“? O té mně Helenka vyprávěla. Odpuť, jsem-li indiskrétní, ale konečně psal's o té lásce, za korespondenčním lístku a to mě k tomu opravňuje.

Der Rest ist Schweigen – – –

Z růžového papíru mě už bolí oči. Buď tak laskav, vyzdvihni v univerzitní knihovně můj pas.

Já raději bilanci nedělám, vypadla by smutně. Jak dopadá aféra Don Juan? Něco definitivního bych o ní chtěla vědět.

S pozdravem Tobě a kgům

Tvá sestra Anna.

Matinka by ráda věděla, kdo byl s Tebou u Teufelssee. –

Pepča má vysvědčení jako v I. semestru.

Anna Fischerová → Otokar Fischer, Praha, 10. 6. 1904, rkp., adr.: Berlín NW, Pritzwalkerstr N. 10, bei Frau Schneider, LA PNP, f. O. Fischer * [Mt, pdf, s. 47](#)

Milý Otokare, – matinka Ti již psala, že přijede do Berl. slč. Wiedermannová, zastupovat dívčí ak. na kongresu. Radila jsem jí, aby bude-li potřebovat nějaké informace, se obrátila na Tebe. Tedy Ti nejspíše oznámí svůj příjezd, – někdy v pondělí, myslím. Víím, že máš mnoho práce, – ale chvilka Ti snad zbude, – a kgové snad se ujmou trochu krajanky. Ostatně jim napíši petici. – Už nejsi rozčilen nad matčinou nezamýšlenou kritikou Tvého článku? Ještě nevyšel. – Ale to je povedené. Příště více. Zdraví Tě A. F.

Anna Fischerová → Miloš Šebesta/Marten, Praha, 15. 6. 1904, rkp., LA PNP, f. M. Marten * [Mt](#)

Milý příteli,

děkuji Vám za laskavou vzpomínku. V společenských arénách pražských byste se sotvakdy se mnou setkal, – jsem jim zcela cizí, cizejší ještě než Vy. Ale přijímám ráda pozvání do Vašeho „zakletého království“ (pojatého vnitřně i konkrétně). Dovolíte-li, přijdu v pondělí nebo v úterý, kolem čtvrté hodiny. Promiňte mi, že nefixuji přesně termín. Těším se na shledání a pozdravuji Vás přátelsky

A. F.

Anna Fischerová → Miloš Šebesta/Marten, 27. 6. 1904, rkp., LA PNP, f. M. Marten * [Mt](#)

Milý příteli, přála bych si, aby Vás zastihl včas tento lístek. Mluvila bych s Vámi ještě ráda, než odjedu, – nevím však, bude-li tak možno příští týden, – nejvýš snad o prvních dnech. – Dostanu-li od Vás zprávu, že jste v Praze, – přišla bych tento čtvrtek nebo v pátek, trochu později než obvykle, – je-li Vám tak vhod. –

S pozdravem

A. Fischerová

Omluvte laskavě formu, – píši narychlo.

Anna Fischerová → Miloš Šebesta/Marten, Praha, 12. 7. 1904, rkp., LA PNP, f. M. Marten * [Mt](#)

Milý příteli,

bojím se, že odjedete a nebudu po celé léto nic o Vás slyšet. Máte snad na základě mého posledního lístku za to, že již nejsem v Praze. Nepsala jsem však proto, že bych chtěla uspišit svůj

odjezd, – ne, – měla jsem prodělat malou operaci na oku a před tím jsem se chtěla s Vámi rozloučit. – Nedošlo k ní dosud; – zůstanu v Praze ještě nějaký čas, – déle než mně milo, stýská se mi až příliš po venkově.

Odjíždíte asi v nejbližších dnech, ale doufám, že Vás ještě zastihne můj lístek včas.

Přeji Vám pro prázdniny zotavení a pozdravuji Vás upřímně.

A. F.

Anna Fischerová → Otokar Fischer, Praha, [13.] 7. 1904, rkp., adr.: Berlín, LA PNP, f. O. Fischer * Mt, pdf, s. 52

Milý Otokare, děkuji, – prozatím jen svým jménem, – za všechny poklony, jež děláš svým sourozencům. – Otto právě čte Tvé psaní a vypravuje mně o Allensteigu. Kritiku až příště. Zítra přijede slč. Adl. do Berlína (v 1 h. nebo kdy to je), zdrží se den – pak jede na Sylt. Chce Tě přepadnout, ale ví, že Tě as sotva nalezne.

+ [Ottův německojazyčný přípis...](#)

Anna Fischerová → Otokar Fischer, Praha, 19. 7. 1904, rkp., adr.: Berlín, LA PNP, f. O. Fischer * Mt, pdf, s. 49

Milý Otokare,

bavila jsem se dnes již s Wolframem v E., s Heinrichem von dem Türlin a **Chrestienem** de Troyes. Nejelegantnější je rozhodně ten třetí, také nejkonciznější, nejplastičtější a nejstručnější. Víš přece, proč ty pány čtu, – že mám Parc. zp. VII, VIII srovnat s některými partiemi Krone, – k tomu musím číst starofrancouzskou předlohu; – při tom jsem úplně empirik staré frančtiny, o gramatice sotva vím, že existuje, pro slovník bych musila do románského semináře, – ale jde to také. Miluji tu řeč, která je asi velmi podobna španělštině. Protože jsi psal bouřlivý korespondenční lístek o lásce, píši Tu případný citát z **Chrestien**a:

[K'amors a si grant signorie](#)
[Sor cen ski sont en sa ballie](#)
[Ou'il u oserient reien véer](#)
[Çon c amors lor vint comander.](#)

Tak co dělá kongres? Jakkak se jmenuje Tvá zbožňovaná, a o čem mluvila? Hledaly jsme ji v referátech, ale nic jsme nenalezly.

Pepča měl včera výlet na Žebrák, já u Čády referát o „Congrès de l'éducation sociale“, – dobře dopadl, líbil se auditoriu, – a mám jej dát do **Paedagogických Rozhledů**. Tak si přeje p. Maner. Slíbila jsem. – U německého Krause jsem asi příliš neexcelovala, si myslím, – to bych musila mít celou Grimmovu gramatiku v malíčku, aby se mně to podařilo. Už mě trochu moc nudí.

Jak se ti líbila přednáška slč. Wiedermannové? **Datum** vídeňského gymnázia jsem nevěděla, musila jsem je dost **namahavě** shánět, až konečně jsem si ve Frauenfortschritt vypůjčila Handbuch der Frauenbewegung a nalezla je tam.

To je zajímavá metamorfóza, že se z Tebe stal „frauenrechtler“.

Co čteš nefilologického? Nevíš něco o Lou Salomé? Napiš mi něco o ní, – nevím, proč mě tolik zajímá. Čtu Browningy, to jsou nádherní lidé, – d'Annunzia (Vergine delle Rocce), George Egerton, Marholmovou, Shakespeara. Psala jsem Ti o tom hrozném představení Hofmannsthal? Chodím plovat na Smíchov, – Klub Slavia pořádá dvoudenní výlet, – „ich bin nicht mit von der Partie“.

Co dělají všichni známí? Co píše Helenka? Já mám dvě nové blůzy, – nosím zlatou „brož“ z Christianie, matinka zas strávila moc hodin reparaturou mé toalety. Řekla jsem jí, že bych takové dítě jako já na jejím místě zastřelila. –

Chrestien a Wolfram mě volají. Mám děsnou zlost na srovnávání... Mám být asi do čtvrtka

hotova. Vem to – beelzebub.
Zdraví Tě Tvá sestra.

Anna Fischerová → Miloš Šebesta/Marten, Praha, 19. 7. 1904, rkp., LA PNP, f. M. Marten
*** Sabina Ali**

Praha, Táborská 43
19. VII. 1904

Vážený příteli,

upřímně Vám děkuji za slova, jež jste mi psal. – Vysvítá z nich však, že si mou chorobu představujete mnohem vážnější, než skutečně jest. Byla snad stylisace mého lístku toho příčinou? Snad to nešťastné slovo „operace“? To vzbuzuje snad až příliš hrozné představy, které se bohudík nehodí na můj případ. A teď je k tomu ještě odložena, na dost neurčito, – protože jsou i mezi oftalmology dokonce humánní lidé, kteří věří více v spásu různými vodičkami a tinkturami než v spásu ocelí. Myslím sice, že přece bude nutno radikálnější zakročení, – ne-li nyní, tedy později, – ale přijímám ráda mírnější způsob léčení, protože působí přece jen mnohem méně nepřijemností. Nevylučuje mě na několik dní ze styku s kulturním a myšlenkovým světem **a nečiní mi knihu** uzavřeným světem, – a nepůsobí bolestí. – Nemilá je celá ta věc, – ale ne vážná, – opravdu pranic vážná.

Promiňte, že o ní vůbec tolik píši. Jsem tentokrát asi v té míře příliš **rozvláčná**, jako jsem snad byla příliš lakonická při zmínce o ní v posledním lístku.

Je tedy dost pravděpodobno, že zanedlouho odjedu na venkov. Do 28. t. m. zde ještě jistě zůstanu, – nejspíš až do posledního. Pak budu v Novém Městě nad Metují, – alespoň se to zdá již skoro rozhodnutou věcí. Není však vyloučeno, že bych pro první čas zajela jinam.

Čekám mnoho od venkova. Těším se na jeho klid, kterým polévá vždy celou mou bytost jako chladivým vonným proudem. Po všem tom napětí, po střídavých dojmech, po experimentech, – vlastně zlomcích experimentů letošního roku, po tom všem jsem tak znavena a toužím po tichu, po jeho vlnách, po jeho vůni, – toužím po dalekých prospektech, ven z těch kamenných hradeb horkých ulic města a po pohledu na širokou rozlehlou klenbu letního nebe, které se pne nad krajinou široce a volně. Chci z něj vidět víc, než ty úseky rozpjaté nad domy města. Vypráví příliš lákavě a příliš posmívavě o nádheře léta, která je venku, daleko, krásná, nespoutaná – Nedovedu si jí ani představit, mé nervy se nedovedou napnout při myšlence na ni, ale vím, že se vzpruží, až je **obklopí**, až se má duše v ni ponoří, teskná a žíznivá.

Mučí mě chvílemi otázka, zda jsem vzrostla v tomto roce přiměřeně těm novým dráždidlům a buditelům života, jichž **působení** jsem vydávala svou bytost. Bude třeba důkladné analytické práce, srovnání a třídění, abych si zodpověděla tuto otázku. Ale tolik vím, – že má řízeň života, kultury, štěstí, všech velkých krásných davů bytí vzrostla tím sblížením s novými prameny, že vzrostla má touha: dát své duši možnosti vývoje a rozpjetí, – a že se mně stýská po velkém dalekém světě. A přitom přece jen jsem v něm neměla kořenů, – a vždy snad bych si v něm připadala jako z půdy vytržený květ. Dýchám ráda v ovzduší kultury, – ale stýská se mi, tak nějak podzemsky – Je to nejasné? Sama tomu dobře nerozumím – Ale cítím tak –

Smím se těšit na zprávu od Vás? Ještě v Praze, protože nemohu dosud udat přesnou adresu letního bytu? Ještě jednou Vám děkuji a pozdravuji Vás přátelsky.

Anna Fischerová.

Anna Fischerová → Otokar Fischer, Praha, 20. 7. 1904, rkp., adr.: Berlín, LA PNP, f. O. Fischer
*** Mt, pdf, s. 54**

20. VII. 1904

Milý Otokare, překvapilo mě velice, že prof. K. je spokojen s mými referáty. Nevíš, s kterým, zda s recenzí či s prací? – Co píšeš o té korespondenci v **N. D. R.**, je impresionistický nonsens. To jsou

dva skvostní lidé. A Ty jsi po realisticku řečeno materialista. Je idealismus a je idealismus, – hm – Umíš výtečně flámovat – Patří to také k našemu principu? A víš přece, že jsem TI uložila, abys jej provedl za nás oba, – já nic, já muzikant – **Dnes týden** jen jsme byli trošilinku nesolidní, když jsme se loučili s Dr. P. S jeho bratrem jsme byli desperat, jak je zde všechno klidné, bez života, – a velebili jsme krásné berlínské časy. Pepča je v devátém nebi s „**haparátkem**“. Kdo by to o Tobě řekl: takový lyrik a takový [xxx] Ale já Ti nekážu, –já pouze konstatuji jako obyčejně. Opij se v tom moři, než se vrátíš do rybníka. Matinka bude psát příště. Měj se dobře a neutop se.

S. D. A.

Pozdravuj p. Maxe, Her. etc. Schapire také pozdravuj –
Helenka je nešlechtná

Anna Fischerová → Otokar Fischer, Praha, [26.] 7. 1904, rkp. (pohlednice: „Bývalá Praha. Poříčská brána /Strana karlínská/“), adr.: Berlín, LA PNP, f. O. Fischer * [Mt](#), pdf, s. 57

Díky za gratulaci. Dělá mi velikou starost, jakou oslavu svých jmenin nařídit. Ale rozhodně musí být nad všechny kategorie a třídy, – někde v lese nebo zahradě **C zelené**, nikoli zaprášené. Na mé zdraví buďtež vypity X poháry vína, – v nichž jsou rozpuštěny perly. Stolovníci buďtež ověnceni růžemi, – a lítejtež na Pegasu. C'est notre bon plaisir. Všecky zdrcené nálady a všecky biblické a pobožné citáty a záchvaty se zapovídají. Prof. Roethe budiž pozván, aby bděl nad dodržením těchto příkazů. Doufám, že se mi dostane pravdivých referátů o průběhu slavnosti. – Evoë!
S pozdravem Anna F.

Anna Fischerová → Otokar Fischer, [3.] 8. 1904, rkp., adr.: Berlín NW, Pritzwalkenstr. 10, LA PNP, f. O. Fischer * [Mt](#), pdf, s. 70

Anna Fischerová → Otokar Fischer, [3.] 8. 1904, rkp., adr.: Berlín, LA PNP, f. O. Fischer * [Mt](#), pdf, s. 58

Milý Otokare,

ještě před Tvým odjezdem Tě zlobím. Dostala jsem dnes první korektury Wollstonecraftové. Schází mně tam poznámka (v textu již hvězdičkou naznačená) o nějakém Day, spisovateli románu Sandford and Merton. Podíval bys se na to v Encyklopedii? – Korektury píši vždy na kraj, – chybu v tisku podškrtnu. Mám to u interpunkce též tak dělat? A poznámku napsal zrovna do textu, že ano, když je celé ve „**fahnen**“. Jsem ještě ignorant – Nemyslíš? – Já ne –
x y z

Anna Fischerová → Otokar Fischer, Nové Město nad Metují, [5.] 8. 1904, rkp., adr.: Berlín Neustadt a. d. Metten, LA PNP, f. O. Fischer * [Mt](#), pdf, s. 61

Děkuji Ti za **Sandfort – Merton**. Tedy nepošlu ještě korekturu zpět, – až přijedeš. Matinka se skoro zlobí, že nejedeš. Pámbu ví, co v tom Berlíně ještě děláš, – myslíš, že tam musíš poslední halíř nechat –? Hm – Nejlepší routu už znáš? – Ale do poznámky přece nenapíšu: viz National Biogr., – kdo pak umí hned tak anglicky? – Na shledanou –
ζχθίς

Anna Fischerová → Miloš Šebesta/Marten, Nové Město nad Metují, 29. 8. 1904, rkp., LA PNP, f. M. Marten * [Kateřina Zajíčková](#)

Nové Město nad Metují
29. VIII. 1904

Milý příteli,

celé mé já mně připadá prolno svěžestí a volností venkova. Vrací se mi někdy na mysl některé smutné, churavé, zlé představy a vidiny, které mě trápily v dusnu a sevření města, – ale jsem vůči nim klidna, neúčastna, jako by ke mně vůbec ani nepatřily. Z rozhledů po širém kraji, z tajemných kouzelných symfonií tekoucích vod a šumících lesů, ze zeleně, prozracené nádherou dalekého slunce, – ba i z těch jemných barvových odstínů listí, jimiž se ohlašuje podzim, – z toho všeho přišlo tolik světla, tolik jasu do mne. Mé představy nabyly živosti a plasty, cítím se zase spojena se skutečností, – a ta je pro mne jako léčivý prostředek. Zdá se mi, že můj poměr k vnějším činitelům se nějak mění: kdežto se mi dříve jevila skutečnost tak chladnou a nepřátelskou, že jsem se utíkala od ní k svým představám, nalézám v ní nyní mnohdy **korrektiv** a úlevu **před** pro boje nitra, v nichž se střetnou všechny nesrovnalosti mého života původní elementární silou. Nejsou nijak promítnuty na venek, zdá se mi často, že jsem vůbec jediný člověk, jenž o nich ví, – a že je ostatní lidé buď vůbec netuší nebo alespoň plně nedoceňují. Trpím jistě tolik, protože beru vše v pravé podstatě, bez **koncessí** a **kompromissů**, bez oslabení, v němž společnost přijímá pojmy. Jsou propastné rozdíly mezi tím, co se obyčejně bere za **jich** obsah a které já jim dávám. V této **sensibilitě** je snad moje bohatství, – ale také zřídlo velikých bolestí. A bolestí ne vždy vzpružujících, stimulativních, nýbrž umlčujících, dusivých. Někdy se snad přelévají v energii, – přelévají vlastně není pravé slovo, – **maskují** se hodí lépe. Dovedu se snad ponořit v **intensivní** práci, abych je ohlušila, – ale **při tom** cítím, že nejsou prameny této činnosti, nedávají jí síly, ale vymahají jí, aby duše byla ovládnuta, – třeba narkotizována, – nějakým novým zájmem. Působí tedy jen nepřímo, **chtí** omámení. Nevím, zda mohou být zřídly umělecké činnosti. Předložila jsem si tu otázku také, když jsem čtla v „**Ireně**“ pasus o bolesti, která je vzpruhou činnosti, – a právě té nejvyšší.¹⁾ Mám při tom myslit na úsilí **organisovat** tuto bolest? V tom bych viděla její význam pro umění κατ' εἰσοχήν.²⁾ Dílo z ní roste jako v pohádkách a **mythech** květiny z krůpějí prolité krve. – Ale u některých smutků není možno takové vyrovnání, zůstává zde jen jejich ženoucí síla, – nepřipouštějí vykoupení. – Je chvílemi cítím tento rozdíl zcela jasně. Někdy mně připadá násilným. Zvlášť když myslím na to, co říká Nietzsche o apollinském živlu v umění.³⁾ Vždyť jemu je umělecké dílo (či to platí pouze u **tragedie**?) krásnou **visí**, jež má uchránit od zoufalství zapomněním, **opiatem**. Duše je vybičována k letu, protože ví, že se nesmí svými perutěmi dotknout země. – Či jsem nepochopila správně –? – .

Myslím mnoho na **problem** kultury, o němž píšete. Dáváte svými slovy sílu protestu, proti všem „vymoženostem“ moderním, který ve mně žije. Ale – vycítil jste z mého stesku po venkově cos chorobného. Byla jsem předrážděna, – ano, – ale jen chvilkově. Miluji přírodu, ale ne, protože dovoluje útěk od vlastního já, – a také ne jako náhradu lidí a činu. Dýchá se mi v ní volněji, – ale dává mně mnoho krásných **sensací**, je pramenem života – vedle jiných, jichž má láska k ní neznehodnocuje.

Až do 10. září zůstanu zde, – po 15. budu v Praze. Doufám, že tímto dopisem neukončuji ještě naši prázdninovou korespondenci. Mám na mysl ještě mnoho věcí, ale ty si někdy se mnou hraji „na schovávanou“.

Snad Vás zastihne list ještě v **Obřanech**.

Zdraví vás upřímně

Anna Fischerová

1) Irena... • 2) • 3) Nietzsche...

Anna Fischerová → Miloš Šebesta/Marten, Praha, 25. 9. 1904, rkp., LA PNP, f. M. Marten
*** Kristýna Dvořáčková**

V Praze 25. IX. 1904

Milý příteli,

nejsem téměř s to soustřediti své myšlenky. Je mi, jako bych se dívala otevřenou branou do kraje, jenž se za ní prostírá, který mne láká, protože je daleký, širý, neznámý. Ale při tom cítím, že půjdu kolem, že za bránu nevykročím. To znamená, že asi nepůjdu do ciziny, že zůstanu v Čechách. Bojím se říci si to zcela určitě a rozhodně, neboť má **fantasie** mi pak ukazuje všechny konsekvence takového rozhodnutí a zároveň liší všechny možnosti a dary kulturnějšího prostředí,

snad až příliš krásně, v pohádkových barvách. Ale přece jen je mnoho pravdy ve všem, co říká. Vždyť cítím, že je mi umlčeti, zalhati vše skoro, čemu mne naučil pobyt v cizině, mám-li se vpravit do zdejších poměrů. Úplnější, diferencovanější útvar života jsem tam poznala, takový, který mým představám spíše odpovídá. Jako by byl mořem, z něhož jsem krůpějí. Vytvořila jsem si formuli o duchu jako zvláštním elementu, jistě velmi fantastickou, ale mně vyhovovala. A teď se mně to zdá tak dalekým, částí jiného světa, jiného života, který mě mučí, protože zde, v své odloučenosti od něho, vím o něm, o různých možnostech...

Neznavuji Vás? Vždyť píši věci staré, nejasné, celkem lhostejné, místo abych se pokusila shrnout myšlenky, které ve mně vzbudila slova Vašeho listu. Neklamu se, vidím-li v některých reflexy práce o psychologii kritiky? Víím zcela určitě, že v ní naleznu klíč mnohého, **co ve mně** ve vlastní duši je nejasné a záhadné, a čekám ji s velikým **napjetím**.

Ale je mi vlastně dovoleno se o ní zmiňovat?!

Těším se, že zanedlouho dostanu od Vás zprávu z Brna nebo z Prahy, a těším se na shledání. Zdraví Vás

Anna Fischerová.

K sjezdu německých sociálně demokratických žen v Brémách

[*Přehled* 3, 1904/1905, č. 4, 22. 10. 1904, s. 70–71, podepsáno H.]

Xxx.

Anna Fischerová → Miloš Šebesta/Marten, Praha, 26. 10. 1904, rkp., LA PNP, f. M. Marten
*** Gabriela Chomýková**

Praha 26. X. 1904

Milý příteli,

chci Vám jen vyslovit díky za laskavou zprávu, která mně přinesla cos z Vaší tvůrčí nálady, z jejího vzrušení a z její radosti. Čekám s **napjetím** Vaše práce a toužím po tom, číst „o radosti a slávě vykoupeného vítězství nad životem“ ve Vašich dílech.¹⁾ Tak nějak neurčitě jsem vždy vlastně tušila, že taková struna musí se ozvat ve Vaší produkci, – nevím sama, proč, ale žilo ve mně to vědomí. Myslím také na to, která je as ta nová půda, v níž teď hledáte kořeny druhé **novelly**, o níž se zmiňujete. Pamatuji se, – nadhodil jste jednou cos o práci, v jejíž středu stojí náboženský **problem**. Mluvíte o té? – Uhodla jsem? – A smím vlastně hádat – ? – ? –

Nad větami Baškircevé mně často připadalo, že psala své „dokumenty“²⁾ proto, že nemohla vlít obsah své duše v umělecké dílo. Příliš byla spojena s vším, co o sobě říká, než aby se mohla postavit mimo a nad to, než aby nějaký cit, nějakou myšlenku dovedla vyjmout z celku a učinit ji osou **krystallu**. Zachycuje přesně výchvěvy své duše, klade je vedle sebe, neseřazuje je vedle vztahu k nějakým ideím. Snaží-li se říci o sobě plnou pravdu, působí to na mne dojmem, jako by sama nevěděla, v čem hledat vlastní charakteristikou, ale nechtěla, aby snad zamlčením některého rysu dala o sobě vzniknout nepravým obrazům. Otázka je za vším, co říká, chce odpověď na všechny v životě nevyslovené bolesti a záhady, – a cítila jsem někdy, že čeká své znovuožití v umění –

Přeji Vám, aby Vás brzy přestal trápit Váš „zlý mnich – zpovědník, **nervosa**“, – a těším se, že mi po svém návratu řeknete ještě více o svých plánech. – S pozdravem

Anna Fischerová

1) citát? • 2) Marie Baškirceva (1858–1884), míněn patrně její deník (*Journal de Marie Bashkirtseff, avec un portrait*, 1887) – vydaný poprvé, česky v překladu Marie Gebauerové roku 1908 (Praha, J. Otto).

Mary Wollstonecraftová: Obrana práv žen **(Předmluva k českému vydání)**

[*Přehled* 3, 1904/1905, č. 10, 3. 12. 1904, s. 189–190, č. 11, 10. 12. 1904, s. 203, č. 12,

17. 12. 1904, s. 221–222, podepsáno Anna Holmová]

Xxx

Anna Fischerová → Miloš Šebesta/Marten, Praha, 13. 12. 1904, rkp., LA PNP, f. M. Marten *
Babeta Jílková

Praha 13. XII. 1904

Milý příteli,

tento lístek Vás má připravit, resp. vysvětlit příští knihu, kterou Vám dedikuje úplně neznámá literární veličina. Ta kniha¹⁾ je velmi racionalistická, velmi demokratická, má vůbec mnoho vlastností, které máte pramálo v lásce. Ale protože je přes sto let stará, snad ji omluvíte. Chvilími mám pocit, že jsem spáchala skutečně literární hřích, (škoda! teď již zase slučuji v jediný celek svůj skutečný a svůj pseudonymní subjekt), ale jindy mívám slova útěchy pro své zoufalé literární já, které je nad tím velmi nešťastné. To pak bývají velmi živé dialogy. Někdy při nich tvrdívám, že Mrs. Wollstonecraftová má ke kultuře a k dílu muže vztah, jenž by se mohl nazvat „kritickým paradoxem“. Ah promiňte, – nesmím přece citovat netištěné věci?²⁾ A snad jsem ani plně nepochopila význam Vašeho termínu –

Bolí mne skutečně, že Vám posílám tak málo aristokratickou, tak málo mou knihu. Přeji jí přijetí ve Vaší kolekci nerozřezaných knih.

S pozdravem

Fischerová.

1) Mary Wollstonecraftová: *Obrana práv žen*, přel. Anna Holmová [= Anna Fischerová]. Praha, Jan Laichter 1904 (Otázky a názory, sv. 12). • 2) [cituje Martena?](#)

1905

Anna Fischerová → Miloš Šebesta/Marten, Praha, 8. 1. 1905, rkp., LA PNP, f. M. Marten *
Denisa Kochová

V Praze 8. 1. 1905

Vážený příteli,

děkuji Vám za laskavou vzpomínku. Zastihla mě v té náladě a skleslosti a stísnění, která u mne vládne již delší dobu a připravuje mi mučení, na jaké se nepamatuju z žádné ze svých dřívějších krisí. Z těch divokých vln bolesti nevystupovalo skoro nic tak pevně a určitě, co by se dalo zachytit a pojmenovat, stanovit jako příčina. Ale vím, že *se* do paroxysmů stupňoval pocit, být mimo život. Mám jej ovšem stále, a *oznívá* ve všech *fasích*, ale dosud vždy se k němu pojila vůle a naděje, přiblížit se, – nyní však je jako ubita, právě jako víra v zachování energie. To zní skoro hříšně, ~~ve~~ jako rouhání proti všemu, co jsem dosud vyznávala, ale ten děsný pocit mě neopouští. Jsem jím tak zemdlena, skoro *paralysována*. A ten chladný pozorující orgán, který se dívá na to vše à vol d'oiseau,¹⁾ – oh, znám jej jako Vy jej znáte, – ten konstatoval, že ta energie ovšem asi nevyzněla *na* prázdno, vezmeme-li v úvahu celek stvoření, někde že se as uplatní a působí dále, – ale ne v rámci mého individuálního života. Neměla jsem ani chuť, ani odvalu k práci, nějaká zlá nemilosrdná ruka mě tlačila k zemi a drtila každou myšlenku, která měla odvahu vynořit se. Mé já jako by bylo podlomeno, nemohlo přijímat a *assimilovat*. Byla jsem docela mimo svět, – jako by život byl jak as z moře vyčnívající skála a já někde daleko, odtržena od něho, nenávratně odloučena, někde v tmě, v bouři, až se mi hrůzou ztrácelo vědomí.

Přál jste si, abych Vám psala hodně egoisticky. A snad se až příliš řídím Vaším přáním, snad se jím dávám svádět k přílišné neskromnosti. Prominete? Má duševní dobrodružství v poslední době byla právě takového rázu, – a mám-li být upřímná, nemohu je pominout mlčením. Ale netušila jsem ani, že Vám zhořkla radost, že cítíte zmrazení a smutek a *sklamání*. Znáám tento *ton* z Vašich dřívějších sdělení, – mám však tak pevně vžitě sama nevím čím odůvodněné

přesvědčení, že Váš život je určen, aby ze všech zmatků a bolestí se proboujel k harmonii. A tak jsem si představovala, že máte v sobě nyní světleji. Klamala jsem se? Váš lístek mi praví, že ano, a přece zase utvrzuje tu mou víru, že přemůžete únavu a **deprese**. Právě tím, že máte tak pevnou víru v udržení energie a v zákon vzrostu, že před velikým nebezpečím rozvratu Vás dovede práce uchránit. Obdivuju se té Vaši suverenitě, s níž dovedete ovládnout své bolesti, a přesně **methodicky** pracovat. Ale chápu také, že krása Vašich **visí** a intelektuálních dobrodružství Vás dovede přenést i přes utrpení nemoci, přes duševní i **fysické** bolesti. Chápu, že zvete „Březinu“ nejsvětlejším dobrodružstvím svého intelektuálního mládí. Ano, je mnoho světla ve Vaší knize²⁾ – Pro mne je jednou z oněch krásných knih, s nimiž nejsme nikdy hotovi, k níž se vracíme znova a znova, hlavně tehdy, když se nám zdá, že vstupujeme v novou **fasi**, že jsme vzrostli něčím. Je z těch knih, které jsou fermentem i **kriteriem** vývoje. Kdykoli ji vezmu do ruky, vzhází mi nad jejími stránkami nové světlo, tuším nova spojení myšlenek, dosud nepostřehnutá, – a vždy více chápu, do jaké míry je to celek, v němž nejmenší částka organicky se pojí s ostatními. Prožívám nad touto Vaší knihou ~~ne~~ nejintensivněji to, co vlastně nad každou Vaší prací. Všecky mi dávaly impuls jemnit a tříbit intelekt, – a nad mnohými větami jsem prožívala nalezení vlastního já.

Možná, že jsem Vám již psala o tom, – že se opakuji, – pak, prosím, mne omluvte vděčností, kterou za to k Vám chovám. – O těch „devět a devadesátí otázkách, dohadách a kombinacích“ bych tolik ráda Vás slyšela hovořit, abych **nahledla** zase jednou v ty kouzelné zahrady Vašich myšlenek. Je to jakás nová říše, kterou mi otevíráte svými slovy, svět tak krásně psychický, že nevím, co by se mu vyrovnalo – –

Přeji Vám, aby Nový rok dal Vašemu životu světlo a teplo, abyste se nesetkával s trudem na svých cestách. Nezdá se Vám snad, co jsem psala na předešlé stránce o harmonii, k níž se mi zdá Váš život předurčen, ~~snad~~ nedostatečným pochopením Vašeho smutku? Ne, tak si to nesmíte vykládat, – je mi příliš blízký takový duševní stav, všechno to „nordické“ v bojích nitra.

Mám také prosbu, kterou jsem snad měla jinak umístit ~~jinak~~ než na konci svého dopisu. Směla bych se také někdy těšit na Vaši návštěvu? – Nevím, nepřicházím-li Vám s tím příliš nevhod, – a proto si netroufám dát svému pozvání určitou formu. Ale byla bych velmi šťastna, kdybych Vás některé odpoledne mohla uvítat, – ač vím, že té **poesie**, toho ovzduší soustředěnosti, které jsou dány a Vámi vytvořeny ve Vašem okolí, zde není, – nýbrž všechn ten rozdíl, který Hradčany **s** jedné strany a blízkost Vinohrad **s** druhé se zdají **symbolisovat**.

Chci zkusit, zda je práce lékem také proti mojí **krisi**. Nehněvejte se, prosím, psala-li jsem tolik o ní. – A smím doufat v odpověď, zda přijmete mé pozvání?

S upřímným pozdravem

Anna Fischerova.

Die Frau in der Kulturbewegung d. Gegenwart von Gertrud Bäumer (Mit einem Vorwort von L. Loewenfeld)

[*Přehled* 3, 1904/1905, č. 27, 1. 4. 1905, s. 467, podepsáno H.]

Xxx.

Anna Fischerová -> Miloš Marten, Praha, 23. 4. 1905, rkp., LA PNP, f. M. Marten * [Michaela Kvasnicová](#)

V Praze 23. dubna 1905

Táborská ul. 43

Vážený příteli,

dovolte mi, abych Vám vyslovila vřelý dík za krásnou přednášku, která mne přinesla tolik světla pro mé mlhavé roztěkané myšlenky. Otázka po poměru subjektu a zákonů krásy, která, rozuměla-li jsem dobře, byla osou Vaší přednášky, mi je tolik blízká a způsobila mi již mnoho bolesti a neklidu. V historii mého já, (**prominete** mi, mluvím-li o sobě tak nesmírně důležitě?) byly **fase**, kdy jsem vůbec neviděla této otázky, kdy mně bylo téměř apriorní pravdou, že

umělecké dílo – a hlavně literatura – není než výrazem bojů, utrpení a vítězství duše. Viděla jsem v umění zrcadlo a jen zrcadlo nitra, měřila jsem jeho hodnotu vlastně jen psychologicky a milovala jsem je tím více, čím více z mých osobních zmatků a otázek mne z něho pozdravovalo. Byla to jakási hypertrophiie subjektivismu, vím to, – ale cítila jsem tak silně a bolestně svou odlišnost, nejen od lidí, ale vůbec od všech norem a své vyloučení ze všech uznávaných hodnot, že jsem se téměř zoufale ohlížela po světle. Snad není správné, chtít na umění světlo a rozřešení osobních vnitřních sporů; snad to je nebo má být úkolem a významem styku s lidmi. Snad by bylo větší možnost harmonie v umění, kdyby si lidé dovedli dávat světlo, kdyby se duševně vzájemně neusmrcovali tmou. Mluvím hrozně nejasně, promiňte mi, že dávám své myšlenky v takové formě, ale přesahuje často mé síly, formulovat, vlít v jasný, pevný tvar, ve výstižné, srozumitelné, zkrátka krystalické slovo **všecko co** cítím a vím. Chci jen říci tolik, že i v takovém příliš psychologickém pojmání umění je zároveň uznání jeho vysoké moci: moci, dávat posvěcení a zvěčnění. Je mi, jako by ze sféry umění padala svatozář na city a myšlenky, na celý život, – a jako by celý ten život, i se svým vířením, se všemi hnutími, se vším, co teprve nyní si uvědomujeme, se vším **osobním které** bylo pokládáno za neumělecké, jako by chtěl být uznán a přijat v čarovných zahradách umění. Největší vliv na změnu mého názoru o nutnosti zrcadlení v umění měla právě lektura anglické **poesie**, – hlavně některých básní Keatsových.¹⁾ Zde jsem poznávala, že nejde o vyjádření subjektivních prvků, nýbrž o stvoření krásného feerického sna. Krásná krajina v jasné zřetelné atmosféře – tím je pro mne tato poezie. Obdivuji se té schopnosti ponořit se zcela ve vizi, ztratit se v ní, – – – – ale přece, regeneraci, znovastvoření hledám v ~~onom~~ subjektivismu. Není mi nejvyšším překonání života, **zapomenutí naň** v čarovných snech; – ne, to vede snadno k jeho neuznávání a znehodnocení. Věřím, že se dá posvětit a zhodnotit a cestu k tomu udává právě impresionistní kritika a analýza, s ní spojená. A proto ji miluji jako hlavní orgán velikého „přehodnocení všech hodnot“.

Nepodařilo se mi zachytit ani v hlavních rysech všechny ty dojmy, jež ve mně vyvolala Vaše slova. I kdybych psala desetkrát tolik, co dosud, tedy byste se nedověděl než hrůznou změt' a tříšť, v níž je u mne vše popleteno. Ale nebojte se, tak příliš povídává nejsem a také ne tak neskromná, abych tou měrou zneužívala Vaší laskavosti a trpělivosti. Budu již hned hotova. Jen ještě tolik: Ve Vaší diskusi s p. Dykem mě nejvíce frapoval (to vlastně není to pravé slovo, – nýbrž **zaujal**) pasus o tom ~~oměru~~ rozdílu porozumění, jiné individualitě a připouštění všeho, dovolování všeho. Zaujal mne, protože jsem poslední dobou o něm velmi mnoho přemýšlela. Myslím, že vlastně takové připouštění všeho je jen znakem nedůvěry k vlastnímu hodnocení, nedostatek silných sympatií a antipatií, – koneckonců že je lhostejností.

A ještě něco – Ale ne, vlastně již nic. Slibovala jsem zakončení již na minulé stránce, – a kdybych psala dále, neukončila bych ani na ∞. Hněváte se tuze na mou povídavost? Hřešila jsem příliš na Vaše laskavé vyzvání – a psala, psala, jako byste neměl nic na práci než číst konfúzní dopisy lidí, kterými dlouhé mlčení vzalo schopnost udržovat se v mezích prostorově vykázaných jejich projevům.

Doufám, že mi velikomyslně a milostivě prominete mou téměř osobivou povídavost. Děkuji Vám ještě mnohokrát a jsem s upřímným pozdravem

A. Fischerová.

1) John Keats (1795–1821).

Anna Fischerová → Otokar Fischer, 22. 7. 1905, rkp., LA PNP, f. O. Fischer * Mt, pdf, s. 62

22. VII. 1905

Milý Otokare,

pro cvik bych Ti měla psát latinsky a o nějakých strašně metafyzicko-politicko-nelidsko-nadlidských věcech, abych zůstala v ciceroniánské náladě. Co chceš o mé práci vědět? Ovida mám tak zhruba hotového, ovšem pojala-li jsme věc správně, jen ještě textově kritické ~~otázky~~ poznámky opsat. Můj Xenophon má asi tuhle dispozici:

Úvod... **Schwefel Cale** latinský –

Hlavní stat'

Kterých spisů se týká otázka po věrohodnosti:

I. Sokratických

II. Historických

Ad I) Ukážu, poctivě opsáno, quid Xenophon de natura deorum, de cultu divino de oraculus de siquis senserit, cuins lius [a tak dál, třeba správně opsat].

To je zkratka naznačeno, o čem budu psát. Ovšem, celá spousta není vůbec ani slovem naznačena. Nepočítej, prosím, chyby, syntax latinskou jsem už poslala napřed do [xxx], – a píšu, jako by nebylo možno se zmýlit. Budu ovšem hodně citovat. Co tomu říkáš?

Jsem hodně v knihovně, objednávám si [xxx] celé haldy učenosti, a dokud jsem tam [xxx; snad chybí foto]

1906

Anna Fischerová → Miloš Marten, Praha, 13. 5. 1906, rkp., LA PNP, f. M. Marten * Marie Marešová

Praha 13. května 1906

Vážený příteli,

prožila jsem několik krásných chvil při četbě Vašeho dialogu¹⁾ a těším se na všechny ty další, vysoké a radostné požítky, kterými mě bude ještě zahrnovati. Nad každou z jeho vět, tak sladce hudebně sladěných, je možno se zasnít, ponořit se v meditace a zahledět se v daleké krajiny duše, jež otvírá jako zázrakem.

Chápu a miluji ten požadavek formy a stylu, který určuje vyhránění duševních fondů v tvar zcela určitý, podmíněný vnitřní strukturou tak jako krystall určitého nerostu; ve formě není libovolnost, nýbrž přísná zákonitost. Rozumím, proč vidíte v distinkci látky a formy vlastně „jen nutnost dialektiky a analyzy“. Výrazové prostředky toho kterého umění jsou znaky, symboly, jimiž umělec vnímá jevy a věci.

Bojím se skoro, že jsem se některými svými slovy někdy objevila v nepravém světle, – zvláště svým dopisem po Vaší přednášce,²⁾ – jako bych byla z těch, kdo hledají „kriterion života“ v umění v tom, jak věrně je v něm zobrazena skutečnost. Ale ten názor je mi docela cizí, – a formulovala jsem snad špatně, co mi tanulo na mysli.

Je mi také jasný požadavek „stilové jednoty“, neboť kdykoli jsem nahledla do starých zcelených kultur, zaujala mě jejich pevně vystilisovaná forma ve všech projevech života i umění, – něco, co vynikalo tím více srovnáním s dneškem a jeho roztříštěností.

Děkuji Vám mnohokrát za tak krásný dar, za všechno světlo, jimiž prozařuje mé myšlenky, za všechno bohatství, jež dává.

Zdraví Vás přátelsky

A. Fischerová

1) Miloš Marten: *Styl a stylizace. Dialog*. Praha, Moderní revue 1906, výtvarně vypravila Zdenka Braunerová. • 2) [Odkaz ke zmíněnému dopisu...](#) • 3) Miloš Marten: *Kriterion života*. Moderní revue, sv. XIV, 1903.

Anna Fischerová → Miloš Šebesta/Marten, Praha, 9. 6. 1906, rkp., adr.: Úvoz, č. 22, Praha – Hradčany, LA PNP, f. M. Marten * Kateřina Zajíčková

V Praze Táborská 43

9. června 1906

Milý příteli,

mýlil jste se velice, když jste psal, že odložím Váš list asi udivena a – sklamána!¹⁾ Ne, – ale zarmoucena a polekána. Ve Vašich dřívějších listech bývalo sice někdy mnoho smutku, ale nikde nevyzníval tak temně, nikde se nestřel tak hustým mrakem, v němž se dusil každý světlejší

paprsek. Tak definitivně se odvracíte od života, a tak krutě si říkáte, že není v něm pramene, z něhož byste se nebyl napil a jenž by nebyl po sobě zanechal chuť hořkosti a sklamaní. To je ze všeho to nejsmutnější, že se díváte na život, jako na cos, co nemůže vznítit již nic v nitru. Nevíte ani, jak mne mučí, že žijete v takovém smutku, v takové **depressi**. Ale nesmí být trvalá, nemůže a nesmí. Jste jistě velice znaven, nedivila bych se, kdyby třeba jen jedině práce Vás zmáhala. Vždyť je to skoro nemožné pracovat tolik a tak **intensivně** jako Vy, – to samo o sobě již musí rozrušovat a oslabovat. Snad se díváte příliš černě na sebe i na věci. A vidíte v životě, v svých **sklamáných** snech a touhách, které zmlkly po dlouhém marném volání, vidíte v nich význam jen potud, pokud je chcete zhodnotit umělecky. Nechcete již než jim „vystavět náhrobek“. Nes Oh, to Vaše krásné, ale ukrutné dílo, které chcete vytýčit místo života, v němž Vám ústí všechny cesty myšlení a citění. Řeknete mi něco více o něm? Ale nesmíte říkat, že dostává ceny právě tím, že se nad ním vyžijete. Je sice pravda, že nejkrásnější jsou díla, nad nimiž se kdosi vyžil, – ale to neznamená, že by uzavíraly a obsahovaly celý život, nýbrž jednu jeho **fasi**, jednu jeho geologickou epochu duše. Jí je závěrem, výsledným akordem, hrobem, chcete-li, – ale zatím, co se zdá, že všechn život se v něj přelil, ozývá se již obnovený šepot a šum jeho vln, které si našly nové řečiště a proudí a zpívají s novým mládím. Myslím si někdy, že legenda o fénixovi má vystihuje nejpřípadněji tento osud umělcův, – vlít se celou bytostí v své dílo, ponořit se v ně, dát mu svou krev, svůj dech, **rythmus** svého žití, – zaniknout v něm, shořet v něm, – ale pak vyjít z něho v nové síle a kráse, vyjít z něho nově zrozeným a přerozeným. Je to snad ze zákonů života vůbec, – ale umělci, jej žijí zvlášť **intensivně** a osudně.

Nevím, milý příteli, jak na Vás budou působit má slova, nebudou-li se Vám zdát planým vymlouváním bolesti. Ale já cítím jen, že to **nesmí** být tak smutné, jak Vy píšete. Nesmí – – A vím také, že psané slovo se tu mine jistě účinkem, že bychom se dohodli jen delším hovorem. Byla bych Vám nesmírně vděčna, kdybyste mi vysvětlil blíže některé z těch ideových distinkcí, kterých jsem ve Vašich pracích nepochopila dosti správně. – Nevím, který modus setkání by se Vám hodil nejlépe, – byla bych dokonce tak neskromná, že bych se sama pozvala k Vám, do Vašeho království nad zahradami, – ale zdržovala bych Vás asi příliš, jste jistě příliš zanesen prací. Tedy mi nevykládejte ve zlé mou neskromnost, – ani mou povídavost, kterou jsem tentokrát zase osvědčila. – Ale Vaše smutná a někde dost záhadná slova mě udržují v stálém velikém neklidu a rozčilení. Není-li Vám tedy rozhovor se mnou nemilý, jsem Vám k **disposici**. – Prosím Vás ještě, abyste byl k sobě moc hodný, a upřímně Vás pozdravuji
Anna Fischerová

1) Marten na okraj dopisu vepsal polemicky: „ne zklamání: nemůže být zklamán, kdo... atd.(pdf, 2, s. 12)

Anna Fischerová -> Miloš Marten, Praha, 21. 6. 1906, rkp., adr.: „Hradčany, Úvoz č. 22 Obřany Husovice u Brna“, LA PNP, f. M. Marten * Elizabeth Wagebaertová

V Praze 21. VI. 1906

Milý příteli,

nedivte se a nehněvejte se a nehrozte se, že už zase píšu, ale mně je tak smutno, být zcela bez spojení s Vámi a nevědět o Vás! Řekl jste sice, že mi budete psát, ale to bylo tak na dlouho a na neurčito – a já nemohu čekat. Připadá mi, že život ubíhá a uniká; každý den jako by se marně ohlížel po slunci, jako by chtěl být nádherným vonným květem – – a zatím padá zvadlý, nevykvetlý ze stromu života k zemi. Oh, to je snad velmi nejasný, nelogický, spletitý obraz – ale vystihuje přece ~~snad~~ tu podzimně šerou bezútěšnou náladu, kterou nosím v duši. Kolem mé hlavy pořád jako by smutně šelestil let padajícího listí. Jen moci plně vyžít ten smutek, jenž je v tom zvuku – – Je těžký jako smrt. Chtěla jsem jej přeměnit v sílu, jež by byla pro celou mou bytost osudnou a ničivou, aby mě strávila fyzicky, jako mě děsí a ničí duševně. Někdy se mi zdá, že již dovedu dělat ze svých bolestí otrávené střely pro sebe – – Ale ne, ne, nebudu Vám tak psát, nesmím Vám přece říkat takové věci o svém životě, který mi teď připadá již jen jako pokání, v němž se má navršovat bolest a tma – já nevím, pokud až. Promiňte mi, že jsem se k tomu dala přece strhnout. Ale je to nějaký stín, jež jsem měla za dávno zažehnaný, který vstává a klade se

mi na všechno. Je to, prostě vyjádřeno, myšlenka, že bych měla být docela jiná, než jsem, že je vlastně celý život a všechno, co mi ukazuje a podává, jen výsměchem a výčitkou pro to, co jsem a jaká jsem. Zmrazuje mě to. Pamatuji si, že jsem si kdysi krutě vyčítala a nesmírně se trápila, že jsem celou svou bytostí plagiát, – nějakým matným opakováním jakéhos krásného typu, k němuž však nelze dosáhnout a pro který je vlastně všechno určeno, co může dát život, kdežto já mám přejít a zmizet beze stopy jako stín. A z toho všeho vznikalo pak takové zoufalé nahlížení do cizích existencí, přesvědčení, že by bylo u mne vše zcela jiné, kdybych uměla a znala to a byla taková, jako jsou jiní, – ale ne snad jako nějaká určitá osoba, nýbrž zkrátka jiná než jsem – – A teď se zdá, že se mi ta nemoc zase vrací, ten pocit, který vyvrací a trhá z kořenů.

Nehněvejte se na mě, milý příteli, že tolik o sobě povídám. Já pro sebe nevidím někdy nic jiného. Vždyť je to vlastně tak lhostejné, co se se mnou děje... ~~Na tom~~ Je to už nudné, pořád otáčení v bludném kruhu. – Chtěla bych jen vědět, jak se daří Vám, tolik bych to chtěla vědět, že bych zase přišla jednou připravit Vás o odpoledne. ~~Ale~~ bojím se, že bych Vás už omrzela – A přece bych Vám chtěla opakovat, co jsem Vám již říkala a psala, že věřím tolik, že Váš život bude ~~mít~~ ještě plný nádhery a světla. Nemohu si to jinak představit, přes to, že máte pro to tak skeptický úsměv. A někdy tak chladně odmítavá slova. Věřím ve Vaše vítězství –

Jsem teď tak netrpělivá, čekám, až konečně dostanu Patera.¹⁾ Má to být až příštím ~~týdnem~~. Pak chci začít s prací. Jsem moc neposlušná? Ale těším se na to velice. A smím Vám o tom někdy napsat? Ačkoli jste se mnou o tom mluvil jako pravá ponorná řeka, – nejdřív mne vyzvete k práci, slíbíte dokonce svou účast a svůj protektorát – a než se má maličkost probere z úžasu a slíbí, tak už nechcete a Vaše vůle zmizí pod zemí jako ponorná řeka...

Myslím si, že se ani nesmím těšit na Vaši odpověď. Protože nejspíš jsou mé myšlenky – přes to, že se Vám to nelíbí – protože jsou nejspíš rétorické otázky. A to je to nejhlupejší a nejsmutnější na světě, být takovou zbytečností.

Zdraví Vás upřímně

Anna Fischerová

1) Walter Pater: *Marius the Epicurean. His Sensations and Ideas*. London, Macmillan and Co. 1885; Walter Horatio Páter: *Dojmy a myšlenky Maria Epikurejce*. Román, přel. Anna Fišerová, doslov napsal Miloš Marten. Praha: Kamilla Neumannová 1911 (Knihy dobrých autorů, sv. 80–82).

Anna Fischerová → Miloš Šebesta/Marten, Praha, 27. 6. 1906, rkp., adr.: Obřany u Brna, LA PNP, f. M. Marten * Sabina Ali

Milý příteli,

píšu Vám již dnes, ač nemohu ještě nic říci o tom, jak se mi líbí Marius Epikurejec.¹⁾ To budu moc až někdy příští týden, až konečně už dostanu tu netrpělivě čekanou knihu. Těším se nesmírně na tu práci. Jsem tím velmi šťastná, že mi svěřujete úkol, který byste rád viděl vykonán. A bylo by tak neskonale krásné, kdybych byla při každé etapě své práce jista Vaší účastí, kdybyste chtěl vyvolávat „dlouhé spory o nuance slov a vět“. Ale jistě si mne představujete bojovnější a žárlivější na mou individualitu, než jsem. Neděsím se pranic tyranie Vaší „stylistické idolatrie“ – souhlasím... Můžete mít ve mně velmi věřící a nadšenou vypravěčku svého kultu. A řeknete mně více o Paterovi, budete mi mediátorem v té nové a mně dosud neznámé krajině duše, v níž se **octnu**? Pomůžete mi v ní proniknout a vžít se v ni, abych s ní přímo cítila všechny její možnosti? – A nemějte jen starosti o mé oči, – je mi již mnohem lépe, a jsem-li rozumná, bývají někdy docela hodné a nezlobí mne. A budou jistě moc hodné při takové krásné práci.

Ale já mám o Vás starost – a velkou. Oh, ti hrozní upíři, kteří Vás tísní! Vidím je skoro před sebou, – jsou velicí, příšerní, tmaví a jsou jako mlhy a chmury na Vašich obzorech. Tak těžké chmury, že se zdá, že slunce pod nimi umřelo. Ale to je jen těžký hrozný sen, v němž je **kolem** rozestřena polární noc po znehybnělé tmě. Ale ty příšery, prchnou – musí prchnout – a vrátí se Vám slunce a hvězdy do duše. Nesmíte se jen odmítavě usmát mým slovům – Vypovídám krutý boj těm upírům a všemu, s čím se musíte bít v životě o své cíle, o své krásné zářivé cíle. Vy musíte zvítězit – Přála bych si mít síly a schopnosti, které byste chtěl mít spojenci ve svém zápase – Ano – a musím vysvětlit některá temná místa svého „růžového dopisu“? Musím? Ale když já

přece nemohu vědět, která to jsou – A když už nemám místo – A co když to je všechno tajemství – ? – Jen znepokojovat Vás nesmějí, ne, ani v nejmenším – A nesmíte říkat, že nejste princem – když ne princem z pohádky v bílém hávu, tedy jste princem z jiné pohádky. Docela jistě. To přece připustíte – nebo se budu moc hádat.

Přeji Vám, aby se Vám na venkově hodně dobře dařilo. Praha je hrozně vyprahlá a suchá. Uslyším zas něco od Vás? Zůstanete dlouho pryč?

Zdraví Vás upřímně

A. F.

1) Viz vysv. 1 k dopisu z 21. 6. 1906.

Anna Fischerová → Miloš Šebesta/Marten, Praha, 12. 7. 1906, rkp., adr.: „Obřany u Brna Luhačovice, Janův dům“, LA PNP, f. M. Marten * [Kristýna Dvořáčková](#)

V Praze 12. července 1906

Milý příteli,

přála bych si, aby Vás tento list stihl ještě před Vaším odjezdem do lázní, a proto píši již dnes, tím spíše, že jsem se již vůbec chystala napsat Vám něco o **dojmech**, jež ve mně vyvolala Paterova kniha.¹⁾ Zdá se mi skutečně, že kouzlo, jímž působí, lze nejlépe srovnat s kouzlem Schumannovy hudby. Tak nevýslovně jemné a tiché je gesto, s nímž se sklání k zašlým krásným kulturám a dává jim znova ožiti v postavách, z nichž všechny a nejvíce sám Marius, rytmem svých myšlenek a celého svého života připomínají sladkou ztlumenou hudbu. A jak je poutavé vžít se v duševní svět lidí pozdní antiky, prožívat s Mariem náboženské a filozofické převraty, sledovat, jak dochází k svým distinkcím, a pociťovat při tom prvky všech těch starých filozofií ne jako pouhé abstrakce, nýbrž jak cos skutečně živého, tím, že tu jsou úzce spojeny s vývojem mladé duše, která je **žije**. Nekonečně daleko možno zajít v myšlenkách při četbě Maria Epikurejca; již to, že dává tolik myslit na řeckou filozofii, je pro mne velikou radostí. Zdá se mi, že v žádné jiné nejsou záhady světa a člověka řešeny s tolika smyslem krásy, nejsou výsledky bádání spjaty ve formy tak prosté, a přece tak vysoké **aestheticky** hodnoty. Celá kniha Paterova je proniknuta láskou k antice a porozuměním pro její nejjemnější nuance, které se ztrácejí necvičenému oku. Vystupuje velmi často ze své objektivity a připojuje reflexe o osobách, jež líčí, nebo stojí náhle vedle nich, prožívá sám, **přímo**, působení starých filozofů, snahy římských básníků – a vyrovnává se s tím vším bezprostředně. Nevím ještě sama, jakým výsledkům povede Mariův vývoj, ale soudím dle některých anticipací ve vypravování, z reflexí autorových a z celého jeho citového sklonu, že asi pryč od pohanství. Nedočtla jsem dosud té krásné zajímavé knihy, bylat' jsem dosud příliš zaměstnána neodkladnými pracemi. Mohu Vám jen podat úryvky svých dojmů, žádnou jejich definitivní formulaci. Jsem Vám velice vděčna, že jste mne seznámil s Mariem Epikurejcem. Ještě, než odjedu z Prahy – a to bude trvat ještě snad čtrnáct dní – (pojedu také do lázní, ale mnohem západněji než Vy, do Mariánských lázní nejspíš), začnu s překladem. Myslím, že nebude těžký, Marius je psán krásným jasným stylem, ovšem půjde o to, vystihnout hudbu jeho vět. A to bude rozhodně velice zajímavý pokus.

Vyčítám si, že jsem Vám psala slova, jež Vás znepokojují. Nevím, co za nimi tušíte, ale když jste tak neoblomný, tedy se pokusím podat Vám vysvětlení. Nehněvejte se jen, že se tak neděje hned, musím se zas vžít trochu do pohádky, abych našla souvislost. Chtěla bych umět moc krásně prosit, tak krásně, že byste nemohl odolat a že byste se nemohl ani dost málo znepokojovat – a že bych směla mlčet, bez vlastních, trpkých výčitek.

Všecko ve Vašem dopise mluví o šeré podzimní náladě, jež Vás ještě ovládá. Jsem nad tím velice smutná. Ale přece jsem zase jen šťastna, že myšlenky na krásnou knihu, o níž pracujete, si razí cestu mlhami jako sluneční paprsky. Chtěla bych mnoho, mnoho vědět o Vaší knize.²⁾ A přála bych si, abyste zase brzy chtěl něco vědět o Mariovi nebo o **něčem**, o čem bych dovedla dát zprávy – a abyste mě neobklopil příliš hlubokým mlčením. Mlčení je někdy jako půlnocní tma, o půlnoci vstávají strašidla, a já se bojím strašidel jako malé dítě.

Zdraví Vás mnohokrát A. F.

1) Viz vysv. 1 k dopisu z 21. 6. 1906. • 2) Marten připravoval knihu – soubor próz – *Cyklus rozkoše a smrti* (Praha, Bedřich Kočí 1907, výtvarně vypravila Zdenka Braunerová).

Anna Fischerová → Miloš Šebesta/Marten, Praha, 20. 7. 1906, rkp., adr.: Lázně Luhačovice, Janův dům, LA PNP, f. M. Marten * Gabriela Chomyková, pdf, s. 43 a dál

V Praze 20. VII. 1906

Milý příteli,

dočtla jsem Maria¹⁾ a mám duši plnou ještě té sladké melancholické hudby, která zní tou krásnou zvláštní knihou. Tichý a přece hluboký smutek, byť nikde určitě nevyslovený, zdá se mi, že se chvěje na jejích stranách, v celém zjevu Mariově, jehož život se vyčerpává v kontemplaci a v pozorování a jenž přes všechnu touhu, – nebo snad právě pro ni – psát zjemněnými smysly krásu života zůstává pro vždy jen divákem a vlastně cizincem. Cítím v něm živě kouzlo a bolest té přechodní doby, – jako by se v něm zhušťovalo a k nejvyššímu stupni potencovalo vědomí veliké, ale již docela zeslabené kultury, která zaniká, aby se přelila svými života schopnými prvky v nové útvary. Nevím, postihla-li jsem úplně správně Paterův názor na antiku – ale zdá se mi, že akcentuje právě, jak tato antika svými nejkrásnějšími nevypjatějšími myšlenkami, svými nejdokonalejšími osobnostmi nebyla než předzvěstí ideálu, který realizuje teprve křesťanství; jako by toto dávalo teprve pro ně živnou půdu: tak hodnotí Platona, stoiky, Marka Aurelia. Zvláště tento, s tím rysem krutosti nebo alespoň lhostejnosti k lidskému utrpení, a přitom těžkým jakýmsi nevykoupeným smutkem, mě neobyčejně zajímá. Tuším, že bych našla velmi mnoho pro sebe v jeho rozmluvách se sebou samým, je mi velmi blízké to uzavírání se ve vlastní já proti vnějšímu světu; miluji tu přísnou sebekázeň, tu někdy až ponurou řeholi ducha... Tak si totiž představuji jeho zápisky dle drobných úryvků a dle všeho, co jsem o nich čtla. Musím je číst a vůbec ještě mnoho, mnoho jiného, abych dovedla hloub vniknout v ten přechod antiky v křesťanství a v celou tu duši unaveného kulturou přesyceného Říma. Neboť Paterova kniha je pro mne z těch, jež pro sebe vymáhají přípravu, jež chtějí na čtenáři, aby se seznámil s jejich předpoklady, jež vyžadují, aby na čas od nich odešel a pracoval o své vlastní kultuře – a vrátil se k nim, obohacen, připraven, s možnostmi vidět, čeho dříve neviděl, a zachycovat vždy nové a nové krásy zjasněným zbystřeným pohledem.

Oh, teď jsem popsala ještě čtyři stránky a zdaleka ještě nejsem hotova s tím, co jsem Vám chtěla ještě o Mariovi psát. Dovolíte-li, budu tedy někdy příště pokračovat. Ano – a nebudu mluvit o „vývoji“ Mariově – zní to skutečně příliš dogmaticky. Jak mám rozumět tomu, že o něm mluvíte jako o „masce“ Paterově? Asi tak, že Pater v touze, evokovat zašlou kulturu, se vmýšlí v postavu z dávné doby, – ale přece ne tak, že by jí dal žít plně, odděleně od své vlastní individuality, nýbrž že dává cítit ten živý svaz, který ji poutá s půdou, z níž vyrostla – že jí nepopřává úplné plastiky, – a někdy přímo místo ní zaujme místo ve vypravování?

Ale povídám tolik – a ani jsem Vám ještě neřekla, jak mne bolí ta smutná slova, jež píšete ke konci svého listu, když přirovnáváte svůj život k žlutému svrasklému listí a nazýváte jej smutnou neúčinnou lží; bolí mne tím více, že jsem svými nejasnými slovy snad vzbudila ve Vás myšlenku závislosti na vnějších silách. Proč jen musila vyznít moje slova právě tak? Jsem smutna nad tím, že ve Vás vyvolávají představu mezi vlastní moci; připadá mi to jako vina. Chtěla bych, abyste se cítil všemohoucím – a ne abyste si mou vinou uvědomoval hranice své síly. Měla jsem raději mlčet než říkat slova, za nimiž hledáte nevím jakou souvislost se skutečností, se světem; a já jsem si přece jen domýšlela pohádku.

Zůstanu v Praze ještě asi do posledního, – a nejraději bych nejezdila vůbec nikam. Mám teď velikou chuť do práce a chtěla bych využít co nejplněji dní, které patří celé mně, které mi neodměřují chvíle, jež smím věnovati vlastním zájmům. – Vyzývám teď Múzy a všechna božstva moudrosti, krásy, eurytmie, aby mně milostivě přispěla při překladu, s nímž dnes chci začít. Přimluvte se u nich, prosím, za mne – znáte je už dlouho a požíváte jejich přízně. Tedy ano?

Bylo by skutečně radno číslovat stránky tak dlouhých dopisů, jako je tento. Dokazuji jím zase jen svou popletenost: chtěla bych, abyste měl co nejvíce klidu v letních měsících, abyste se co

nejméně namáhal – a teď Vám ještě přidělávám práci tím, že Vám posílám takovou četbu. Není to přílišný hřích? Snad mi jej odpustíte – a potěšíte mě zas nějakou zprávou a sobě?

Přeji Vám hodně zotavení a posílnění, sílu proti všem ponurým představám o vlastním osudu, hojně míru a světla v duši!

S upřímným pozdravem A. F.

1) Viz vysv. 1 k dopisu z 21. 6. 1906.

Anna Fischerová → Miloš Šebesta/Marten, Mariánské lázně, 5. 8. 1906, rkp., adr.: Lázně Luhačovice, Janův dům, LA PNP, f. M. Marten * Babeta Jílková

Mariánské lázně, 5. srpna 1906

Jägerstrasse Villa **Montreux**

Milý příteli,

konečně jsem pryč z horké dusné Prahy, v místě, které jsem si představovala tak protivné, že si mohu teď uspořít všechny lamentace. Byla jsem na všecko s velkým heroismem připravena. Myslím s ironií na to, co jindy hledávám v létě, v polích a lesích, – na takové setkání s vlastním já, které bývá někdy hluboko zasuto pod vrstvou různých, velmi neosobních zájmů a starostí. A dařívá se mi to, slavívám radostné shledání se sebou samou: Ale zde, kde všecko, jak se mi zdá, je bez svého vlastního intimního života (možno to přece říci o krajině?), zde by takové úsilí bylo **illusorním**. Nechci, aby má slova vyznívala **rousseau-ovsky**,¹⁾ a nebudete v nich také toho smyslu hledati, že ne? Vždyť sám jste psal, že na venkově se pokoušíte nalézt sebe sama.

Ale já píšu a píšu – a přece ani nevím, stihne-li Vás ještě můj lístek, nemáte-li zase již jinou **adresu**. Neslyšela jsem už tak dlouho slova od Vás, nevím, jak se Vám daří, a bojím se skoro, že se na mne hněváte. A tak si netroufám mluvit ještě víc, ani o Mariovi²⁾ ne, kterého jsem vzala s sebou, abych mohla pokračovat v překladu, a rozprávět s knihou, která je mi tím dražší, čím více v ni vnikám.

Posílám Vám mnoho pozdravů a doufám přece jen, že mě neuvězníte docela v mlčení.

A. F.

1) vysvětloval bych obecnou narážku na filozofa Rousseaua leda v případě (protože jinak snad lze považovat tu Anninu zmínku za obecně, byť se vši vágností, srozumitelnou), kdy bychom mohli poukázat např. na jinou Anninu (kritickou) zmínku o něm – což můžeme, srov. např. text o Wollstonecraftové... • 2) Viz vysv. 1 k dopisu z 21. 6. 1906.

Anna Fischerová → Miloš Marten, Mariánské Lázně, 14. 8. 1906, rkp., LA PNP, f. M. Marten * Denisa Kochová

Mariánské Lázně 14. srpna 1906

Jägerstrasse Villa Montreux

Milý příteli,

posílám Vám tedy první stránky překladu,¹⁾ – jen několik, ač mám přeloženo již mnohem víc. Bude-li Vám libo, tedy dostanete pokračování. Ale bojím se, že budete mít malou radost z mé práce. Zdá se mi **stále**, že věty její mají stále cizí zvuk a spát, že se mi nedaří nalézt pro slova originálu **adaequatní** výraz. Hlavně poměr anglické a české syntaxe mi dává nejvíce myslit. Závídím Angličanům ty jejich **participiální** vazby. Pracuji nesmírně ráda na tom překladu, uzavřela bych se s ním nejraději někde na starém zámku s velikou hlubokou zahradou. To by bylo alespoň okolí, vhodné pro hudbu těch snů, jejichž kouzla je plna ta krásná drahá Paterova kniha. Je to až podivné, jak vlídně a sladce zasáhá v některé mé smutky, v rozrušení a neklid mého nitra a jak mě zceluje. Chtěla bych být umělcem, kouzelníkem slova, abych vyjádřila všechny její nuance, aby překlad dával tušiti tu její sladkou vůni. A jsem skutečně zvědavá, jak budou

vypadat ty listy mého překladu, až si je přečtete a poznamenáte na nich své opravy. Budete hrozně přísný? Oh, já mám skoro strach, že přes polovinu seškrátáte. Budu velmi nedočkavě a s bázní čekat, jakou mi napíšete kritiku.

Ano, a jsem moc smutna, že jste zas v moci toho hrozného neklidu, který Vám říká takové věci, že nemáte vůle a jiné podobné. Nevěřte tomu démonu, neví to sám, oh ne, neví. A lhostejné že by byly Vaše krise, a že byste byl sám s životem, který pozbyl smyslu... Ne, ne, nesmíte takové věci ani myslit, ani zdát se Vám o nich nemá.

Oh, divně, divně znějí má slova, že? Vždyť vlastně opakuji pouze úryvky Vašich vět a nesnažím se ani, říci něco, co by mělo ztišit Váš neklid. Ale myslím tolik na ta ponurá slova, jež znějí v každém z Vašich dopisů... Nemučíte sám sebe příliš, neříkáte si příliš smutné černé věci? Proč jste k sobě tak zlý? Nebud'te jím, nevěřte všem těm děsivým fantomům, prosím Vás o to.

Nehněvate se tedy? A nemám si dělat výčitek? Nedělala bych si jich, kdybych věděla, že se už neznepokojujete; ale té jistoty nemám.

Žádný letní byt mně ještě nebyl tak lhostejný jako letošní. Totiž, nikdy nebylo třeba utéci tak daleko do lesa, aby bylo možno zapomenout na všechno, co je tu charakteristické (a mně protivné). Nebudu už psát dále, protože bych Vás znavovala kritikou své nynější residence, nad kterou jsou normální lidé nadšeni. A přeji Vám jen, abyste se zbavil svého zlého neklidu. – Smím vědět, co dělá „Kriterion života“? Pracujete nyní o něm?

Upřímný pozdrav!

A. F.

P. S.

Nezděsíte se nad tou sotva „obstojnou“ úpravou mého překladu? Také mi snad prominete, že posílám takový nedokončený úryvek, s nedokončenou větou na konci stránky; ale nechci posílat hned napoprvé eel velkou částku, jinak byste mohl mít celou první kapitolu. ~~třeba~~ Kdybych Vám jen skutečně mohla způsobit radost svou prací! To vědomí by pro mě bylo nesmírně sladké – Budete-li si přát, tedy
příště dále

1) Viz vysv. 1 k dopisu z 21. 6. 1906.

Anna Fischerová -> Miloš Marten, Mariánské Lázně, 4. 9. 1906, rkp., LA PNP, f. M. Marten
*** Michaela Kvasnicová**

V Mariánských Kázních 4. IX. 1906
Jägerstrasse Montreux

Milý příteli,

posílám Vám další stránky překladu¹⁾ – až do konce první kapitoly. Strašíte mě marně svou tyraní – nebojím se jí, i když budu musit měnit původní **versi** ještě mnohem častěji, než se dalo s překladem Wildea (z něhož jsem neviděla než stránku s Vašimi poznámkami, kterou jste mi ukázal – na výstrahu!) Přece tato první **verse** není než surový materiál, z něhož jen dlouhým a složitým **processem** možno vybavit hudebně sladěný celek. Snad nesmí zůstat jediná věta v své nynější formě – vše se musí sladit dle jiného klíče. Jsem si plně vědoma, že nyní, v tomto prvním stadiu své práce, podléhám příliš rytmu originálu – a tím že trpí překlad. Bude snad třeba zapomenout na originál, pohroužit se zcela ve vztahy a harmonie českých vět – a tak teprve podat překlad, jenž by měl český rytmus. Nebudete-li spokojen s desátou verzí, tedy ji budu přepisovat po **jedenácte**. Či jste myslil, že mám hned první verzi za definitivní, a protože ji píši ve formě manuskriptu? Proč jsem to dělala, vlastně ani nevím – a teď to již také nedělám. Ale byl by to hrozný hřích na Paterovi – a takový mi přece neimputujete. Přijedu do Prahy tento týden, v pátek nejpozději v sobotu. Bude-li Vám líbo, mohu Vám dát další částku překladu – a doufám také, že naše spolupráce pak půjde snáze než takto – Zdraví Vás upřímně

A. F.

1) Viz vysv. 1 k dopisu z 21. 6. 1906.

Anna Fischerová -> Miloš Marten, Praha, nedat. [umístěno odhadem], rkp., LA PNP, f. M. Marten * Marie Marešová

Milý příteli,

posílám Vám pokračování Maria, které bych vlastně měla přepsat, než se Vám dostane do rukou, protože takto asi nepřectete vůbec některých míst. Ale tím by se věc velmi protáhla a byl byste se mnou ještě nespokojenější. – Zdržela jsem se velmi při překladu čtvrté kapitoly; v jejím začátku jsou některá místa, kde se mi absolutně nedaří pochopiti jich vztah k ostatnímu.

Ještě to není ani čtvrtina Maria. Ale budu teď mnohem hodněji a pilněji. Stále však a marně dosud hledám ten klíč, který mě má udat sladění Paterových vět. Naleznu jej vůbec kdy?

Musíte se stále ještě tolik namáhat s tou strašnou právníkou učeností – a ještě nesmíte existovat? Ale jste přece již zdrav, nechuravěl jste vážněji?

Ano – a od pátku budu mít jinou residenci. Právě od pátku! Zase v Praze, Táborská ul., ale číslo jiné: 57. Alespoň je to trochu změny, třeba málo. Chtěla bych se stěhovat někam hodně daleko, až do nějaké docela vymyšlené země.

Posílám Vám mnoho pozdravů.

A. F.

Anna Fischerová -> Miloš Marten, Praha, 8. 10. 1906, rkp., adr.: Praha – Hradčany, Úvoz č. 22, LA PNP, f. M. Marten * Marie Marešová

Milý příteli,

děkuji Vám za Váš lístek, který mně konečně zase jednou dal o Vás něco vědět. Mám veliký strach, že se přemáháte a vysilujete prací; tím více, že přece se teď zabýváte prací, která je dána vnější nutností a nevyplývá z vnitřní vlastní potřeby. Ta je vždy nebezpečnější. Mně připadají doby, vyplněné takovou vnucenou pílí, jako pusté vězení. Žiju nyní též v takové – jsem skoro uvězněna v svých „povinnostech“; nemám času – a přece zas mám dlouhou chvíli. To je strašné paradoxon, vidíte? – Ale Marius¹⁾ mě zachraňuje, nalézám okamžiky, kdy se mu mohu věnovat. A je to vždycky jako pohled do nějaké krásné zahrady, když se zamyslím nad některou z jeho vět. Jsou jako zrcadla, v nichž jsou zachyceny nádhery květů a úsměvy slunce a ponořená v sladké zamyšlené světlo.

Ale dnes Vám neposílám pokračování. Přinesu Vám je, chcete? Tento týden. Třeba ve čtvrtek, k 6. hodině odpoledne – Přijdu jen na chvíli, jen na malou, abych Vás moc nezdržela, podívat se na Vás a dovědět se něco víc o těch hadech, kteří zas ožili –

Zatím Vám posílám mnoho pozdravů!

A. F.

1) Viz vysv. 1 k dopisu z 21. 6. 1906.

Anna Fischerová -> Miloš Marten, Praha, 14. 11. 1906, rkp., LA PNP, f. M. Marten * Mt

Milý příteli,

nevěděla jsem, že jste pryč a byla jsem smutná, že se na mě asi hněváte, protože Vám posílám Maria¹⁾ jen po takových úryvcích, v náhodně určeném pokračování; že jste rozladěn, protože různé všední nudné starosti nedají u mne držeti se ovzduší rozesnění, stříbrné mlze myšlenek, v jakou unáší Marius. Jsem velmi šťastna, že jsem se mylila.

Nevím, kdy jste pro mě volný, – ale přišel bych třeba tuto sobotu, ke třetí hodině, – snad trochu později – ovšemže s Mariem. – Snad Vás příliš nevyruším –? –

Oh, máte teď před sebou práci, jež je identická s životem, píšete...

Pomůže být krásnějšího? A máte teď také mnohem světleji v duši, že?

Pozdravuji Vás upřímně.

A. F.

1) Viz vysv. 1 k dopisu z 21. 6. 1906.

1907

Anna Fischerová -> Miloš Marten, Praha, 11. 5. 1907, rkp., adr.: Paříž, LA PNP, f. M. Marten * [Elizabeth Wagebaertová](#)

V Praze 2, Táborská 57
11. května 1907

Milý příteli,

vlastně bych měla ještě velmi dlouho mlčet a být aspoň trochu zlá, ale protože k tomu nemám nálady a protože jste v „exilu“ a z devadesáti devíti jiných důvodů, které bych sama ani nedovedla vypočítati, odpovídám již dnes –

Chápu kouzlo, jímž na Vás působí Paříž, to moře „člověčiny“. Mám příliš ráda veliká města, ten jejich ruch, který se zdá skutečně spíše vířením živlů než lidské práce a lidského shonu. Je v tom taková poesie velikosti, neurčitosti, záhadnosti – A v tom neklidu a vzbouření celku je něco jako klid pro jednotlivce, ne? Zní to paradoxně, ale připadá mi to tak –

A přece nejste vším novým, co Vám dává Vaše nynější prostředí, spokojen, toužíte po změně, která by zasáhla Vaše já v centrálním bodě a způsobila v něm nějaký přímo živelný převrat; přerod, nový život – Zdá se mi, že je v těch slovech skryto nějaké kouzlo. Ano, začít něco nového, tak jako by to, co bylo dosud, náleželo jiné geologické vrstvě, kterou opouštíte –

Závidíte mně tu mou touhu po přerodu, tu, kterou zvete mým velikým dobrodružstvím? Oh Bože, co je tu hodno závisti? Že jsem, docela bez vlastní vůle, nějakým osudovým řízením soustředěna v jakéms marném úsilí, které mě od skutečnosti, od lidí, ba i od myšlenek odlučuje a činí mě obětí chiméry? K čemu je všecka ta touha, když nemá světa, v němž by působila a stala se prvkem přerodu?

Jsem vůbec velmi unavena a vysílena. Život mi připadá jako záhada, která vysiluje a která už neláká. Jako by všichni lidé mluvili nějakou mně docela neznámou řečí a já byla nucena, s nimi se dohovoreti. A je pak pochopitelné, že o takovou zábavu nestojí žádný z obou dílů. Víte, že bych se mohla stát docela nekulturní, pozbyť zájmu o všechn duševní život, protože mně připadají všechny myšlenky i sny tak strašně profanovány lidmi, tak až příliš lidské?

Začínám se teď zase modlit a mít velikou radost z katolicismu; ale žila jsem ~~ted'~~ nějaký čas v takové apathii, že se mi zdálo, že ani ten nový svět víry a **extase**, který se mi otevřel, není pro mne. A je přece tak krásný – Ta moc katolicismu, kterou působil po staletí a působí ještě, je mi pochopitelná. Je v něm snad nejkrásnější sen, jenž kdy byl sněn, a je snad nejnádhernější formou spiritualismu. – Ale bylo by toho příliš mnoho, kdybych ještě dnes měla psáti myšlenky, jež se u mne poutají k tomuto **tematu**; a nedovedla bych si ani pěkně říci, tak hezky, jak bych si přála – Proč se zdržel tisk Vaší knihy? Co si vlastně ta tiskárna myslí? – Ale nenecháte mne snad čekat na zprávu až do té doby, kdy vyjde Vaše kniha, když je to ještě tak ~~velmi~~ velmi neurčité?

Pozdravuji Vás upřímně. –

A. F.

dizertace – červen 1907

Anna Fischerová -> Miloš Marten, Bruggy, 9. 8. 1907, rkp. (pohlednice: „Mariage mystique de Sainte Catherine – Volet du Triptyque. LL. Saint Jean dans l'Île de Patmos“), adr.: Paříž, 29. rue Vavin, LA PNP, f. M. Marten * [Mt](#)

Upřímný pozdrav!

A. F.

Anna Fischerová -> Miloš Marten, Praha, 14. 9. 1907, rkp., LA PNP, f. M. Marten * [Kateřina Zajíčková](#)

14. září 1907
Praha Táborská 57

Milý příteli,

Váš lístek přišel do Prahy alespoň o 14 dní dřív než adresátka. Oddalovala jsem svůj návrat a netušila jsem, že naleznu doma zprávu o něčem tak smutném jako o Vaší dlouhé nemoci. Představovala jsem si, že máte krásné léto, oddech po ruchu Paříže – a Vy píšete, že pozdrav, který jsem Vám poslala z **Bruges**, mohl býti rozloučením. Což to bylo tak strašně vážné? A já jsem nic nevěděla – alespoň jasnými uvědomělými myšlenkami ne. Ale podivný záhadný neklid byl ve mně, hlavně vlivem jakési náhody, která se stala hned v prvních dnech mé cesty a určovala mou další náladu – náhody, kterou jsem si vykládala jako znamení, jež mělo přímo vztah k Vám. Chtěla jsem Vám tehdy psát, ale nevěděla jsem kam a nevěděla jsem dobře, jak – Ale je snad dobře, být někdy pověřivou a věřit ve znamení. ~~tehdy~~ Mám Vám o tom více psát? Jenže teď, po tom mysteriózním úvodě –

Byla jsem asi měsíc na cestách; odjela jsem hned, jak bylo možno, – v polovici července. Neměla jsem určitých plánů – leda ten trochu dobrodružný projekt jít světem jako se chodí v pohádkách – stomílovými kroky. Nejdříve jsme se stavily (cestovala jsem s přítelkyní) v několika německých městech v – –, ale ty Vám nebudu jmenovat, protože je nemáte rád a protože byste mi je nezáviděl. A nebylo to vůbec rozumné jezdit po samých městech, unavovat se v muzejích, chodit po kostelích, v nichž pro samou zvědavost a lačnost dojmů není možno, aby vznikla pobožná nálada. Ale bylo to hezké a zajímavé, – hlavně pak v Belgii, v Bruselu, v Antverpách, ale nejvíce v **Brügge**; to je ~~kamenná~~ jako legenda, jako pozdrav z jiné doby, – zamyšlený, melancholický. – Mohla bych tam celé hodiny prosnit na těch smutných krásných nábřežích, vmyslet se v docela neskutečný život. A to ještě nežilo město svým vlastním tichým smutným životem, bylo tam příliš mnoho cizinců. Chtěla bych se tam podívat někdy pozdě na podzim. Vzpomínám mnoho na krajiny, na prospekty městských ulic, které jsem viděla na cestě, na obrazy, na ~~ty~~ originály obrazů, jež jsem znala jen z reprodukcí. Divné! Každý takový výlet do ciziny mně připadá jako ~~jízda~~ pouť za originály nebo skutečnými typy, ideami, ať uměleckých děl nebo forem životních, které znám jen v kopiích, odlitcích, odvarech.

Druhou část prázdnin vyplnil pobyt v lázních a návštěvy. A teď jsem zas v Praze a musím se zas vžívat do svého života, do svého, já, které jsem tu zatím deponovala. Musím se vrátit k sobě – a netěším se na to shledání. Vždyť to, co jsem hledala ve všem tom střídání dojmů, bylo právě uniknout sobě. A chvílemi se mně to dařilo, tak že jsem si byla sama legendou. A teď to musí přestat –

~~Ptáte~~ Chcete vědět, co je s Mariem? Teď jsem se jím dlouho nezabývala. Mívala jsem silnou lítost, že je to docela marná práce. Ale začnu zase; mám velkou radost, že jste naň nezapomněl docela –
[...]

Anna Fischerová -> Miloš Marten, Praha, 16. 10. 1907, rkp., adr.: Paříž, LA PNP, f. M. Marten * Mt

V Praze 16. X. 07
Táborská 57

Milý příteli,

jste tedy zase zdrav, bohudíky! Zní mi to stále ještě tak divně, tak nemožně, že jste byl v takovém nebezpečí. – Při četbě Vašeho listu jsem měla místy skutečně dojem, že je psán z **Brügge** a ne z Paříže, protože žádné jiné město není stvořeno pro horečné vidiny jako právě toto. A pro „znamení“. Ale moje „znamení“ nebyl v Brügge, nýbrž v městě, které, jak se pamatuji, jste kdysi zle pomlouval: v Norimberce. A nebylo na nebi, nýbrž na zemi, a vypadalo jako člověk – a přesně řečeno: vypadalo jako Vy. Alespoň Vám bylo moc a moc podobné. Totiž: v našem hotelu se objevil docela znenadání, jako by se ze země vynořil cizinec, který se Vám podobal tou měrou, že bych to vůbec nebyla pokládala za možné. Ale vyhlížel nesmírně smutně a sklíčeně – Polekalo a

vzrušilo mě to nesmírně a tázala jsem se hned: Co znamená toto podivné setkání? Někaké memento – ale co to bylo, nač jsem měla být upamatováno? Nevěřila jsem skoro, že by onen záhadný cizinec byl něčím jiným než duchem, zjevením – a i pak, když jsem při střízlivějším uvažování upouštěla od této bizarní kombinace, nenalézala jsem klidu a odpovědi na to strašné „proč“, které mě neúprosně **stihalo**... I nebylo-li v oné – náhodě, – tedy zůstávala táž mučivá nejistota. Nezavila jsem se jí po celou cestu, vozila jsem ji s sebou z města do města, tlumila jsem ji dojmy, zvědavostí, smíchem – ale má radostná nálada, s níž jsem z Prahy vyjížděla do světa, ta se mi nevrátila.

Halucinace to nebyla, je vyloučena. Nevím, jak na Vás bude působiti zpráva o tomto „znamení“. Snad se usmějete, – či by Vás to mohlo rozrušiti? Oh, byla bych velmi, velmi nešťastná, kdyby Vám připravila nejmenší rozčilení – Rozumím teď, proč jste mi vlastně po onu dobu připadal tak nesmírně vzdálen, jako z jiné hvězdy. Nemoc, těžká nemoc, to je jako jiný svět. Co Vám bylo? – A jakým se Vám zdá život teď, když se zas k němu vracíte? Píšete, že s chorobou odešel veliký klid. Oh ano, život se nezdá nikdy tak jasným, smířeným, laskavým, než díváme-li se naň buď z vysokých hor, nebo z hloubi nějaké veliké bolesti a únavy nebo takového smutku, který sousedí se smrtí –

Měla bych dnes ještě mnoho psát, hlavně svou velikou apologii – hájit se proti Vám, pravíte-li tak apodikticky, že nemám ráda Vaší knihy. Ale špatně by to teď dopadlo. Jsem tak unavena, že nemohu ani představy spojovat. Nevím, čím to je.

Buďte hodně zdrav a vzpomeňte si zas brzy na mě – A nehněvejte se na mne pro tento list – Ano, ještě něco: Což zněla má zmínka o Mariovi jako výčitka?

Mnoho pozdravů!

A. F.

Anna Fischerová -> Miloš Marten, Praha, **nedat. [zkusmo včleněno], rkp., adr.: Paříž, 29. rue Vavin, LA PNP, f. M. Marten * [Elizabeth Wagebaertová](#)**

Milý příteli,

proč mi říkáte, že čtu lhostejně Vaše listy a že mě unavují? Ne, to jistě ani sám nemyslíte, nemůžete a nesmíte myslit. Jsem jen velmi smutna proto, že ani ten pestřejší krásnější bohatší život v dále nedovede Vám přinést více světla a jasu do duše. Stále ten pocit marnosti, jenž Vás ovládá – Ale psala-li jsem minule smutněji než snad jindy, nebyl to jen ohlas Vaší vlastní nálady? Uvědomovala jsem si jen při četbě Vašeho listu všecku vlastní bolest, svou marnost, bezvýznamnost, cítila jsem je v plné síle. A cítím dosud. Nemám si dávat viny? Snad ani nedávám, jsem příliš fatalistkou, už se ani neptám, proč – počítám s faktem.

Vy se na mě pořád asi hněvate pro to, co jsem Vám psala o Vaší knize, nebo nehněvate-li se, tedy mě alespoň stavíte do zcela těžké řady s těmi lidmi, kterým pranic neřekla a kteří o ní psali kritiky. A za to se zas já na Vás hněvám – ale jen trochu – Přece jsem Vám tehdy jistě psala, že Vám neříkám definitivní úsudek. A dnes bych Vám psala docela jinak než tehdy; snad byste nebyl tak nespokojen se mnou.

Proč by mělo být Vaše úsilí marné proto, že jste chtěl žít syntesu a ne jen jednu roli? Dovedu se vžít v obtíže nebezpečností syntetiků, – myslím si, že nemůže být větší úzkosti nad tu, jež je přepadá, musí nutně přepadati na jejich osamělých cestách, ale že těmto úzkostem je úměrna radost, podaří-li se jim jejich veliké krásné dílo –

Uvidíme se tedy, až pojedete Prahou? Těším se velmi. Vracíte se již „ze světa“ či se jedete jen na chvílku podívat, co se děje v drahé vlasti? Nevyrozuměla jsem to z Vaší zprávy.

Na shledanou tedy! Upřímný pozdrav.

A. F.

1908

** 17. ledna AF proslovila v Ženském klubu českém přednášku na téma Žena akademicky vzdělaná...*

Anna Fischerová -> Miloš Marten, Praha, 26. 2. 1908, rkp., LA PNP, f. M. Marten * Sabina Ali

Žena akademicky vzdělaná (Přednáška)*

[Studentská revue 1, 1907/1908, č. 4, 7. 3. 1908, s. 102–107; podepsáno Dr. A. Fischerová]

Bylo již mnohokrát opakováno, že z nejvýznačnějších rysů naší doby je změna, jež se děje v životě ženy. Nejnápadnější je tu ovšem vnější změna, jež se týče její výchovy, její účasti v povolání a v životních otázkách, jež jindy se dotýkaly jen sféry mužů. V předchozích přednáškách tohoto cyklu bylo ukázáno, jak se vyvíjí žena v jednotlivých povoláních, co v nich hledá a nalézá, jak si asimiluje prvky v nich obsažené a které nové požadavky, úkoly i boje z nich pro ni vyrůstají. Mým úkolem je promluvit o ženě akademicky vzdělané.

Upozorňuji hned předem, abych předešla nedorozumění a zklamání. Kdo čeká historii ženského studia v jednotlivých zemích nebo statistické údaje, v mé přednášce jich nenajde. Nemám v úmyslu mluvit o ženě akademicky vzdělané v Čechách, v Dánsku nebo v Americe, ani o tom, kterými jednotlivými fázemi v jednotlivých zemích probíhal boj za akad. studium žen. Chci spíše jen vyzdvihnout to, co bylo společno těmto snahám na různých místech, ukázat na jejich souvislosti s ostatními požadavky ženského hnutí, zmínit se o rozdílu ženského studia v jeho počátcích a v jeho dnešním utváření. Dále se pokusím podatí nástin vnitřních dějin, jakési psychologické charakteristiky.

Je dosti těžko v naší době ještě stanoviti přesně, koho rozumíme slovem akademicky vzdělaná žena. Řekneme-li akademický občan, akademik, máme na mysli určitou představu – pojem, jehož obsah je dán dlouhým historickým vývojem, titul, jehož užívati směli jen, jichž vzdělání vyhovovalo určitým normám. Ač dnes studenti netvoří již uzavřeného celku, ač nejsou již, jako kdysi, kastou s určitými privileji a povinnostmi, přece jen jsou svým předběžným vzděláním, svým příštím povoláním a i svým stářím celem mnohem jednodušší než ženy, které dnes si hledí osvojití vzdělání akademické. U těch je velmi mnoho růzností ve věku, v přípravě, v účelu a celé tendenci práce. Mezi studenty mají většinu řádní posluchači, mezi ženami převládají i v zemích, kde mají práve imatrikulace, hospitantky a mimořádné posluchačky, je těžko při této mnohotvárnosti určití kriterion.

Mimo to třeba také při otázce předběžného vzdělání míti na zřeteli, že právě v tom se otvírá pole pro experimenty pedagogické, že na mnohých místech je vědomá odchylka od systému mužských škol. – V podstatě však znamená akadem. studium žen snahu vyrovnat úroveň ženského vzdělání s těmi normami, které byly a jsou pokládány za nejvyšší stupeň vzdělání u mužů, a pod názvem akademicky vzdělané ženy zahrnují ty, jichž vzdělání a intence možno měřiti oním měřítkem. V zmíněných již úchylnkách, jež jsou zejména v druhu přípravy pro univerzitu, je také již část vývoje a charakteristiky ženského studia a vrátím se k nim ještě v své přednášce.

Úsilí vyrovnat vědění žen s nejvyšší úrovní vzdělání mužů – to je tedy snaha po akademickém vzdělání u žen. Snaha, která byt' v naší době vystupuje zvláště silně, přece není vlastní výhradně jí, ba souvisí více než ostatní snahy feminismu s jinými kulturními

Anna Fischerová -> Miloš Marten, Praha, 8. 4. 1908, rkp., LA PNP, adr.: Paříž, 29. rue Vavin, f. M. Marten * Kristýna Dvořáčková

Praha 8. IV. 08

Milý příteli,
připadá mně již tak dávno, že jsem Vám psala naposled, že jste mě zařadil jistě někam, mezi své

* Stať zde otištěná tvoří prvou část přednášky proslovené dne 17. ledna 1908 v Ženském klubu českém; celá vyjde spolu s ostatními přednáškami cyklu „Žena“.

nejstarší vzpomínky, tak staré, že už vůbec nejsou pravda. Někam mezi *fossilie* – nebo do některé z tří říší, kam posíláte subjektivně mrtvé do nebe, do pekla nebo do očištění – docela *theologicky*. A neleknete se trochu, když najednou, docela bez všeho zaklínání, se ozve z některých říší ještě docela neduchovní hlas a bude povídat moc pozemské a zbytečné věci, jako *říkával* vždycky – ? –

Ale vlastně, nemínil jste svůj poslední list jako finále naší korespondence? Něco v něm znělo tak záhadně, že by se to dalo tak vykládat, a zaklínalo mě v mlčení, které je stejně jakýms médiem, v němž žiji. A měla jsem tolik drobných všedních záležitostí vyřizovat, všechno na mě o tolik silněji doléhalo a naráželo, že jsem se nemohla vzpružit ani z dotazu, tak nesmírně daleko mě všechno připadalo. Ani teď nemohu urovnat svých myšlenek, jsem příliš znavena. Čím? Snad právě těmi záležitostmi, které jsem musila vyrovnávat. A rezultat snad bude, že asi na rok nebudu v Praze a snad už vůbec ne, protože budu vzdělávat mládež snad někde jinde než na Minervě, někde na venkovském lyceu, kde mě chtějí mít. Říkala jsem z počátku, ne, ne, nepůjdu z Prahy – ale pak zvítězila pověrčivost, strach odmítnout tuto možnost, která vznikla jen z čiré náhody, kterou jsem vůbec nečekala a jala jsem se o věci vážně jednat. Nedovedu si sice představit, jak by se utvářel můj život v prostředí ještě sevřenějším než zde – ale což, nač předbíhat myšlenkami skutečnost. Bude v tom přece trochu změny a *já* musím mít změnu. Ať už jakoukoli. Třeba se vyhostit ze svého života, v němž jsem ostatně sama cizinkou. Dívám se teď na vše očima někoho, kdo odejde – a to má *svůj* půvab, je to jako malá smrt. Půjdu do *exilu*, ani si neuvědomuji, že na dlouhá léta, snad navždy. Nemyslím vůbec tak daleko. Jsem teď klidná; rozčilená jsem byla jen zpočátku, kdy jsem se musila rozhodovat, nemám-li říci prostě „ne“ – ale teď se mi zdá vše tak přirozené, co se stalo, a tak jsem jednala, jako by to nebylo mohlo jinak být –

Vidíte, psala jsem Vám nudné psaní o nudných věcech, nemohu se nějak dostat k sobě. – Zavolejte mě, prosím Vás, z té trojdílné říše subjektivně mrtvých zas mezi živé a vypravujte mi něco moc krásného, nejlépe o knize, kterou dokončujete, ano?

Nejsem teď již smutná, jen se mi vše zdá nesmírně záhadné. Záhada, o níž vůbec nevím, v čem tkví, je znamení, v němž *žiju*. *Ze* všeho ke mně mluví.

Mnoho pozdravů! A. F.

Anna Fischerová -> Miloš Marten, 28. 4. 1908, rkp., LA PNP, adr.: Paříž, 29. rue Vavin, f. M. Marten * Gabriela Chomyková

28. IV. 08

Milý příteli,

nespěchala jsem s odpovědí na Váš list a ještě dnes píši váhavě, skoro s úzkostí – protože Vám nemohu dát odpověď tu, kterou jste jedině chtěl slyšet – že zůstanu. Celá věc už dávno neleží v mých rukou, nemohla jsem v ní nic dělat již tehdy, když jsem Vám o ní psala – Nebyla jsem jen upřímnou, ani k Vám, ani k sobě, psala-li jsem, že odcházím jen pro změnu – a patří mi za to, že jste u mne konstatoval davový pud změny pro změnu a český nihilismus. Oh ne, tolik mě pudí pryč – a přece se nesmíte na mě dívat jako na ztroskotanou, jíž nechci být, protože mám instinktivní odpor proti všemu necelému, *zlomenému* ubohému. A dokonce proti takové ubohosti, která si dělá firmu a etiketu z bolesti a označuje jí svůj život; to je tak jako by kramáři na trhu vykřikovali: „U zlomeného života“; „u oběti“; „u mučedníka“; „u velikého smutku“ – Jak je to hnusné.

A dneska už zase myslím, že můj exil nebude doživotní nebo nekonečně dlouhý, že snad budu mít zase možnost vrátit se, protože zde budou nové školy, – ale o tom Vám nebudu psát, protože je to fádňá a nejisté a docela nové a nečekané –

Ale Vy máte, zdá se mi, úmysl vyloučit mě docela ze svého kruhu, i z kruhu dopisujících přátel, odejdu-li, – a to je od Vás strašlivě nehezké, milý příteli, víte to? Vy si mě pletete s místem, v kterém jsem – a v kterém jsem cizí; s lidmi, s nimiž se stýkám a jimž jsem cizí – vůbec se vším, po čem mně vlastně nic není. Protože můj vlastní svět, moje vlastní já začíná teprve tam, kde to všechno ostatní končí – Budete-li k sobě upřímný, tedy doznáte, že mám pravdu s těmi *[xxx]* –

A tedy mně nepovíte nic o své knize, o svém smaragdovém ostrově? Jak Vám mohu poradit, jaké jméno jí máte dát místo „Šilenci“, když nevím, o kom v ní píšete – a když jste vůbec už jistě zapomněl, že jste se mne po tom ptal. „Smaragdový ostrov“ je krásné jméno – snad by to bylo trochu subjektivní.

A Vás exotický večer – ten přece musí být, musí. Nehněvejte se na mě, že tak bídne píšu. Jsem nesmírně unavena. Trpím jakous [hypermnézi](#), jako před smrtí se ve mně vynořuje přede mnou celý můj život, – jako cos dalekého, co vůbec ke mně nepatří – a jehož záhadností přece trpím – Bylo to všechno jako úloha v dramate, – ale úloha osoby, která se nijak neprojevuje, jejíž osud se nijak neřeší. Má snad jakýs význam pro dynamiku děje, a to je vše. Její já je někde jinde. A to je přece chyba, nemyslíte?

Upřímný pozdrav!

A. F.

A pozdravujte ode mne také všechny krásné daleké myšlenky, daleké jako hvězdy – a všechny Smaragdové ostrovy –

Anna Fischerová -> Miloš Marten, Praha, 16. 6. 1908, rkp., LA PNP, f. M. Marten * [Mt](#)

Milý příteli,

neodjela jsem dosud a těším se velice na shledání s Vámi. Chcete-li, můžeme se setkat, v pátek o 3½ hod. pod Petřínem (u lanové dráhy). Nehodí-li se Vám tak, učiňte, prosím jiný návrh.

Mnoho pozdravů!

A. F.

Adr.:

(Praha II. Vojtěšská 29)

(Zasláno)

[Ženský obzor 7, 1907/1908, č. 10, září 1908, s. 167]

V nejbližší době se ustaví Sdružení akademicky vzdělaných žen...

Za přípravné komité:

Dr. V. Babáková

Dr. A. Fischerová

Ph. St. A. Kremličková

1909

Anna Fischerová -> Miloš Marten, Hradec Králové, 24. 5. 1909, rkp., adr.: Praha III, Újezd 23, LA PNP, f. M. Marten * [Babeta Jílková](#)

V Hradci Králové

Eliščino nábřeží č. 325

24. V. 1909

Milý příteli,

připadá mi skoro neskutečné, že Vám zase píši, jako by ležela celá století mezi tímto listem a dřívějšími. Jako bych byla nyní někdo docela jiný – a protože jsem sama k všem dřívějším [fasím](#) svého já strašně nespravedlivá, tedy si říkám, že jsem nyní mnohem lepší. To je ovšem docela subjektivní a ukrutně domýšlivé, a třeba by mně mohli jiní lidé dokázat, že je to úplně nesprávné. Ale přece jen je fakt, že cítím v sobě mnohem více síly a radosti, než třeba před rokem. Proč? Nevím. Proto nejsem snad klidná, chráněna před nárazy největší bolesti a záchvaty úplné [apathie](#), žila jsem teď kolik týdnů tak nějak vyšinutě, záhadný mi stav strašného smutku, kde jsem si nedovedla představit, jak budu žít za týden, za měsíc, j-kdy jsem nemohla myslit a

pracovat, takže nyní musím ze všech sil dohánět. Mám stále ještě strach z nějakých tmavých hrozivých stínů, a přitom zase teplý blaživý pocit někoho, kdo se vrací po těžké nemoci k životu a říká si, že mu zase patří slunce a že smí zase volně dýchat a na všechno se dívat. A zas je to všechno tak tajemné.

Ale ne, to všechno vlastně nechci psát. Jsem přece nesmírně nešťastna, že nevím nic z Vaší přednášky, na kterou jsem se tak dlouho těšila! Z těch úryvků, které mi podávaly ty šťastnější, které Vás slyšely, nedovedu si konstruovat obraz renesančního cítění.¹⁾ Chtěla bych vědět, jak se Vám ve „Sdružení“²⁾ líbilo a přednášelo? Ale vidíte, že je zcela jiné než jinak ženské spolky? Mně se tam moc dobře dýchá. Doma jsou skoro žárlivi, že ta[m] chodím, kdykoli přijedu do Prahy. – Jsem vlastně stále na cestě, mezi Prahou a Hradcem, odjíždím vždy, když je nějaký den prázdný, ač to není příjemné mít v Praze pocit, že je všechno pokryto nějakou nevodivou vrstvou. Dálka, atmosféra cizího města či vlastně hnízda je kolem mne proti mé vůli, to je vždy, kdy jsem o prázdninách nebo jindy z Prahy pryč, nyní však intenzivněji. – Nevím, co by Vás zajímalo z mého vnějšího života. Svěřili mně trochu větší děti, než jsem mívala, jsou divoké a roztomilé, zvláště na výletech, mají mě prý moc rády. A přece jen by bylo nejkrásnější úteci, aspoň načas, a jít ještě někam studovat! Prázdniny jsou ovšem moje a chci jich krásně využít, – ale chtěla bych být zase nějaký semestr studentkou. Ještě nevím, jak se rozhodnu.

Jak jsem až neslušně povídává. Odpustíte mi to a vůbec všechny moje hříchy? Uslyším něco o Vás? Mnoho upřímných pozdravů! A. F.

1) Martenova přednáška... • 2) Sdružení akademicky vzdělaných žen.

Anna Fischerová -> Miloš Marten, Hradec Králové, 9. 6. 1909, rkp., adr.: Praha, Újezd 23, LA PNP, f. M. Marten * Denisa Kochová

9. VI. 09

Hradec Králové Eliščino nábřeží 325

Milý příteli,

víte-li, že je to paradoxní a více než paradoxní, přejete-li si, abych Vám psala, a písli-li Vám. Někdo, koho nechcete mít ani mezi svými čtenáři ani mezi posluchači svých přednášek – to jsem tedy já, až do té kategorie jsem tedy přišla! Přidělujete mi roli jakéhos – dopisujícího člena svého světa, jestli vůbec jakou. A při tom mi říkáte, skoro vyčítáte, že jsem na Vás zanevřela, na Vás „dokonale zapoměla“. Ne, ale copak Vás může zajímat při takové Seveřance? Být severní, to přece znamená ve Vašem nynějším pojetím být zbytečným zbloudilým tvorem, který v sobě dusí všechny velké vzněty, zasypává prameny pravé velikosti a síly; je to zkrátka synonymum všeho, co jste v sobě vítězně překonal, a co nelze ve vnějším světě ani dost potírat. A důsledky z toho pro mne, Seveřanku?

Ostatně, bych chtěla vědět, v čem jsem vlastně tak strašně „severní“. Má-li být ta láska k mlhám kritériem? Ale odkud pak víte, že nemiluji slunce? Já, která od nepamětných dob (!) zbožňuji Foiba Apollona... Pravda, snad nemám nejraději právě polední žáry, mnohem raději pozdní odpoledne někde, pod košatými zelenými stromy, tak sytě nádherné zelenými, jako jsou teď, někde v starém parku, kde je plno květů a vůní, a na v listíech plno zlaté záře. Chtěl bych být kněžkou Slunce nebo Stromů a obnoviti nějaké dávné krásné rity. Anebo ještě lepší a ještě nemožnější by bylo, stát se Naiadou nebo Dryádou – a žít ve stromech, chvíli v koruně čilimníku a jindy v akátu nebo v rozkvetlém hlohu, a pak v stříbrném javoru. Ale to Dryády nedělaly, byly věrný svému stromu, že? Tedy bych byla nevěrnou Dryádou, ale to nic nedělá. Aspoň by mi nikdo neřikal, že mi nepatří slunce – A já si teď někdy myslím, že mám před sebou celý svět a že mi patří celý život...

Snad se na mne rozhněvate, za to, že nechci být, v co mne zaklínáte, a celé století nebo tisíciletí budete mlčet! Ačkoli by to neslušelo někomu, kdo sídlí v slunečném paláci –

Posílám Vám mnoho upřímných pozdravů –

A. F.

Anna Fischerová -> Miloš Marten, Praha, 11. 7. 1909, rkp., LA PNP, f. M. Marten * [Mt](#)

V Praze Vojtěšská 2a
11. VII. 09

Milý příteli,

skutečně, škoda, že jsem se včas nedověděla o možnosti vydat Maria v K. D. A., kde byste jej byl vzal pod svou aegidu a uvedl do literárního světa. Což na tom, že nehonoruji – připadá mi, tak krásné věci se nesmějí ani dělat pro zisk –

Žiju ve znamení nejistoty; nevím, co podniknu po prázdninách a co poberu. Nevím, pobádal-li mě můj zlý či můj dobrý duch k tomu, že jsem si podala žádost za dovolenou pro příští semestr a teď čekám, jak bude vyřízena. Jsem strašně netrpěliva, protože nebude-li mi povolena, odjedu na prázdniny do Anglie, – bude-li však povolena, tedy až v říjnu. Jsem pro tu nejistotu v příšerné, svým bližním nejvýše nebezpečné náladě. Cítla jsem poslední dobou takové ochabování energie, že se mi zdálo nutným, alespoň načas, zvolit jiné místo exilu. A přece nevím, budu-li mít radost, podaří-li se, oč jsem usilovala: neviděla bych Vás pak v Hradci. Snad mi to přece můj zlý duch našeptal?

A. F.

1911

Anna Fischerová -> Miloš Marten, Hradec Králové, 9. 6. 1911, rkp., LA PNP, f. M. Marten * [Mt, s. 74](#)

Milý příteli,

zůstali jsme přece při tom, že Vám mám poslati rukopis, ještě než mi řeknete, může-li vyjít? Posílám Vám první dva díly, jednak abyste se nelekl přílišné tloušťky manuskriptu, – a pak že se musím na druhé dva přece ještě trochu podívat. Smím je za několik dní také poslati? Překlad se mi nelíbí, celý bych jej nejraději rozbourala, – a „vnější úprava“ je rozhodně „méně úhledná“. Nemohu stále uvěřiti, že se podaří vydati tuto krásnou knihu, kterou mám pořád stejně ráda – ale budu velmi šťastna, nalezne-li ve Vás svého prvního čtenáře.

S mnoha pozdravy

A. F.

Anna Fischerová -> Miloš Marten, Hradec Králové, 18. 6. 1911, rkp., adr.: Praha III, Újezd 23, LA PNP, f. M. Marten * [Mt](#)

Milý příteli,

přijela jsem právě z Prahy a píši v chvatu, abyste měl co nejdříve mou odpověď. Necítla jsem už dávno takové radosti jako při Vaší zprávě, že „Marius“ vyjde. A jsem tomu nesmírně ráda, že budete čísti překlad – ani ve snu mne nenapadá viděti v tom nedůvěru. Pošlu Vám originál hned zítra – a dovolíte-li, za velmi krátký čas také druhou půli překladu – asi tak do týdne. – Jsem Vám velmi velmi vděčna.

S upřímným pozdravem

A. F.

Anna Fischerová -> Miloš Marten, Hradec Králové, 22. 6. 1911, rkp., LA PNP, f. M. Marten * [Michaela Kvasnicová](#)

22. 6. 1911

255. Komenského tř. Hradec Králové

Milý příteli,

pokusím se odpovědět tak přesně, tak přímo... „krystalizovaně“, jak se ptáte: ad 1.) chcete-li se obětovat a čísti za mne korektury,¹⁾ tedy jsem tomu velmi ráda a ani slova nenamítám; 2.) nevím, jaký je úzus vzhledem k počtu autorských výtisků. Chtěla bych 7 na ručním, 15 na obyčejném papíře, – je-li to fantastické, uveďte to, prosím ve shodu se zvyky skutečného světa. Musila bych však příliš dlouho uvažovat, mám-li volit, aby mi byly posílány po dílech nebo v celku – – v celku by se to snad lépe vyjímal, ale zase hořím nedočkavostí, mít výtisk „Maria“ v ruce, byť částečný výtisk – – a proto se rozhoduji, náhle a bez předchozího strašného lámání hlavy pro zaslání jednotlivých dílů. 3) souhlasím, aby se kniha jmenovala „Dojmy a myšlenky Maria Epikurejce. 4) A last not least.²⁾ Knihu překládala ovšem prostě A. F., PhDr o tomto činu snad vůbec neví a vůbec povážlivě rezaví, – ač právě tak málo jako A. F. se stará o „svaté cíle ženského hnutí“ – a ráda by věděla, jak to může vypadat, jako by se starala, – snad pouze tím, že existuje? – Je-li Vám líbo, počestěte mé jméno. Není mi sice zcela jasno proč, měla bych to snad vědět, – pak se budu muset vůbec tak psát? Je to zásadní jazyková věc? – Oh, byla jsem tak pevně odhodlána, napsat Vám hotový krystal – a je z toho psaní jen taková amorfní hmota zase. Nad čímž jsem velmi smutna. S pozdravem A. F.

1) Viz vysv. 1 k dopisu z 21. 6. 1906. • 2) Angl., v neposlední řadě.

Anna Fischerová -> Miloš Marten, Hradec Králové, 26. 6. 1911, rkp., LA PNP, f. M. Marten * Mt

26. VI. 1911

Milý příteli,

volím tedy raději celé exempláře. Korektury mně mohou být zaslány na mou pražskou adresu, kde as v červenci budu – další změnu bych ještě udala. Mohu poslati druhý díl? Zastihne Vás v Praze?

S pozdravem

A. F.

Anna Fischerová -> Miloš Marten, Salzburg, 21. 8. 1911, rkp., LA PNP, f. M. Marten * Mt

21. srpna 1911

Zell am See Salzburg

bei H. [Haidinger](#)

Milý příteli,

díky za Vaši zprávu, těším se na „Maria“ v „renesanční“ úpravě, na niž jsem velmi zvědavá. Co se týče mých výtisků – myslíte celé dílo? – Ale to vyjde až v říjnu – ? a já ještě nevím, jakou budu mít tou dobou adresu. Či exemplář prvního dílu? – Stihl by mne do několika dní [xxx], jinak až po 10. září v Praze – v době mezi tím budu na chatách, a nemohu udati určité adresy.

S pozdravem

A. F.

Anna Fischerová -> Miloš Marten, Hradec Králové, [31. 11. 1911], rkp., adr.: Praha, 23. Újezd, LA PNP, f. M. Marten * Mt, s. 78

Nevím, proč najednou myslím, že bych Vám měla říci něco-více o změně v svém životě, kterou asi

na rok provedu – o změně jeho dějiště prozatím – Nevím, pod impulzem cí vůle to píši, když nic nemůže býti absurdnější než předpokládati, že by Vás zajímala změna v existenci, která pro Vás neexistuje – Promiňte, byla-li jsem poslušna toho popudu a pokusila se promluvit přes mlčení, jež se zdá nepřeklenutelným –

A. F.

255. Komenského tř. 2a Vojtěšská
Hradec Králové Praha

1912

Anna Fischerová -> Otakar Theer, Londýn, 1. 1. 1912 (pohlednice), rkp., adr.: Praha, Univerzitní knihovna, Klementinum, LA PNP, f. O. Theer * Mt

58. Torrington Square WE
London 1
1. I. 1912

Díky za Vaši knihu,¹⁾ na kterou se upřímně těším – Žiji teď tak neliterárně, – mimo umění, což je mi skoro totožno s mimo Prahu; ale snad jsem zato tím vděčnější za pozdrav z toho vzdáleného světa. S pozdravem

A. Fischerová

1) Patrně Otakar Theer: *Úzkosti a naděje. Básně.* Praha, J. Otto 1911.

Anna Fischerová -> Miloš Marten, Oxford, 11. 3. 1912, rkp., adr.: Praha, 23. Újezd, LA PNP, f. M. Marten * Mt, s. 83

137 Walton Street Oxford
1. III. 1912

Je to velmi divné, že píši. Ale chci věděti, smím snad chtít vědět alespoň, jste-li zdrav a klidný? – Zde by mne snad už odpověď nezastihla, odjíždím koncem týdne do Londýna a udám Vám svou adresu, až ji budu sama vědět – – chcete mi pak slovíčko o sobě napsat? – Nenapíšete-li, – což, o nepodařený pokus více –

A. F.

Anna Fischerová -> Miloš Marten, Londýn, 19. 3. 1912, rkp., LA PNP, f. M. Marten * Mt, s. 85

3. St. Mary Abbot's Terrace
Kensington London W.
19. III. 1912

Dostal jste můj lístek, kde Vám udávám svou adresu jako svrchu? Tolik věcí se na poště ztratilo, že se obávám nyní, že všechno má týž osud. A já musím vědět, jak se Vám daří – Což Napište mi alespoň řádku, třeba lhostejnou, třeba výčitky – ale jen znamení života –

A. F.

1917

Z počátků organizace akademicky vzdělaných žen

[Ženské studium na českých školách středních a vysokých. Almanach, redakční kruh: A. Berkovcová, A. Fischerová, J. Knedlhansová, L. Machová, Marie Slavíková. Praha, Sdružení akademicky vzdělaných žen 1917, s. 87–95, podepsáno Ph.Dr. Anna Fischerová]

Z pobytu na cizích univerzitách

[Ženské studium na českých školách středních a vysokých. Almanach, redakční kruh: A. Berkovcová, A. Fischerová, J. Knedlhansová, L. Machová, Marie Slavíková. Praha, Sdružení akademicky vzdělaných žen 1917, s. 198–212, podepsáno Ph.Dr. Anna Fischerová]

1918

Anna Fischerová -> Anna Ziegloserová, Praha, 31. 2. 1918, rkp., LA PNP, f. Anna Ziegloserová *Mt

V Praze 31. II. 1918

Vážená paní redaktorko,
odevzdávám Vám přednášku „Literární motivy a feminism“, kterou jsem měla v Ženském klubu.¹⁾ Promiňte, že tak pozdě, – chtěla jsem ještě různé věci doplnit, ale nedostala jsem knihy. Račte se mnou sdělit, kdy asi článek vyjde.²⁾

S pozdravem
A. Fischerová.

*) V témže fondu lze najít také soubor rukopisů Anny Fischerové. • 1) [doplnit...](#) • 2) Anna Fischerová: Literární motivy a feminism. *Ženský obzor* 16, 1918, č. 7, [červenec], s. 199–202, č. 8, s. 230–234.

1920

Anna Fischerová -> Marie Šimáková, JF, NA, kart. 4, P1010190

1924

Anna Fischerová -> Jan Otokar Fischer, Praha, únor 1924, rkp. (pohlednice, portrét Angiola Bronzina), adr.: Praha – Dejvice, Havlíčkova ul., „prof. dr. Otokar Fischer“, LA PNP, f. O. Fischer

Milý Jeníčku, ráda bych Tě viděla, ještě než budeš chodit na univerzitu.¹⁾ Ale nevím, kdy se Ti to hodí. Nemohl bys pohnout někoho z dospělých u Vás v Dejvicích, aby mně vzkázali, kdy býváš doma? Doufám, že už o mně víš. Tuto pohlednici si schovej do své sbírky.

Všem pozdravy.
Tvá teta Anna

1) J. O. Fischer se O. Fischerovi a Vlastě Vostřebalové narodil 30. listopadu 1923.

1929

„[...] Vede se nám dobře, není vedro, Aninka lítá, čte, spí, jí, já většinou šiju, hledám marně krejčovnu pro An. [...]“ (Hermina Fischerová Josefu Fischerovi, Praha II, Dittrichova 7, 12. 7. 1929, rkp., adr.: Výrov – Husinec, pension Blanice, Šumava, NA, f. JF)

„[...] An nosí většinou zimní šaty, má stále ještě práci pro ž. r. [...]“ (Hermina Fischerová Josefu Fischerovi, Praha II, Dittrichova 7, 24. 7. 1929, rkp., adr.: Výrov – Husinec, pension Blanice, Šumava, NA, f. JF)

1941

Hermina Fischerová + Anna Fischerová -> Blažena Fischerová, Praha, 24. 7. 1941, rkp., adr.: Zbečno u Křivoklátu, LA PNP, f. O. Fischer *Mt

Drazí,

dík za lístek, těšilo mě, že jsi si na mne vzpomněla, žiju tak samotářsky. Jsem ráda, že vám na venkově svědčí, a doufám, že pacienti se pod Tvým velením vbrzku uzdraví, milá Blaženko. Já vařím, uklízím, šiju, nakupuju a i čtu, tak ujde den. Mil. je v úřadě plně zaměstnaná, vidím ji málokdy, dětem se daří dobře, An. má svůj stálý program. Jsem hodně smutná, prosím,

vzpomeňte si zase na bábu *m*, která Vás *všichny* od babičky *počinaje* vřele pozdravuji.

Za gratulaci děkuje, krásné pokračování prázdnin, hlavně teplé počasí přeje, všestranně pozdravuje
teta A.

* Anna Fischerová → Otokar Fischer, Heidelberg, nedat., rkp., LA PNP, f. O. Fischer * [Mt, pdf, s. 38, chybí rub?](#)

Milý bratříčku, děkuji Ti za lístek; přijely jsme sem odpoledne po dlouhé jízdě. Jsme moc „tüchtig“. Adresa: [Hotel Schneider](#) asi do úterka. Pan Spier by se se mnou setkal rád v Coblenzu. – O Heidelbergu nevím ještě nic. Piš mi ještě sám.
Neznám ještě dalších plánů svých.

* Anna Fischerová → Miloš Šebesta/Marten, nedat., [fragment?], rkp., LA PNP, f. M. Marten
* [Mt, s. 96](#)

-----,

myslím na ty hrdé smutné prince, na princezny a nejvíc na tu jednu, která byla jiná než ostatní princezny a chtěla zachránit mladého krále, který přijel přes moře k mramorovému ostrovu, kde byl bílý páv a zámek a v tom zámku bylo tolik pokojů, kolik je hvězd na nebo; a na hřích mladého krále – a na to, že je smutná ta krásná pohádka jako to celé království nad zahradami, v němž roste tolik nepomyslně krásných květin z myšlenek, jež se tam myslí, a ze slov, která se tam mluví. Já bych chtěla, aby tam bylo tak světlo a jasno a teplo, aby král toho království nikdy, nikdy nemohl říci, že opustí svou říši, že odjede na dalekou výpravu do prázdného pustého světa – a sám že zahladí vlastní říši; ne, ani ve snu by mu to nesmělo připadnout. Ale vím, že teď v ni vtrhli zlí nepřátelé, mlhy, mraky a šera – a hadi a příšery. Musí se s nimi bojovat – mečem a kopím? Pak bych chtěla být princem, moc udatným princem a přijít na pomoc v tom boji a nepřestat, až by byly všechny pobity. Princové aspoň mají od věků dovoleno zachraňovat a pomáhat. Či se ty příšery nedají zdolat mečem a kopím, – ale nějakým tajným zaříkávadlem? Budu hledat a přemýšlet, až je najdu – Či snad je všechno, všechny ty hrůzy mlhy a noci, proto, že král se upsal peklu? To ti obyčejní králové z pohádek nedělávají, – to jen ti, kdo jsou králi a ještě mnohem mnohem víc než to. A pak vím pomoc – jistou – všechno bude zachováno, uzdraví se, protože ten úpis pozbuje platnosti, vlastně již pozbyl. Ale jak se to všechno stalo, to je mně tajemství – a snad je nikdy nikomu neřeknu. Není toho také zapotřebí, – hlavní věc je, jen když bude zase světlo v království – A já nesmím ani dál mluvit, protože zde přestává pohádka a začíná legenda, a to je už něco zcela jiného –

Ale když teď na konci nestojí žádné jméno, tak je to proto, aby to bylo jako v pohádce: tam se lidi vůbec nijak nejmenují – – –

* Anna Fischerová → Miloš Marten, nedat., rkp., LA PNP, f. M. Marten * [Kateřina Zajíčková](#)

13. června, v neděli

Milý příteli,

čím mám začít, odpovídat k Vaším dotazům či klást sama otázky? Proč napínáte tolik moji zvědavost? Co je to, co byste si přál, a o co si neříkáte, protože jsem tolik zlá k Vám? Já jsem přece, naopak, až příliš málo zlá k Vám za všechny ty klatby, které jste nade mnou proslovil a za všechny exkomunikační formule. A proč budete prohlášen za „nejhorší monstrum, které kdy v Čechách dýchalo?“ A zrovna za 14 dní, a proč se Vás slavnostně, jakožto moderní žena, zřeknu? Mám si hrát na hádanou? Víte, jak se to hraje? To bych se musila ptát: „Je to to či ono“, – a smí se na to odpovědět pouze „ano“ či „ne“. Ale to bychom musili vyměnit asi 50 dopisů či kolik, a protože nevím, zda by byly všechny na stejném stupni paradoxnosti, tak byste najednou přestal

psát a já bych se nic nedověděla. Tedy mi to povíte bez ptaní, ano?

„Marius“ⁱ má vyjít v Světové knihovně,“ – nejspíše na dvakrát. Ale kdy, ještě nevím. Část rukopisu jsem do redakce poslala, ale větší mám doma a přepisuji ji, protože jsem nebyla po všechna ta léta sto, – náladově totiž – dát překladu definitivní formu. Nevyjednávám s nakladatelstvím oficiálně, nýbrž mám soukromou cestu, kterou mi upravila zdejší má známá, příbuzná rodinny Ottovyⁱⁱ. Snad mi ještě vyzví ostatní, co si přeju věděti. Máte tedy „Maria“ ještě moc rád a pozdravíte ho dlouhým článkem? Oh, to bude velmi krásné. Ale představte si jen, že teď čte můj rukopis v redakci někdo, koho velice milujete – Mádlⁱⁱⁱ, který zastupuje ~~ted'~~ Kvapila^{iv}. Mně to připadá zrovna jako ironie osudu –

Vaše „vlastivědná“ manie je velmi chvályhodná, a ježto jste jí zachvácen, tedy musíte nezbytně poznati Hradec Králové. Parky jsou zde skutečně moc hezké, a s některých bodů se vyjímá město velmi malebně. A v okolí jsou místa, která patří k nejzajímavějším v Čechách, jako Kuks^v se starým krásně položeným klášterem, Braunovými^{vi} sochami a hrobkou hrabat Šporků a s půvabným údolím Labe, které je tam ještě mladá rozkošná řeka – Mám zdejší krajinu vůbec ráda, je sice úplně plochá, alespoň v bezprostředním okolí, ale tak svěží a milá se svými rozlehlými lukami a alejemi krásných zelených stromů. Ale předpokládá, že v tom „vlastivědném“ zanícení jsou zahrnuti také lidé, a také bytosti, zpola severanky, zpola nevěrné Dryady –

Mnoho pozdravů – A. F.

Hradec Kr. Elišč. Nábř. 325 u pí. Kašparové

x Vid'te, že píšu jako dobrý vlastenecký „Průvodce“.

ⁱ Opět zmínka o již několikrát jmenovaném překladu románu

ⁱⁱ Předpokládám, že jde o rodinu nakladatele Jana Otty?

ⁱⁱⁱ Mohlo by jít o Karla Boromejského Mádlu? Ukazovala by na to i spolupráce s Ottovým nakladatelstvím...

^{iv} Mohlo by jít o Jaroslava Kvapila (jakožto mj. překladatele)?

^v Vesnice v okrese Trutnov

^{vi} Rakouský barokní sochař a řezbář Matthias Bernhard Braun